

TÜRK MEDYASINDA İSLAMOFOBİ:

1997-2017 YAZILI BASIN ÖRNEĞİ

Ömer ÖZEN

(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2019

**TÜRK MEDYASINDA İSLAMOFOBİ:1997-2017 YAZILI
BASIN ÖRNEĞİ**

Ömer ÖZEN

**T.C
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ESKİŞEHİR
2019**

T.C.
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ömer ÖZEN tarafından hazırlanan Türk Medyasında İslamofobi: 1997-2017 Yazılı Basın Örneği başlıklı bu çalışma/..../2019 tarihinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, Jürimiz tarafından Temel İslam Bilimleri Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Üye.....

(Danışman)

Üye.....

ONAY

...../...../2018

30 / 05 / 2019

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi hükümlerine göre hazırlandığını; bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla taranmasını kabul ettiğimi ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması halinde ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Ömer ÖZEN

ÖZET

TÜRK MEDYASINDA İSLAMOFOBİ: 1997-2017 YAZILI BASIN ÖRNEĞİ

ÖZEN, Ömer

Yüksek Lisans-2019

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Ejder OKUMUŞ

İslam'a ve Müslümanlara karşı duyulan temelsiz korku, Müslümanlara olumsuz ve aşağılayıcı kalıplaşmış düşünce ve inançlar atfedilen bir dizi kapalı görüşler tarafından işlenmiş iğrenme, nefret ve düşmanlık olarak tanımlanan İslamofobi, Türkiye'de belli dönemlerde medya üzerinden tezahür edebilmektedir. Bu bağlamda bir kısım medya organı, İslamofobiyi yayma işini üstlenerek toplumun zihin dünyasında İslam'a karşı bir korku ve nefret oluşmasına neden olmaktadır. Bu yolla toplum, İslamî değerlere karşı önyargıya itilir ve bunun sonucunda İslamî değerlere karşı bir korku ve nefret beslemeye başlar. Örneğin tesettürlü veya namaz kılan kişilere karşı kin ve nefretle bakar noktaya getirilmeye çalışılmıştır. Türkiye'de İslamofobinin yaygınlaşmasında medyanın işlevini incelemeyi esas alan bu çalışma, 1997-2017 yılları arasında sınırlı olacak şekilde Türkiye Medyasındaki İslamofobik unsurları ele alıp bu unsurları ortaya çıkartmayı ve bunun sonucunda toplumsal farkındalığın oluşmasına destek olmayı amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Medya, İslamofobi, Türkiye, Toplumsal Birlik, Toplumsal Farkındalık.

ABSTRACT

THE ISLAMOPHOBIA IN THE TURKISH MEDIA: THE SAMPLE OF PRINTED PRESS BETWEEN 1997-2017

Özen, Ömer

Master Degree-2019

The Department of Philosophy and Religion Sciences

Supervisor: Prof. Dr. Ejder OKUMUŞ

Islamophobia, the fear sophisticatedly felt against Islam and Muslims, defined as disgusting, antipathy and antagonism manipulated by a serious of unreasoned opinions referring to negatively insulting, cliched thoughts and beliefs, has been able to appear in certain periods of Turkey through the Media. In this context, a part of the media undertaking the act of Islamophobia's spread has caused an arise of phobia and antipathy against Islam in the mind globe of the society. The society hereby have been pushed into prejudice against Islamic values and consequently begun having phobia and antipathy against Islamic values; For instance, they have been tried to come to the point that they look at the headscarfs and prayers with antagonism and phobia. This study based on the research about the function of the media regarding Islamophobia's spread in Turkey, has aimed to find out the facts of Islamophobia in Turkish Media approaching them to be limited between the years 1997 and 2017, and hereby to support to arise a social awareness.

Key Words: Media, Islamophobia, Turkey, Social Unity, Social Awareness

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
RESİMLER LİSTESİ	x
ÖNSÖZ	xii
GİRİŞ	15
I. Konu ve Problem	15
II. Amaç ve Önem.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
III. Yöntem ve Kapsam	17

1. BÖLÜM

İSLAMOFOBİ VE MEDYA

1.1. Medya	19
1.2. Bir Nefret Söylemi Olarak İslamofobi	22
1.3. Medyada Korku ve Nefret Unsuru Olarak İslamofobinin Ortaya Çıkışı.....	26

2. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE MEDYA VE İSLAMOFOBİ

2.1. Türkiye'de İslamofobi: Ortaya Çıkışı ve Nedenleri	28
2.2. Bir Darbe Aracı Olarak Medyada İslamofobi.....	31

2.2.1. Medyada Bir Nefret Söyleminin Darbeye Dönüşümü: 28 Şubat	31
2.2.2. 28 Şubat Kararlarına Giden Yolda Sincan Olayları ve Kudüs Gecesi	33
2.2.3. 28 Şubat Kararları	36
2.2.4. 28 Şubat Kararları ve İrtica	38
2.3. 28 Şubat'a Doğru Necmettin Erbakan	42
2.3.1. Erbakan ve Siyaset	43
2.3.2. 28 Şubat Sonrasında Erbakan	44
2.4. PKK mi Daha Tehlikeli, İslam mı?	47
2.5. Cezayir Seçimleri Sürecinde Erbakan ve Türkiye Medyasında İslamofobi	48
2.6. 28 Şubat Sürecinde İran Rejimi Üzerinden İslam İmajı	50
2.7. Bir Nefret Unsuru Olarak Kur'an Kursları	51
2.8. 8 Yıl Zorunlu Eğitim ve İmam Hatipler	52
2.9. Rektörler Komitesine İrtica Brifingi	55
2.10. 21. Yüzyılın Özgürlükler Dünyasında İslamî Bir Simge Olarak Türbanofobi	56
2.11. 18 Nisan Sonrası Siyasi Alanda Türban Krizi: Kavakçı Örneği	61
2.12. Refah-Yol'un Öğretmenleri	64
2.13. 28 Şubat Günlerinde Fethullah Gülen	64
2.14. Medyanın Medyaya Ettiği	66
2.15. İslamî Kavramların İslamofobik Unsura Dönüşümünde Terör Örgütleri ve Medya	67
2.15.1. Hizbullah Terör Örgütü	67
2.15.2. 11 Eylül Olayları	71
2.15.3. 11 Eylül'den 11 Mart'a	80
2.15.4. Sinagog Saldırıları	81
2.15.5. Londra Saldırıları	84
2.15.6. Mısır Saldırıları	86
2.15.7. IŞİD/DAEŞ	87

2.16. Muhafazakâr Yönleriyle Ak Parti İmajı ve İslamofobi	89
2.17. Din Eğitimi mi, Şeriat Eğitimi mi?	96
2.18. 28 Şubat'tan 15 Temmuz'a Bir İhanetin Dönüşümü	97
SONUÇ	101
KAYNAKÇA	105
1. MEDYA KAYNAKLARI	105
2. GENEL KAYNAKLAR	110

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Refah Partisi türban, karayolu ile hac, kurban derileri, Taksim'e cami krizleri	33
Resim 2: Sincan'da Tanklı Protesto	35
Resim 3: Tehdidin adı irtica	39
Resim 4: İrtica PKK'den Daha Tehlikeli	48
Resim 5: İmam Hatipe Yeni Öğrenci Yok	55
Resim 6: Güllerin Türban Şovu	58
Resim 7: Cumhurbaşkanı Sezer ve Türbanofobi	60
Resim 8: Boğaziçi'nde Tuhaf Şov	61
Resim 9: Tahrik Tutmadı (Merve Kavakçı Krizi).....	63
Resim 10: Hizbul-Vahşet (Hizbullah Vahşetini Ortaya Çıkaran Toplu Mezarlar)....	68
Resim 11: Hizbullah'ın 1500 Kişilik Ölüm Listesi	69
Resim 12: Mumcu'nun Katilleri İranlı.....	70
Resim 13: Hizbullah Vuruldu	71
Resim 14: Kıyamet Günü (11 Eylül)	73
Resim 15: Dünya Şokta (11 Eylül)	74
Resim 16: Biz de Amerika'yı Vururuz (Taliban)	77
Resim 17: Londra Saldırıları.....	85
Resim 18: İşid ve Kelime-i Tevhid	89
Resim 19: Laikliğe tehdit olarak Abdullah GÜL.....	91
Resim 20: Çankaya'da GÜL Devri.....	92
Resim 21: Muhtar Bile Olamaz	93
Resim 22: Ampulün Öyküsü.....	94
Resim 23: Muhafazakar Bir Demokrat Olarak Erdoğan.....	95
Resim 24: 3 Hilal ve Türk Bayrağı	98

KISALTMALAR LİSTESİ

akt.: aktaran.

bkz.: bakınız.

b.: baskı.

C.: Cilt.

çev.: Çeviri.

DİB: Diyanet İşleri Başkanlığı.

DİA: Diyanet İslam Ansiklopedisi.

ed.: editör.

ESOGÜ: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.

İFD: İlahiyat Fakültesi Dergisi.

KSÜ: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

RTÜK: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

s.: Sayfa.

ss.: Sayfalar arası.

S.: Sayı.

TOBB: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği.

TRT: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu.

TSK: Türk Silahlı Kuvvetleri.

t.y.: tarih yok.

vs.: ve saire.

YAŞ: Yüksek Askeri Şura.

Yay.: Yayınları

ÖNSÖZ

Peter L. Berger (1929-2017), her insan topluluğunun bir dünya kurma girişimi olduğunu, bu girişimde dinin önemli bir yer edindiğini ve insandan ayrı olarak hiçbir sosyal gerçekliğin olamayacağını iddia eder. Berger'in bu tanımından hareketle, din ile toplum arasında açık bir ilişkinin var olduğu söylenebilir. İnsanların bir araya gelmesiyle oluşan toplum, fiziki ihtiyaçlarının yanı sıra manevi ihtiyaçlarının karşılanması noktasında da dine ihtiyaç duyar ve kendisini inandığı dinin bakış açısına göre konumlandırır. Dininin öğretileri doğrultusunda eylemlerine yön verir. Eğer birey, dinin öğretilerini sorgulamadan ve bu öğretilerin dinin özünde gerçekten olup olmadığını araştırmadan kabullenirse kör noktalarla dolu bir bakış açısına sahip olur. Zamanla bu bakış açısı, çeşitli kanallar vasıtasıyla propaganda edilir ve yayılır. Bunun sonucunda ise yepyeni bir din tasavvuru doğarak mevcut dinin özüne aykırı bir dinî anlayış tarzı ortaya çıkar. Bu anlayış tarzı, bireyin kendisi için bir sorun teşkil etmese de birçok etken tarafından eleştirilerek ve bir süre sonra mevcut din, sadece bu anlayış üzerinden temellendirilmeye çalışılarak o dine karşı antipatik duyguların beslenmesine neden olur. Çeşitli yayın organlarının bu propaganda işini devam ettirmesiyle beraber o din, artık çok farklı bir şekilde tanınır; ilerleyen dönemlerde bir korku ve nefret unsuru haline gelebilir.

Dünya ekseninde bakıldığında yukarıda belirtilen hususun İslam dini için aşama aşama kaydedildiği görülmektedir. Özellikle ABD'de cereyan eden 11 Eylül olaylarıyla beraber İslam'a karşı nasıl bir nefret etme, korkma, nefret ettirme ve korkutmanın baş gösterdiği anlaşılmaktadır.

11 Eylül olayları sonrasında İslam'a karşı takınılan kin ve nefrete dayalı tutumun daha önce de var olduğu özellikle Hollywood filmleri incelendiğinde görülmektedir. ABD veya Avrupa kaynaklı sinema filmlerinin büyük bir çoğunluğunda Müslümanlar terörist olarak gösterile gelmiştir. Bunun ötesinde, özellikle 11 Eylül olaylarından sonra ABD'de bazı grupların birçok camiye ve Müslümana karşı saldırı gerçekleştirdiği ve her fırsatta İslam'a dolayısıyla Müslümanlara hakaretler ettiği görülmüştür. Medya ise genellikle bu olayları meşrulaştırır nitelikte haber yaparak dünyada var olan terörün ana kaynağını İslam'mış gibi göstermiştir.

Nüfusunun önemli bir kısmı Müslüman olan Türkiye özeline bakıldığında ABD’de yaşanan olayların benzerlerinin zaman zaman burada da yaşandığı görülmektedir. Dolayısıyla burada yaşayan Müslümanlar İslamî birçok kavrama karşı korku ve nefret besler bir hâle gelmiştir. Bugün dahi Türk televizyonlarında yayınlanan dizi ve programlarda Türk kültürüne ve İslamî değerlere aykırı birçok unsur, görüntü vs. görülür.

Medyanın yukarıda belirtilen ve toplumun dinî anlayış şekline olan etkisi nedeniyle insanların zihin dünyasında İslamofobik bir tavrın oluşması kaçınılmaz hâle gelmiştir. Bunun sonucunda toplum içerisinde İslamî değerleri hayatına tatbik etme noktasında hassas olan insanlara karşı bir korku ve nefret algısı oluşmaya başlamıştır. Bu korku ve nefret algısıyla beraber toplumsal birliktelik çözülmeye başlamış ve halkın birlik içinde yaşama duygusu zedelenmiştir. Bu durum, özellikle siyasi partilerin söylemleri başta olmak üzere birçok sahada görülmektedir. 28 Şubat sürecinde Refah-Yol hükûmetinin görevden el çektirilmesi ve bu süreçte yapılan söylemler, çarşıda çarşafly veya sarıklı gezen bir insana yapılan terörist muamelesi, bir yardım kuruluşunun gönüllüsü olarak üniversite kampüsünde stant açan başörtülü öğrencilere “İŞİDCİ” denilerek saldırılması vs. bu durumu örnekler nitelikteki olaylardır. Tabi durum sadece İslamî noktada hassas olan kişiler için geçerli olmayıp tam tersi anlayışı benimseyen insanlar için de söz konusudur. Bu duruma örnek olarak mini etekli bir kıza bindiği minibüste yapılan saldırı gösterilebilir. Bu tarz sorunların çıkmasının ana nedeni de yine İslamofobidir.

Yazılı ve görsel medyada İslamofobik birçok unsurun sürekli olarak gündemde tutulduğu görülmektedir. Bu değerlendirmenin ışığında yapılan bu çalışmada, 1997-2017 yılları arasında çıkan yayın organları nitel bir araştırma yöntemiyle incelenerek medyada İslamofobi, kanıtlarıyla ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışma iki kısımdan oluşmaktadır: Birinci kısımda, İslamofobi-medya arasındaki ilişki mevcut yayınlar incelenerek açıklanmaya çalışılmış; ikinci kısımda, Türkiye’de medyada yer alan İslamofobik unsurlar incelenerek ortaya çıkarılmıştır.

“Türk Medyasında İslamofobi: 1997-2017 Yazılı Basın Örneği” başlığıyla incelenen bu konu, yakın Türkiye tarihinin daha net anlaşılması açısından önem taşımalarının yanı sıra ufuk açıcı bir niteliğe de sahiptir. Bu anlamda böyle bir konuyu seçmemde bana yardımcı olan, çalışma sürecimde fikir ve tavsiyeleriyle benden

desteğini esirgemeyen, tezimin metninin son haline gelmesinde birinci derecede rol üstlenen değerli Hocam Prof. Dr. Ejder Okumuş'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca bugünlere gelmemde büyük emekleri olan, hayatımın her anına ışık tutan Annem Ayşe Özen ve Babam İbrahim Halil Özen'e, çalışmamın her aşamasında benden desteğini esirgemeyen değerli Eşim Züleyha Özen'e teşekkürü borç bilirim.

Ömer ÖZEN

Eskişehir-2019

GİRİŞ

I. Konu ve Problem

Türkiye, belirli dönemlerde ve tabii siyasal gelişmelere paralel olarak başka ülkelerle mukayeselere konu olmuştur. Örneğin; bir dönem birçok çevrenin, Türkiye'nin Cezayir olacağı korkusunu yaşadığına ve bir süre sonra bu korkularının bittiğine şahit olunmuştur. Fakat bu korku sonlansa da hemen arkasından Türkiye'nin İran olacağı korkusu öne çıkmaya başlamış ve bir süre sonra Türkiye'nin Cezayir olamayacağı gibi İran olamayacağı da anlaşılmıştır. Bu mukayese edişler, sadece İran ve Cezayir'le sınırlı kalmayarak kimi zaman Libya kimi zaman Suriye veya Irak gibi birçok ülke söz konusu mukayeselerden nasibini almıştır. Burada dikkat çeken ana nokta, mukayese edilen ülkelerin hepsinin İslam ülkeleri olması ve bunun ürkütücü bir tablo olarak sergilenmiş olmasıdır. Bu hususun önemli bir nedeni İslam'ın bir geriye dönüş, yani irticai hareket olarak görülüyor olmasıdır. Çünkü İslam, özellikle son yüzyıl başından beri bir korku ve nefret unsuru olarak görülmesinin yanı sıra gerici ve yobaz bir din olarak da nitelenmiştir.

Türkiye'de "irtica" adı verilen son derece ideolojik ve politik içeriklerle donatılmış bir damgalama aracı olarak gericilik kavramsallaştırmasıyla ortaya konulan korkutucu ve nefret ettirici meşrulaştırmalarla, milyonlarca insan huzursuz ve tedirgin edilmiştir. Bu nedenle çalışma boyunca sürekli olarak kullanılacak olan ve İslamofobinin ana damarlarını oluşturan kavramlardan biri, "irtica" olacaktır.

"İrtica" kavramı, İttihat ve Terakki'den beri gündemden düşmemekle beraber şiddeti ve bir politik müdahaleye konu olma gücü, dönemden döneme değişiklik göstermektedir. Bu kavramın, çalışmanın da başlangıç tarihi olarak alınan 28 Şubat sürecinde sürekli gündemde tutulduğu, muhbirlerin ve istihbaratçıların kuşatması altına alınan süreçte "Türkiye'de irtica" adı altında başlayan operasyonlardan toplumun her kesiminin etkilendiği görülmüştür. Örneğin, sabahleyin işine gelen memur, eğer bayan bir memur arkadaşının elini sıkmadıysa mürteci olarak görülmüş ve hakkında soruşturma açılmıştır. Üstelik bu süreçte "İrtica Operasyonları" adı altında yapılanlar sadece bunlardan ibaret kalmayarak; babası vefat ettiği için mevlit okutan memur, eşi başörtülü olan asker veya kendisi başörtüsü kullanan bayan memur, namaz kılanlar vs. bunların hepsi hakkında yasal işlem başlatılarak hepsinin görevlerinden uzaklaştırılmasına neden olunmuştur. İnsanlara bu tür muamelelerin yapılmasının ana nedeninin toplumda sosyal bir kanser hâline gelen İslam korkusu ve korkutmasının olduğu gayet açıktır. Bu korkutmanın tabii sonucu olarak Müslüman halk dahi İslam'a bir korku unsuru olarak bakmaya başlamıştır. Zamanla bu korku, nefrete dönüşerek İslam'a "irtica" yakıştırması yapılmış, İslam bir geriye dönüş olarak görülmüş ve her alandan İslam ve İslamî değerler uzaklaştırılmaya çalışılmıştır.

Bunun için de günümüzdeki en önemli kitle iletişim aracı olan medya başta olmak üzere hiçbir şeyin kullanılmasından geri durulmamıştır.

1996 yılında yapılan genel seçimlerde kendisini muhafazakâr olarak tanımlayan ve söylemlerini de tamamen bu eksen üzerine inşa eden bir partinin (Refah Partisi) iktidara gelmiş olması, kamusal alanın yanı sıra medyada da İslamofobinin kamçılanmasına neden olmuş ve hükümet eleştirilirken dahi İslam dinine karşı bir söylemin ortaya konulduğu görülmüştür. Bununla beraber, Türkiye özelinde bu siyasi partinin meşruiyetinin ortadan kaldırılmaya çalışılması veya meşruiyet krizi ortaya çıkarmak gayesiyle dönemin mevcut yayın organlarının özellikle İslamofobik içerikli yayın yaptıklarına şahit olunmuştur. Bu sürecin sonunda 28 Şubat “postmodern” darbesi kaçınılmaz olmuştur. Sonrasında ise ülkede imam hatiplerin kapatılması gündeme gelmiş; bir sorun olarak başörtüsü, gündemi meşgul eden konular arasına girmiştir.

2002 yılında, Refah Partisinin (RP) adayı olarak 1994 seçimlerinde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığını kazanan Recep Tayyip Erdoğan’ın (1954-...) genel başkanlığında kurulan bir siyasi partinin (Adalet Kalkınma Partisi) tek başına iktidara gelmesiyle beraber; medyada islamofobik söylemler, bu defa da bu parti üzerinden varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Erdoğan, her ne kadar Milli Görüş gömleğini çıkardığını iddia ederek RP çizgisinden ayrıldığını söylese de kendisine hep şeriatçı denilmiş ve Türkiye Cumhuriyeti’ni yıkarak yerine İslam şeriatına dayalı bir devlet kuracağı korkusunun yaygınlaştırılmaya çalışıldığı görülmüştür. 2007 yılında yine RP’nin iktidarda olduğu dönemde Devlet Bakanlığı yapan ve eşi de başörtülü olan Abdullah Gül’ün Cumhurbaşkanlığına aday olacağı gündeme gelmesiyle beraber birçok çevre yine “Şeriat geliyor!” diyerek, islamofobik bir söylemle orduyu darbe yapmaya davet etmiştir.

Bu tezde, çalışma aralığı olarak belirlenen 1997 yılından 2017 yılına kadar geçen süreçte daha buna benzer birçok olayın yaşandığı ve sürekli İslam’ın siyasi bir gündem malzemesi olarak kullanıldığı görülmektedir. Son olarak 2016 tarihinde dinî bir cemaat görünümünde olan bir grubun gerçekleştirmeye çalıştığı 15 Temmuz darbesi sonrasında dahi yine gözler İslam’a çevrilmiştir.

Türkiye’de gerçekleşen her siyasi hamlede İslam dinini de içerisinde barındıran bir art niyetin arandığı gayet açıktır. Bu art niyet arayışının İslamofobik bir tavrı ortaya çıkardığı ve bu algının oluşumunda medyanın nerede durduğu tezin ana problemini oluşturmaktadır.

II. Amaç ve Önem

Medyanın topluma nasıl etkide bulunduğu anlaşılması açısından denilebilir ki; toplumun değerleri, kitle iletişim araçları tarafından kodlanarak ve herhangi bir davranış şekli

kimi zaman değermiş gibi yeniden altı çizilerek vurgulanabilmektedir. Günümüz toplumunda toplumsal değerler, örf, adet ve gelenekler, birbirine karıştırılmıştır. Türkiye toplumu, neyin doğru neyin yanlış olduğunu ayımsama gücünden giderek uzaklaştırılmaya çalışılmaktadır.¹ Bu uzaklaştırma işlemi yapılırken nüfusunun büyük çoğunluğu Müslüman olan Türkiye’de halkın kendi öz değerlerinden nasıl uzaklaşmaya ve bu değerlere nasıl nefretle bakmaya başladığı değerlendirme sahası içerisinde tutulacaktır.

Sosyolojizm, beni meydana getiren şeyin bana egemen olan sosyal düzen ve sosyal çevre olduğunu söyler.² Bu sosyal düzen ve çevre ekseninde İslam’a ait semboller bir şekilde basite indirgenmiş ve süreç içerisinde bir din olarak İslam, korku unsuru hâline getirilmiştir. Türkiye’de Cumhuriyet tarihinin son çeyreğinde özellikle Yeşilçam filmlerinde “dinci” olarak gösterilen ve filmlerin hemen hemen hepsinde her türlü sahtekârlığı yapan, türlü düzenbazlıklara alet olan sakallı hacılar bu durumu örnekler niteliktedir. Günümüzde dahi ciddi reyting oranına sahip olan bu filmler izlendikten sonra izleyicinin zihninde, asıl dinden çok farklı bir din algısı oluşturduğu; sosyal düzen ve çevrede buna bağlı bozulmaların olduğu görülmektedir. Bu bozulmaların sorumlularından biri olarak görülen medyanın, İslamofobinin yayılmasına olan etkisinin ortaya çıkarılması tezin asıl amacını teşkil etmektedir. Ayrıca medyada yer alan islamofobik içerikli söylemlerin yapılma gerekçelerinin ortaya çıkarılması ve toplumsal farkındalığın sağlanması açısından bu çalışma önem arz etmektedir.

III. Yöntem ve Kapsam

Ali Şeriati (1933-1977), adına bilinç denilen olgunun aslında bireyin kendisini daima dışarıdan ve kendisine kurban eden uğraşlardan kendisine çağıran bir şey olduğunu söyler ve bilincin sürekli kendisini aynanın karşısına geçirdiğini iddia eder. Bunun yanında Şeriati, her insanın kendisine olan imanı ölçüsünde değerli olduğunu; ancak bazı etkenlerin bir şekilde insanı basitleştirdiğini ve insanın zamanla bu basitleşmeyi kabul ederek kendi kendini küçük görmeye başladığını, kendi kendisini küçük gören bir neslin ise kesinlikle küçük olduğunu belirtir. Şeriati, bunun başkasını köle haline getirmenin de bir yolu olduğunu ve eğer birisini köle haline getireceksen onu aile ve ırk olarak yeterince aşağılaman gerektiğini vurgular. Bu aşamadan sonra o insan için aşağılık, korku verici ve kötü bir şey olmaktan çıkarak tamamen bir aşk, arzu ve dilek haline gelir. Artık o insan senin kölendir ve senin efendiliğine sığmır.³

¹ Sezer Akarcalı, “İslamî Değerler Üzerinde Medyanın Etkisi”, *İslamî Değerlerin Geleceği*, 1997, s. 149.

² Ali Şeriati, “*İnsanın Dört Zindanı*”, çev. Ejder Okumuş, Fecr Yayınları, Ankara, 2017, s. 37.

³ Ali Şeriati, *Bilinç ve Eşekleştirme* (Çev: Murat Demirkol), Fecr Yayınları, Ankara, 2015, s.26.

Şeriatî'nin insanın bilincinin alınması ve köleleştirilmesi işlemi, tam olarak günümüz medyasının Müslümanlara aşama aşama dayattığı bir durumdur. Medyanın insan üzerindeki etkisinin sonucunda gayrimüslimlerde ortaya çıkan İslamofobik tutum şurada dursun Müslümanların kendisinde bile birçok değerlerine karşı bir nefret durumu ortaya çıkmaya başlamıştır. Yani İslamofobi İslamileşerek yeni bir zemine oturmuştur. Gayrimüslimlerin yanı sıra Müslümanlar da zamanla İslam'ı terörle, her türlü sahtekârlık ve ahlaksızlıkla özdeşleştirir hâle gelmiştir. Yeşilçam filmleri, medyada gördüğümüz birçok haber, köşe yazıları ve hükûmetlerin icraatlarının medyada lanse edilmiş şekli bu durumun ortaya çıkmasında etkili olmaktadır. Dolayısıyla bu araştırmada özellikle medyada çıkan birçok haber ve köşe yazısı başlıklar altında incelenmiştir. Bu incelemelerde birçok Müslüman ya da gayrimüslimin İslam'a ve dolayısıyla Müslümanlara olan nefreti, bu nefretin çıkış noktaları ve medyanın bu eksenlerdeki rolü gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

1997 ile 2017 yılları arasında özellikle Refah-Yol hükûmetinin iktidara gelmesiyle beraber Türkiye'de siyasi arenada yaşananlar ve etkileri bir dizi değişimi ortaya çıkarmıştır. Ortaya çıkan bu değişim sahası içerisinde İslam'ın ve buna bağlı olarak medyanın İslam'ı nereye konumlandığı çalışmanın ana konularından birini oluşturmaktadır. Bu bağlamda önce Refah Partisi sonrasında ise Ak Partinin muhafazakâr çıkışları ve bunun neticesinde medyanın İslam'a ile ilgili tutumunun incelenmesi tezde çalışılan konular arasındadır. Bu nedenle çalışmanın daha verimli olması ve ayrıntıları kaçırmamak için Türkiye medyasında İslamofobi incelenirken 1997-2017 yılları arasında sınırlı kalınmıştır. Bazı olaylar arasındaki benzerliklerden yararlanmak gayesiyle bu tarih aralığının dışındaki örneklere de yer verilmiştir.

Medya-din ilişkisi bağlamında, 1997-2017 yılları arasındaki döneme özgün çalışma konumuzu araştırırken nitel bir araştırma yöntemi benimsenerek bu tarih aralığında yazılı basın örnekleri incelenmiş ve elde edilen veriler ışığında Türk medyasında yer alan islamofobi olgusu, din sosyolojisinin sınırları dâhilinde vasıflandırılarak anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Bunun yanında konunun daha iyi anlaşılması için kimi zaman karşılaştırma ve açıklama yapmak suretiyle gazete başlıklarına görsel olarak da yer verilmiş, içerik analizi ve eleştirel söylem analizi yapılmıştır. Bu yolla konu başlıkları desteklenmiştir. İrtica, Gericilik, Şeriat gibi kavramlar tarandığında karşılaşılan haber başlıkları örnek alınmış olup farklı örneklerin verilmesi elbette mümkündür. Ayrıca çalışma içerisinde isim olarak verilmiş veya verilmemiş olan siyasi partiler için herhangi bir kasıt söz konusu olmayıp medya taramaları esnasında haber konusu olup olmamalarıyla alakalı bir durumdur.

Bu çalışma yapılırken literatür taraması yapılarak öncelikle İslamofobi alanında yapılmış çalışmalara ulaşılmıştır. Ulaşılan çalışmalardan alıntılar yapılarak İslamofobi-medya ilişkisi açıklanmıştır. Bunun yanı sıra 1997-2017 yılları arasındaki yazılı basın örnekleri incelenerek var olan İslamofobik unsurlar ortaya çıkarılmış ve kaynak verilme suretiyle çalışma içerisinde örnek olarak kullanılmıştır. Ulaşılan çalışmalarda Türkiye mediasındaki İslamofobik unsurlar incelenirken genel olarak gazeteler taranmıştır. Ulusal gazetelerin haber başlıkları, köşe yazıları incelenmiş ve alıntılar yapılarak açıklamalarda bulunulmuştur. Çalışma boyunca dikkati çeken en önemli husus, İslam dininde gerçekte var olmadığı hâlde varmış gibi gösterilen kimi korkunç hadiselerin İslamî birçok değerle özdeşleştirilmesidir. Bu özdeşleştirme yapılırken de medyanın kullanılması, İslamofobi ile medya arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmış ve tezin ana problemini oluşturmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLAMOFOBİ VE MEDYA

1.1. Medya

Medya son yıllarda ortaya çıkmış bir tabir olmakla beraber, bu tabirden kastedilenin kitle iletişim ortamı olduğu bilinen bir gerçektir. Medya için önceleri gazete, dergi, radyo, televizyon, sinema ve tiyatro gibi ifadeler kullanılırken şimdi ise daha gelişmiş, tesir ve telkin güçleri artmış şekilleriyle hepsine birden medya denilmektedir. Günümüzde renkli ekran, bilgisayar ve uydu destekli medya, olayların oluşturulmasında ve yönlendirilmesinde önemli rol oynamaktadır.⁴ Zira medyada reyting uğruna gösterilen birçok olay bazı çevrelerce gerçemiş gibi kabul edilebilmektedir. İletişim araçlarının gelişimi ve din ile etkileşim süreci oldukça tartışmalı bir geçmişe sahiptir. İletişim teknolojisinin tarihsel gelişme hızı, özellikle bugün ulaştığı düzey göz önüne alındığında sorunun tahminlerin çok üstünde bir önem ve derinliğe sahip olduğu görülmektedir. Birkaç asırdan beri bilgi aktarım araçlarında dünya ölçeğinde bir devrimin yaşandığı bilinmektedir. Başlangıçta yavaş seyreden medya etkisi, şimdilerde kendine özgü dinamiklerle yeni bir hız ve ivme kazanmıştır. Batı dünyasının 16.yüzyılda şaşırtıcı bir şekilde erken tanıştığı ‘basım’ teknolojisi, telgraf, radyo, televizyon,

⁴ Halit Güler, “Medyada İslam ve İmajı”, *Gençlik ve Din Sempozyumu*, TDV Yayınları, Ankara, 1998, s.28.

video kayıt cihazları ve internet gibi yeni elektronik medya teknolojisiyle farklı boyutlara ulaşarak toplumsal hayatı her an yeniden bilinçlendirme etki ve gücüne sahip kitle iletişim araçlarına dönüşmüştür.⁵

19.asırdan itibaren sosyo-kültürel değişimlerin ivmesini artıran teknolojik gelişmeler daha çok haberleşme ve kitle iletişim alanında meydana gelmiştir. Kitle iletişim alanındaki teknolojik gelişmeler, diğer teknolojik yeniliklerin de tanıtılmasına ve benimsenmesine imkân sağlayarak toplumları daha hızlı ve çok boyutlu olarak etkilemeye ve değiştirmeye başlamıştır. 1860'lı yıllardan sonra gazete ve dergiler, 1930-40'lı yıllardan itibaren radyo ve 1970'li yıllardan itibaren de televizyon Türk toplumsal yaşamını dönüştüren temel dinamikler olarak ortaya çıkmıştır. İlk dönemde yazılı medya, birincil sözlü kültüre karşı, toplumun yazılı kültür temelinde yeniden kurgulanması ve işletilmesi amacına sahiptir. 20. asrın ikinci yarısından sonra yazılı medya, bulvar basını kapsamındaki yayınlarıyla içten içe toplumun sözlü ve de görsel kültürde yaşamasında ısrar etmiştir. Yazılı kültürden sözlü kültüre dönüşüm projesinde medya, daha çok görsel ve işitsel araçlarıyla, ilk dönemdeki ilkesinden farklı bir tavır sergilemiştir. Türk toplumsal yaşamının diğer alanları gibi, sosyo-kültürel alanda da medya merkezli ya da medya aracılığıyla değişimler, farklılaşmalar ve yok olmalar meydana gelmiştir. Medyanın bu etkinliği ise her geçen gün giderek artmaya devam etmektedir.⁶

Geçmiş dönemlerde olduğu gibi, günümüzde de modernliğin ve kitle iletişim araçlarının dinî ve ahlaki değerleri erozyona uğrattığı tezi, çeşitli bilimsel ve dinsel çevrelerce çok yönlü olarak tartışılmaktadır.⁷ Medyanın desteğini sağlamayan veya medyaya sempatik gelmeyen atılım ve projelerin başarıya ulaşma şansları hemen hemen yok gibidir. Medya, her düşüncede, her işte, her projede ve her yerde vardır. Medya milletlerarası güce sahip bir örgüttür. Medyanın dini ve milliyeti yoktur. Her türlü olayın yanında veya içinde olmayı kendisinin en tabii hakkı olarak görür. Her olaydan kazançlı çıkmayı bir şekilde başarır. Medyanın başlattığı ve karıştığı veya takibe aldığı olaylar daha da içinden çıkılmaz bir hale gelir, esrarengiz bir havaya bürünür ve böyle bir müddet devam ederse yüzü güler. Olayın siyasi gayri siyasi, ahlaki, insani, gayri insani, ilmi gayri ilmi olması onu ilgilendirmez.⁸

⁵ Mehmet Akgül, "Medya ve Din: Radyo İletişimi ve Gözyaşı FM Örneği", *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, Konya, 2008, s. 40.

⁶ Nebi Özdemir, "Türk Hediyeleşme Geleneği ve Medya", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 1, S. 4, 2008, ss. 468-469.

⁷ akt. Mehmet Akgül, "Medya ve Din: Radyo İletişimi ve Gözyaşı FM Örneği", s.40

⁸ Halit Güler, "Medyada İslam ve İmajı", s.34.

Sosyolojik anlamda kitle iletişim araçlarını öncelikli kılan özellik, onların yalnızca kamuoyu oluşturma veya kamuoyunu yönlendirme gücünü taşıması değil aynı zamanda tek tek bireyler içinde bilgiye erişim araçlarını ifade etmesidir. Medya, bir taraftan bireyleri kitle toplumu içinde şekilsiz nesnelere haline dönüştürürken, diğer taraftan toplumsal hayatın ve ilişkilerin pek çok ayrıntısını keşfedip hayatını ona göre belirleme, bireysel yönelimlere imkân verme gibi çift yönlü fonksiyon üstlenmektedir. Bu durum dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kendini göstermektedir.⁹ Zira medya, Türk modernleşmesi ve batılılaşması sürecinde aktif bir rol oynamıştır. Seçkin bir yaklaşımı benimseyen medya ve elitler, toplumun ancak sınırlı bir zümrenin yönetiminde kurtuluşa ereceği düşüncesine sahiptirler. Kitlelerin bilinçsiz oldukları gerekçesiyle yönetilmeye mecbur oldukları anlayışı, modernist Türk elitlerinin baskın bir özelliği olmuştur. Münevvere göre halkın cahil, hurafeci, kıt ve dar görüşlü bir kitle olması onların yönetilmeye muhtaç olduklarını da gerekçelendiren bir zemini mümkün kılmıştır. Pozitivist bir laiklik anlayışından hareketle toplumsal mühendislik faaliyetlerini sürdüren kadro ve laisist seçkinler, dinin sosyal hayattaki tezahürlerini sınırlandırmak istemişlerdir. Türkiye’nin son yıllarında din-devlet işlerinin rehabilitasyonu kapsamında birçok yasağın kalkmasına aracı olan bir siyasi ortam bile İslam’a yönelik tutum ve karşıtlıkları ortadan kaldıramamıştır.¹⁰

İslamofobi adı altında Müslümanlardan korku yaratma üzerinden işleyen bir endüstrinin, bir kültürün, belki de bir kültür endüstrisinin varlığı görülmektedir.¹¹ İslamofobi endüstrisi, mesajını, İslam korkusunu besleyen ürünlerini, söylemlerini vs. halka yaymak için elinden geleni yapar ve medyayı araç için kullanır. Hatta İslamofobi ürününü yayan medya organlarının veya yayın ağlarının bizzat kendileri, halk arasında Müslüman korkusunu kamçılama oyununun ortaklarıdır. Bu ana televizyon ağlarında farklı kişiliklerin panik pazarlamacılıklarıyla ürünlerinin reklamını yaptıkları türden bir alıcı-satıcı ilişkisi değildir. Bu daha çok ideolojik ve politik eğilimlerin aynı gündemi öne çıkarmada bir noktada birleştikleri, karşılıklı menfaat ilişkileridir. Popülist medyanın Avrupa’daki İslam’ı ele alışı, belki de İslamofobiye ortaya çıkaran önde gelen unsurdur.¹² Keza aynı durum Türkiye için de geçerlidir.

⁹ Abdullah Özbolet, “Sinema ve Din İlişkisinde Sempatik İslam: Uzak İhtimal ve Kelebek Filmleri Yerli Bir İslamofobi Örneği midir?”, *İnsanlığın İslamofobi ile İmtihanı*, ed. Ejder Okumuş, Eskiye Yayınları, Ankara, 2018, s.228.

¹⁰ Enes Bayraklı-Turgay Yerlikaya, “Müslüman Toplumlarında İslamofobi: Türkiye Örneği”, *İnsanlığın İslamofobi ile İmtihanı*, ed. Ejder Okumuş, Eskiye Yayınları, Ankara, 2018, ss. 250-251.

¹¹ Ejder Okumuş, “İslamofobik Oyunda Müslümanlar”, *Bartın Üniversitesi Uluslararası İslamofobi ve Terör Sempozyumu, 01-02 Aralık 2016, Bildiriler Kitabı*, Bartın, 2017, s. 34.

¹² akt. Ejder Okumuş, “İslamofobik Oyunda Müslümanlar”, s. 39.

1.2. Bir Nefret Söylemi Olarak İslamofobi

İngilizce ve Felemenkçe dillerindeki literatürü iyi bilen bir araştırmacı olarak Sajida Abdussattar, “anti-İslamizm” kavramına ilk kez Leidenli araştırmacı Shadid ve P.S. Van Koningsveld’in kitabında rastladığını, İngilizce literatürde daha çok “Müslüman karşıtlığı” (anti-müslimism) ve “İslamofobi” (Islamophobia) kavramlarının kullanıldığını belirtiyor. Ona göre anti-İslamizm, analogi yoluyla anti-semitizm ve anti-judaizm kavramlarına benzetilerek ortaya atılmıştır. Bu adlandırma, ayrımcı ve İslam düşmanlığını ifade eden bir tutuma işaret etmektedir.¹³ Kavramın ilk kez nerede ve nasıl kullanıldığı konusunda pek fazla açıklık olmasa da İslamofobi kavramının genel manasıyla yabancı düşmanlığını ifade eden “Xenophobia” kavramının uzantısında geliştirilmiş olduğu açıktır. Buna göre eğer “yabancı düşmanlığı” ya da “korkusu”, Müslüman kökenli insanlara ve gruplara yönelik ise bu olgu pekâlâ “İslamofobi” olarak ifade edilebilir.¹⁴ Bununla beraber Batı’nın yabancı düşmanlığı sadece İslam’la sınırlı olmayıp tarihte bunun birçok örneği görülmektedir. Kadim Yunan geleneğine bakıldığında Yunan olmayan bütün toplumların Yunanlar tarafından “Barbar” olarak nitelendirilmesi buna kanıttır. Aristoteles’in şu sözü ise bu durumu özetler niteliktedir: “Münasip olan, Yunanlıların barbarlar üzerinde hüküm sürmesidir.”¹⁵ Buradan hareketle Batı’nın bu tutumunun günümüzde İslamofobi olarak vücut bulduğu söylenebilir.

Batı’nın İslam’a karşı sadece bir korku ve nefret söylemiyle bakmadığı açıktır. Batı için Batılı olmayan herkes Doğulu olarak görülmüş ve Doğu her şeyiyle bayağı kabul edilerek kötülenmiştir. Örneğin; Batı’nın 19 ve 20. yüzyıllarda önemli sömürge ülkelerinden biri olan Hindistan’da yüzlerce yıllık bir metafizik ve matematik geleneğine sahip olan Hint düşüncesinde öne çıkarılması gereken şey, bilimsel ve felsefî çalışmalar olması gerekirken mitoloji ön plana çıkarılmıştır. Hint mitolojisi ve halk dini, Hindistan coğrafyasının ne kadar akıldan uzak ve geri olduğunu göstermek için önemli bir araç olarak kullanılmıştır. Oysa Yunan mitolojisi, en az Hint mitolojisi kadar karmaşık bir yapıya sahiptir. Fakat kimse Yunan mitolojisinde bir akıl-dışılık ya da geri kalmışlık göstergesinin olduğunu ifade etmez. Geri kalmışlık ve akıl-dışılık Doğulu toplumlar için söz konusudur. Bu gibi söylemlerin amacı ise sömürgeciliği meşrulaştırmaktır.¹⁶ Batı, bu sebeple daha İslam ile ilk karşılaşmalarından itibaren ben ve öteki karşıtlığını söylem olarak geliştirmiştir. Bu söylem, Müslümanların

¹³ akt. Kadir Canatan, “İslamofobi ve Anti-İslamizm: Kavramsal ve Tarihsel Yaklaşım”, *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, ed. Kadir Canatan-Özcan Hıdır, Eskiye Yayınları, Ankara, 2007, s. 25.

¹⁴ Canatan, *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, s. 26.

¹⁵ İbrahim Kalın, *Barbar, Modern, Medenî*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2018, s. 67.

¹⁶ Kalın, *Barbar, Modern, Medenî*, s.112.

Avrupa'nın içlerine girdiği ilk yıllarda İslam'a karşı nefret ve düşmanlığın köklerini oluşturmuştur. 20. yüzyılın son çeyreği itibariyle ise İslam, tamamen düşman tahtına oturtulmuştur. Bunun ana nedenlerinden birinin Batı'nın düşman üretme çabasının olduğu açıktır. Zira İslamofobinin öncesinde Batı için büyük bir tehlike olarak görülen komünizmin çökmesiyle komünizm korkusu artık yerini daha büyük bir tehlike olarak görülen İslam'a bırakmıştır.

İslamofobinin tarihi köklerini, Endülüs'ün Müslümanlar tarafından fethedilmesine kadar götürmek mümkündür. Haçlı seferlerine asker devşirmek isteyen Kilise mensuplarının yaptığı propagandalar ile düşünce zemini oluşturulan "İslamofobi", İslam ile Hristiyanlar arasındaki ilişkilerin gelişmesiyle yüzyıllar içerisinde kısmen de olsa azalmış, ancak 11 Eylül terör saldırıları sonrasında yeniden yaygınlık kazanmıştır.¹⁷

Sosyal psikolojik tanımlamalara göre saldırganlık altına yerleştirilebilecek toplumsal şiddete dönük hareketlerin başında terörizm gelmektedir. Terörizm aşırı şiddetin işlevsel bir şekilde kullanımıdır. Savaşın tanımının ise büyük ölçekli saldırganlık olarak yapılması mümkündür.¹⁸ Salırganlık tanımı altına yerleştirilen diğler kavramlar intiharlar, medya da şiddet, aile içi şiddet gibi tartışma konularında varılan yargılar sosyo-politik nedenlerin yanı sıra ağırlıklı olarak psikolojik ve ahlaki sorunları içinde barındırmaktadır. Hangi disiplin penceresinden açıklanmaya çalışılırsa çalışılın insanların aynı dünyayı paylaşan bireyler olarak birbirlerine karşı olan davranışlarında ilgili olması bakımından zamanın en önemli sorunları aslında ahlakidir. İnsanlık durumunun incelenmesine ilişkin açıklamalar bütünleştirici bulgularla değer kazanabilir. Bilim dalları temel olarak insanlığa ilişkin sorunlar üzerinde çalışır. Bir yandan eski kavramlara ilişkin anlayışlar derinleştirilir diğler yandan da yeni kavramlar geliştirilir. İnsana dair pek çok davranışın tanımlanması, kavramlaştırılması bu şekilde oluşturulmadığında insanın yıkıcılığı ve saldırganlığı hakkında bilgi sunmanın olanağı yoktur. Bunun en önemli nedeni olarak bilgi alışverişinin gerçekleşmesini ve bilgilerin artmasını, uydular sayesinde dünyamızın adeta küçülmesi ve algılarımızın değışmesini gösterebiliriz.¹⁹

Sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalarda kullanılan kavramlar önemli analitik araçlar olarak kabul edilir. Fakat kavramların üretildikleri toplumların sosyo-kültürel

¹⁷ Mehmet Zeki Aydın-Müşerref Yardım, "Belçika'da İslamofobi ve Müslümanlara Yönelik Ayrımcılık", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, cilt: XII, sayı: 1, s. 8.

¹⁸ Nurgül Yavuzer, "İnsanın Salırgan ve Yıkıcı Doğasını Anlamak", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi*, S. 23, 2013, s.44.

¹⁹ Nurgül Yavuzer, "İnsanın Salırgan ve Yıkıcı Doğasını Anlamak", s. 45.

bağlamlarında kullanılmalarının yanı sıra zaman içerisinde anlam kaymalarına maruz kaldıkları bilinmektedir. Bu bağlamda anlam kaymasına müsait olan bu kavramların farklı amaçlarla yönlendirmelere uğratıldıkları söylenebilir. Buna göre İslamofobi kavramı, Batı dünyasının kendi siyasi, dinî, kültürel ve ekonomik şartlarında İslam'ı ve Müslümanları kötülemenin ideolojik icat edilmiş dili olarak da tanımlanabilir.²⁰

Edward W. Said (1935-2003), İslam'a karşı kültürel savaş açanların en saldırganlarından birinin Kıdemli Şarkiyatçı Bernard Lewis (1916-2018) olduğunu söyler. Said, Lewis'in özellikle düzenli olarak yayınlanan tüm yazılarında vurgulanan ana hususun İslam'ın bizim içinde yaşadığımız, onaylanan dünyanın bütünüyle dışında kaldığını göstermeye yönelik olduğunu belirtir. Buna ilaveten Lewis'in çağımızdaki İslam'ın güya modernliğe karşı açtığı savaşta kullanmak üzere Yahudi düşmanlığını da miras aldığını göstermeye çalıştığını; Lewis'in tarzının etimolojiye hile katmak, kötü niyetli gözlemler yapmak ve halkların tümüne dair cafcıflı kültürel saptamalarda bulunmak olduğunu iddia eder. Ayrıca Said, Lewis'in bir o kadar daha kınanması gereken bir şey daha yaparak İslam halklarının Batılı olmadıkları için iyi de olamayacaklarını gösterme hesabına uymayan kültürleri, siyaseti ve tarihsel uygulamaları olabileceğini kabul etmekte korkunç bir beceriksizlik gösterdiğini ifade etmektedir.²¹

“İslamofobi” olgusu, Hristiyan-İslam tarihini önceleyen Hristiyan ontolojisi uyarınca geliştirilmiş düşünce ve pratiklerin bir sonucudur. Bu olgu, Hazreti İsa'nın vefatından sonra kurumsallaşmaya başlayan ve Batıcı bir ideolojiye dönüşen Hristiyanlığın öteki ile kurduğu ilişkinin temel karakteristiğini oluşturmuştur. Kendi varoluşunu, “manipülatif ötekinin” varlığıyla temellendirmeye çalışan bu yaklaşım, “anti-semitizm”den “anti-İslamizm”e dek uzanan geniş yelpazeli bir öteki listesi üretmiştir. Bu listenin başında ise hiç şüphesiz “İslam” ve “Müslümanlar” gelmektedir.²²

İslamofobi teriminin bugünkü anlamda kullanılmasa da ilk defa ele alındığı çalışma, 1925 yılında Etienne Dinet ve Slimen Ben İbrahim'in kaleme aldıkları “*acces de delire islamophobe*” adlı eserdir.²³ Bugünkü manasıyla ise “İslamofobi” ilk defa 1990'larda kullanılmaya başlanmış ve “İslam” ve “korku” kelimelerini bir araya getirdiği için çeşitli

²⁰ Hüsni Ezber Bodur, “Batıda İslam Karşıtlığının İcat Edilmiş Dili Olarak İslamofobi”, *İlahiyat Akademi Dergisi*, s. 70.

²¹ Edward W. Said, *Medyada İslam*, çev. Aysun Babacan, Metis Yayınları, 2008, s.31.

²² Ahmet Kızılkaya, “Geçmişten Günümüze İslamofobi: Kökeni”, *Tarihsel Gelişimi ve Bugünü, Orta Asya'da İslam -Temsilden Fobiye*, 2012, C. I, s. 621.

²³ akt. Enes Bayraklı-Turgay Yerlikaya, “Müslüman Toplumlarında İslamofobi: Türkiye Örneği”, s. 246.

eleştirilere konu olmuştur.²⁴ Runnymede Trust'un "*İslamofobi: Hepimiz İçin Bir Tehdit*" başlıklı yaptığı çalışma 1997 yılında dönemin İngiltere İçişleri Bakanı Jack Straw (1946-...) tarafından başlatılmıştır. Bu rapor, İslamofobiyi, İslam'a ve Müslümanlara karşı duyulan temelsiz korku, Müslümanlara olumsuz ve aşağılayıcı kalıplaşmış düşünce ve inançlar ima ve atfeden bir dizi kapalı görüşler tarafından işlenmiş iğrenme, nefret ve düşmanlık" olarak tanımladı. Ayrıca bu rapor, İslamofobinin Müslümanlara karşı dışlama ve ayrımcılıkla sonuçlanan temelsiz bir iğrenme ve hoşlanmama içeren bir dünya görüşüne dayanmakta olduğunu ekledi.²⁵ Kavramın kökeni ise geç seksenli yıllara uzansa da ancak 11 Eylül sonrasında ortak bir kullanıma sahip olabildi.²⁶

Islamic Human Rights Commission'un İslamofobi terimini İslam korkusu olarak tanımlaması, konunun sadece psikolojik boyutunu ele alması hasebiyle kapsayıcı bir tanımlama olmaktan uzaktır. İslamofobi üzerine yapılmış en bilindik çalışma olan Runnymede Trust raporu İslamofobiyi, sadece müslümanlara duyulan bir kin ve korku olarak tanımlamakla yetinmeyerek Müslümanlara karşı ayrımcı ve dışlayıcı pratikler ile birlikte değerlendirmiş, bu pratiklerin de onları siyasi, ekonomik ve sosyal hayattan dışlayacak bir ayrımcılığa neden olduğunu ortaya koymuştur. 2015 yılından itibaren her yıl yayınlanan Avrupa İslamofobi raporunun Editörleri Enes Bayraklı ve Fared Hafez, İslamofobiyi Müslümanlar üzerinde hegemonya kurmak isteyen kesimler tarafından kullanılan bir ırkçılık türü olarak tanımlamaktadır.²⁷

Genelde dinî hareketlerin bütün dünyada yükselişe geçmesi ve özelde İslamcı hareketlerin ortaya çıkarak bütün Müslüman ülkelerde gelişip yayılması 1990'lı yıllar boyunca akademik çevrelerde, yazılı ve görsel basında, gazete ve dergilerde en çok tartışılan konuların başında gelmiştir. Bu nadir görülen ilginin önde gelen sebeplerinden birisi bir taraftan Soğuk Savaşın sona ermesiyle ortaya çıkan köklü ve çok boyutlu değişiklikler ve yenedünya düzeninin ilanı olduğu gibi, diğer taraftan Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle birlikte ABD'nin tek süper güç olarak varlığını devam ettirmesiydi. Bu durum son elli yıldır alışlagelmiş, mahşerî bir denge üzerine kurulu uluslararası düzenin alt üst olması anlamına gelmekteydi. Uluslararası ilişkilerde ortaya çıkan bu altüst oluş, yeri doldurulması gereken önemli bir boşluğu doğurmuş bulunmaktaydı. Öte yandan tarihin bu önemli dönüm noktasında dünyanın hemen her kıtasına

²⁴ İbrahim Kalın, *Ben, Öteki ve Ötesi*, İnsan Yayınları, İstanbul 2017, s. 448.

²⁵ İbrahim Kalın, "İslamofobi ve Çok kültürlülüğün Sınırları", *Bir Korku ve Nefret Söylemi Olarak İslamofobi*, ed. İbrahim Kalın&John L. Esposito, çev. İsmail Eriş, İnsan Yayınları, Ankara, 2018, s. 44.

²⁶ Canatan, *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, s. 25.

²⁷ Enes Bayraklı-Turgay Yerlikaya, "Müslüman Toplumlarında İslamofobi: Türkiye Örneği", ss. 246-247.

yayılmış bir milyarı aşkın inanarıyla İslam, en kalıcı ve en güçlü uluslararası güç olarak ortaya çıkmaya başlamıştı. Aynı zamanda İslam'ın bütün Müslüman ülkelerde aktif ve etkin alternatif bir siyasal güç haline gelmiş olması İslamî hareketlere yönelen bu ilginin diğer bir sebebiydi.²⁸

1.3. Medyada Korku ve Nefret Unsuru Olarak İslamofobinin Ortaya Çıkışı

New York Times'ın Pazar ekinin 21 Ocak 1996 sayısındaki “Haftaya Bakış” bölümüne, “Kızıl Bela Gitti. Ama İslam Geldi” şeklinde bir başlık atılmış. Başlığının altında ise Sciolino'nun makalesinde İslam'ın “Yeşil Bela” olarak tanımlandığı ve Batı çıkarları için önemli bir tehdit olduğu yazılmıştır.²⁹

Amerika Birleşik Devletleri'nin ekonomik ve askeri gücünün sembolleri olan binalara karşı 11 Eylül 2001'de gerçekleştirilen saldırıların failleri olan teröristlerin, halkının çoğunun Müslüman olduğu Arap dünyasından olması ve saldırıların din adına gerçekleştirilmesi, din ve terör etrafında yoğun bir tartışmanın başlamasına neden olmuştur.³⁰ 11 Eylül saldırılarının böyle bir süreçte gerçekleşmiş olması bir yandan terörizmi İslam'la ilişkilendiren çok sayıda yazının yayımlanmasına bir yandan da İslam ve Müslümanlar hakkında öteden beri var olan ön yargı kalıplarının pekişmesine katkıda bulunmuştur. Öte yandan tüm dinler hakkında objektif bilgilerin verildiği iddia edilen Batı'daki ders kitaplarında İslam konusu, Hıristiyan dünyasında ön yargılı genel İslam imajını yansıtacak biçimde özenle seçilen konular ve okuma parçaları ışığında ele alınarak İslam'a karşı güçlü bir negatif tutum sürdürülmüştür. Bu çerçevede İslam; fanatik, şiddet yanlısı, baskıcı, dışlayıcı, saldırgan olarak resmedilmiş ve kadının rolü, had cezaları, cihat, şehitlik, darü'l-harp, darü'l-İslam, insan hakları konularında yanlış değerlendirmelerle klasik oryantalist söylem yeniden gündeme getirilmiştir.³¹

Batılı medyada İslam, ya İhvan-ı Müslim, Cemaat-i İslami, Rabita gibi İslamcı hareketlerin ideologlarının söylemlerine ya da katı Vahabilik esaslarına dayandırılmaktadır. Böylece Hıristiyan din adamları, aydınlar, medya, popüler kültür ürünleri, akademik çevreler, siyasetçilerin görüşleri, Batılı seyyahların İslam âlemine yaptıkları seyahatlerle ilgili gezi notları ve kitaplarda İslamiyet ve Müslümanlar hakkında verilen yanlış bilgiler, negatif imajın gelişmesine katkıda bulunmuştur.³²

²⁸ Kayhan Delibaş, “İslamî Fundamentalizmden İslam Fobisine: Batı Dünyasında Gelişmekte Olan İslamophobia Yeni Bir Eşitsizlik Kaynağı Olarak Görülebilir mi?”, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi* 9, 2004, s.4.

²⁹ Edward W. Said, *Medyada İslam*, s. 21.

³⁰ H. Ezber Bodur, “Dini Motifli Terör Fenomeni ve İslam'ın Siyasal İstismarı”, *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 5, Kahramanmaraş, 2005, s. 67.

³¹ H. Ezber Bodur, “Dini Motifli Terör Fenomeni ve İslam'ın Siyasal İstismarı”, s. 69

³² H. Ezber Bodur, “Dini Motifli Terör Fenomeni ve İslam'ın Siyasal İstismarı”, ss. 69-70

“Medyada İslam” hakkında okunan, görülen şeylerin çoğunda ve Müslümanların başından geçen herhangi bir olay aktarılırken kullanılan dil İslamofobiyi destekler niteliktedir. Örneğin, Batı kaynaklı medya organlarında Filistinlilerin, Yahudilerle yaşadıkları olaylar bir terör faaliyeti olarak aktarılırken yaşanan sorunların tamamen Filistinlilerin dini olan İslam’dan kaynaklı olduğu vurgusu yapılmış ve Filistin halkı, Müslüman teröristler olarak lanse edilmiştir. Oysaki Yahudilerin Filistin’e sonradan göç yoluyla geldiği bilinen bir gerçektir.³³ Yani özetle Medya, olayları kendi görmek istediği çerçeveden dünyaya aktarmaktadır.

“Medya ve İslamofobi” denildiğinde akla ilk olarak gelenlerden birisi de Hollywood yapımı filmlerdir. Çünkü bu filmlerin hemen hemen hepsinde Müslümanlar kötü, tehlikeli, şiddete başvuran, öldürücü, terörist vs. insanlar olarak gösterilmektedir. Müslümanların sürekli bu tarz kötü fiillerin failleri olarak gösterilmesi Müslümanlara karşı korku ve nefretin fitilini ateşlemiştir.³⁴ Hollywood sinemasının bu tutumu medyada İslamofobiyi ortaya çıkarmıştır. Hollywood sineması bunu, ilk var olduğu günden beri yapmıştır. Yıllar geçse de bu tutumundan taviz vermemiş, “İslamofobi” kavramının güncelliğini koruması için elinden geleni yapmıştır. Özellikle Amerika’da meydana gelen 11 Eylül olayları sonrasında Amerika’nın yeni politikası olarak “İslam ve Müslümanlar”, sürekli terörle ilişkilendirilmeye çalışılmış ve bunun bir yolu olarak medya, bilinçli bir araç olarak kullanılmıştır.

Walt Disney’in 1992 tarihli “*Alaaddin*” adlı çizgi filminin şarkı sözleri şöyle başlamaktadır:

“Hey, ben bir ülkeden, uzak bir diyardan geliyorum
Orada kervan develeri dolanırlar
Orada çehreni beğenmezlerse kulağımı keserler
Evet, barbarca bir şey... Ama ne yaparsın, bu benim ülkem işte”

Ayrımcılık Karşıtı Arap-Amerikan Komitesi’nin 1993 yılında yaptığı başvuru üzerine bu sözler şöyle değiştirilmiştir:

“Orada arazi düz, hava çok sıcaktır
Evet, barbarca bir şey... Ama ne yaparsın, bu benim ülkem işte”³⁵

Alaaddin isminin kullanıldığı, havasının sıcak, kervan develerinin dolandığı yerin İslam

³³ Edward W. Said, *Medyada İslam*, s. 23.

³⁴ Ejder Okumuş, “ABD’de İslamofobi ve Anti-İslamizm: 11 Eylül Öncesi ve Sonrası”, *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, s. 236.

³⁵ Kalın, *Barbar, Modern, Medeni*, , ss. 70-71.

ülkeleri olduğu bilinen bir gerçektir. Medya, çizgi filmlerle bile masum görünen şarkılar altında İslamofobiyi küçük çocukların zihinlerine aşılama çalışmaktadır. İslam ve Müslümanlar, barbar ve sırf bir insanın çehresini beğenmiyor diye kulak kesen varlıklar olarak tasvir edilmektedir.

Popüler Batı imajında İslam, bir şiddet ve barbarlık dinidir. Eskiden beri gazete, dergi, televizyon ve Hollywood merkezli sinema; Müslümanları hep vuran, öldüren, işkence eden kimseler olarak tanıtmaktadır.³⁶ Bu bakış açısı, birçok Avrupa ülkesinin medya sektörüne de sirayet etmiş ki buna benzer bir durum yazarlığını ve yapımcılığını Michael Hirst'in üstelendiği Kanada- İrlanda yapımı "Vikings" dizisinde de görülmektedir. Bu dizinin bir bölümünde Müslümanlar, insan eti yiyen vahşi çöl insanları olarak gösteriliyor. Bu örneklerde de görülmektedir ki İslamofobi bir şekilde propaganda edilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE MEDYA VE İSLAMOFOBİ

2.1. Türkiye'de İslamofobi: Ortaya Çıkışı ve Nedenleri

Müslüman veya İslam karşıtlığı olarak değerlendirilmesi mümkün olan İslamofobi, sadece Batı toplumlarında karşılaşılan bir durum olmayıp bu durum Doğu toplumları için de söz konusudur. Türkiye'de de var olan İslamofobinin tarihçesini Cumhuriyetin ilk yıllarına hatta Tanzimat Fermanı'nın ilanına kadar götürmek mümkündür. Fermanın ilanı ile birlikte Türkiye'de "şibih-laik"³⁷ olarak bilinen dönem başlamış ve bu dönemde İslam'a karşı bir tutumun ortaya çıktığı görülmüştür.

Türkiye'de Ali Fuat Başgil'in (1893-1967) laikliğe gidiş olarak gördüğü 1839'da başlayıp Hilafetin kaldırıldığı 1924 yılına kadar geçen süreçte dine karşı bir tutumun geliştiği ve dinde nispi bir gevşemenin olduğu bilinmektedir.³⁸ Sultan Abdülhamid dönemi itibarıyla sömürgecilğe karşı hilafet ihya edilmeye ve Müslümanlarda var olan bu gevşeme kapatılmaya

³⁶ Okumuş, Ejder, "ABD'de İslamofobi ve Anti-İslamizm: 11 Eylül Öncesi ve Sonrası", *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, Edit: Kadir Canatan, Eski Yeni Yayınları, Ankara 2007, s.241.

³⁷ Okumuş, Ejder, *Türkiye'nin Laikleşme Serüveninde Tanzimat*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2017, s.105.

³⁸ Okumuş, *Türkiye'nin Laikleşme Serüveninde Tanzimat*, s. 105.

çalışılmıştır. Zira Hilafet, her ne kadar güç kaybetmiş olsa da Müslüman halkları harekete geçirecek ve ayaklandırabilecek önemli bir güce sahipti. 1876 yılında ilan edilen Kânun-u Esasi'nin 3. Maddesi bu durumu kanıtlar niteliktedir: “Zât-ı Hazret-i Pâdişâhî hasbe'l-hilâfe dîn-i İslam'ın hâmîsi ve bi'l-cümle tebaa-ı Osmâniyye'nin hükümdarı ve padişahıdır.” Bu ifadeye göre Osmanlı Halifesi, devletin sınırları dışında kalan, Rus ve Avrupa tahakkümüne giren Müslüman toplumlarının da dinî ve siyasi savunucusu ve temsilcisidir. Hilafetin bu gücünün farkında olan Avrupa, bu durumu ortadan kaldırmak için bir dizi projeyi harekete geçirmiştir.³⁹ Harekete geçirilen projelerin temel hedefi, hilafet meselesini potansiyel bir güç olmaktan çıkartmak olmuştur. Bu hedefi gerçekleştirmek için oryantalizm kanadıyla hilafet üzerinden tartışma zemini ortaya atılarak hilafet yıpratılmaya çalışılmıştır. Osmanlı hilafetinin aslında hiçbir zaman siyasi güç olmadığı, dinî bir sembol olmaktan öteye geçmediği ve Osmanlı sultanlarının hilafetinin meşru olmadığı, zira Kureyş'ten gelmedikleri tartışması 1880'lerden sonra büyük bir hız kazanmıştır. Osmanlı karşıtı Arap milliyetçiliğinin temsilcilerinden biri olan Kevâkibî (1854-1902), hilafetin Araplar üzerinden devam etmesi gerektiğini savunur. Fakat yeni halifenin siyasi konularda söz sahibi olmaması gerektiğini ve sadece dinî meselelerde bir sembol olarak faaliyet göstermesinin daha uygun olacağını ifade eder. Kevâkibî'ye göre, din ile devlet iki ayrı konudur ve İslam, devlet ve dünya işlerine karışmaz. Bu konuda batılılar rahat olmalıdır. Batılılar hilafetin bu anlamını bilseler, sırf İslam ülkelerinde yaşayan Hıristiyan kardeşleri için dahi olsa seküler bir Arap hilafetinin kurulmasını derhal destekleyeceklerdir.⁴⁰

Kevâkibî'nin hilafet hakkında belirttiği görüşler, Osmanlı Devleti'nin resmen yıkılmasından sonra yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin de seküler bir zemine oturtularak, önce saltanatın kaldırılması ve hilafetin bir sembol hâline gelmesi sonrasında ise tamamen ilga edilmesiyle benzerlik göstermektedir. İngiliz oryantalist Thomas Arnold (1864-1930), hilafetin kaldırıldığı yıl olan 1924'te yayımlanan “*The Caliphate*” adlı kitabında hilafetin İslam tarihinde hiçbir zaman büyük bir öneme sahip olmadığını, bu kavramın Kur'an'da bulunmadığını, sonraki yüzyıllarda ortaya çıktığını vs. belirtmiştir. İlginç olan ise benzer görüşlerin Müslüman yazarlar arasında da revaç bulmasıdır. Arnold'un kitabının yayımından bir yıl sonra, “*El-İslam ve Usûl'ul-hukm: bahs fi'l-hilâfe ve'l hukûme fi'l-İslam*” kitabını yayımlayan Ali Abdurrâzık (1888-1966), hilafetin hiçbir Kur'ânî-İslamî temelinin olmadığını söyler. Abdurrâzık, İslam'da din ve dünya ayrımının esas olduğunu; dünya, devlet ve siyaset meselelerinde dinin söz

³⁹ Kalın, *Ben, Öteki ve Ötesi*, s. 306.

⁴⁰ Kalın, *Ben, Öteki ve Ötesi*, ss. 308-309.

hakkının bulunmadığını vs. ileri sürerek aslında hilafet tartışmasının ulaşmak istediği nihai noktayı da ortaya koyar.⁴¹ Özetle; artık hilafet meselesi önemini, özelliğini ve işlevini yitirerek kudretsiz bir hâle getirilmiş, sonrasında da hilafetin kaldırılmış olması meşru zemine oturtulmaya çalışılarak hilafet makamı boş ve fuzuli gösterilmiştir.

Avrupa, hilafete düşman olduğu kadar Osmanlı Devleti'ne karşı da kin ve nefretle bakarak bu devletin ilga edilmesi için var gücüyle mücadele etmiştir. Sonuç olarak 1. Dünya Savaşı'yla Osmanlı Devleti yıkılmış ve Anadolu, büyük bir kurtuluş hareketi başlatmıştır. Anadolu halkı var gücüyle savaşıarak kurtuluş mücadelesi vermiş ve bağımsızlığını tekrar kazanmayı başarmıştır. Bu başarısının ardından ise Cumhuriyeti ilan etmiştir.

Türkiye'de Cumhuriyetin ilanı ile, devlet işlerini şeriata bağımlılıktan kurtaracak bir dizi inkılap gerçekleştirildi: Din İşleri Bakanlığı, bakanlık olmaktan çıkarılarak bir başkanlığa dönüştürüldü, Hilafet ve dinî mahkemeler kaldırıldı. Geleneksel eğitim kurumları olan Kur'an okulları ve medreseler kapatıldı. Din görevlileri yetiştirmek için yeni imam hatip okulları, din âlimleri yetiştirmek için İlahiyat Fakültesi açıldı. Fakat bu kurumlar yaşatılamadı ve kapandı. Kısa bir süre sonra bu uygulamalar halk tarafından dinsizlik olarak yorumlanarak inkılaplara karşı hareketler başladı. Dönemin Başbakanı "İsmet İnönü" (1884-1973), medreselerin kapatılması ile ilgili kanunun bazılarınca yanlış anlaşıldığını ve yanlış anlatıldığını söyleyerek yapılan işin dinsizlikle alakası olmadığını belirtti. Üstelik bu sistemin sadece on yıl başarılı uygulanabilmesi durumunda Müslümanlığın asıl en temiz, en saf, en hakiki şeklinin bizde meydana geleceğini iddia etti. Ancak halk nezdinde bu durum pek kabul görmedi. Laiklik, bu dönemde dinin tesirini yönetimden uzak tutmanın bir aracı olarak kullanıldı ve giderek daha çok benimsendi, Anayasanın bir maddesi oldu ve onu korumak için önlemler alındı. Bundan sonra "İslam din dersleri" bütün diğer okullardan da kaldırıldı. Dönemin Milli Eğitim Bakanı, devletin İslam dininin eğitimi ile ilgilenmeyeceğini; camide imam, okulda din bilgisi öğretmeni için bütçesinden para ayırmayacağını ifade etti. Vatandaş İslam dinini evladına dilediği gibi telkin etmekte serbestti. Fakat bunun nasıl yapılacağıyla ilgili bir çalışma yapılmamış veya planlanmamıştı. Geleneksel bir yöntem olarak tek çare cemaat veya tarikattı. Ancak, laikliğin bir gereği olarak Müslümanlara cemaat kurma, tarikata katılma hakkı verilmiyordu. Dolayısıyla İslam, gizli ve kaçak olarak öğretilmeye başlandı. Çocuklar ve gençler, biri resmî ve dinden tamamen bağımsız, diğeri kaçak ve tamamen eski dinî geleneklere bağlı iki farklı eğitimle çelişki içinde yetişiyorlardı. Onlardan birçoğu ya tamamen inançsız ya da bağınaz kimseler

⁴¹ Kalm, *Ben, Öteki ve Ötesi*, s. 309.

oldular. Beyza Bilgin (1935-...), araştırmaları sırasında böyle bir durumu yaşamış gençlerden birinin kendisine şunları anlattığını ifade ediyor:

“Biz geri okula gidiyoruz, derslerimize çalışıp sınıflarımızı geçiyoruz. Yani görünüşte okulun bize verdiği kültürü ahyoruz. Çünkü istediğimiz düzeyde yaşamak için buna mecburuz. Fakat duygu olarak bu kültürün dışında bulunuyoruz, onu benimsemiyoruz. Ailelerimiz, bizi bu kültürün dini hesaba katmayan etkilerinden korumak için, dine bağlılığımızı kullanıyorlar. Böylece biz dış dünyadan ve Türkiye’nin gerçeklerinden habersiz yetişiyoruz. Ne fizik ne sosyal çevremizi tanıyabiliyoruz. Neyin gerçekten doğru olduğu hakkında karar veremiyoruz. Bunun acısını çekiyoruz!”⁴²

1969 yılına gelindiğinde ise siyaset sahnesinde boy göstermeye başlayan ve söylemlerini İslamî bir çizgi üzerine oturtan Necmettin Erbakan’ın (1926-2011) Türkiye’de birçok şeyin değişimine yol açtığı görülmektedir. Günümüz modern toplumları için İslam’ın göz önünde olması ve dindarların yönetime geçip ülkeyi dinî bir anlayışla yönetme ihtimalleri Atatürk inkılaplarına bir tehdit olarak görülmüştür. Bu tehdidin ortaya çıkardığı rahatsızlık sonucu İslam’a dolayısıyla da Müslümanlara karşı bir dizi önlemlerin alınması yoluna gidilmiştir. Özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinde Erbakan’ın hkmet kurma gücünü elde etmesiyle beraber siyasi sahada yaptığı İslamî söylemler bu korkuyu şiddetli hâle getirmiş ve bir Türkiye gerçeği olarak 28 şubat “postmodern” darbesi kaçınılmaz olmuştur.

2.2. Bir Darbe Aracı Olarak Medyada İslamofobi

2.2.1. Medyada Bir Nefret Söyleminin Darbeye Dönüşümü: 28 şubat

28 şubat, Türkiye Cumhuriyeti’nin siyasi tarihinde 1960 darbesiyle başlayan ve ortalama on yılda bir tekrarlanan darbelerden birisinin adıdır. Fakat 28 şubat, kayıtlara “darbe” olarak geçse de kendisinden önce gerçekleşen darbelerin hiçbirisine benzemiyordu. Dönemin önemli aktörlerinden biri olan Orgeneral evik Bir (1939-...) ise 28 şubat’ın silah kullanılmadan, rejimin öz gücü ve sivil inisiyatif ile yapılan postmodern darbeden başka bir şey olmadığını ifade etmişti.⁴³

1996 ve 1997 yıllarında medyada ve politik söylemlerde Refah Partisi ve onu destekleyenler laik devlet düzenine bir tehdit olarak görülmüştür. Bunun üzerinden islamofobik bir söylemin ortaya çıkmasına neden olunmuştur. Bu yıllarda medya, tabanı da İslamcı ve muhafazakâr olan Refah Partisinin her hareketini laik devlet düzenine aykırı bir girişim olarak göstererek bunun üzerinden İslam ve İslamî birçok kavramın eleştirilmişine neden olmuş ve

⁴² Beyza Bilgin, “Türkiye’de Din ve Laiklik”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2001, C. XLII, ss. 42-44.

⁴³ lk Nur Zengin, *28 şubat Sürecinde Sendikaların Rolü*, Neyir Matbaacılık, Ankara, 2016, s. 7.

İslamî değerleri bir korku ve nefret unsuru olarak göstermiştir. Bu durumun sonucuna bir örnek olarak: Refah-Yol hükûmeti döneminde hükûmet içerisinde DYP’li (Doğru Yol Partisi) Sağlık Bakanı Yıldırım Aktuna (1930-2007), RP’nin koalisyon protokollerine uymayan girişimlerinin görülmeye başladığını belirterek bunların Türkiye’deki laik düzeni zedelemeye yönelik girişimler olduğunu ifade etmiştir. Aktuna’nın protokole uymayan girişimler olarak nitelediği olayların başında, dönemin İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın önemli projeleri olan Taksim ve Çankaya’ya cami yapılması projesi gelmektedir. Tabi Aktuna, bunu ifade etmeden önce Atatürk ve Atatürk ilkelerinden, Refah Partisinin bu tarz girişimlerinin Atatürk ilkelerine karşı olduğundan bahsetmiştir. Konuşmasının devamında RP’lilerin cami konusundaki direktmelerini, ideolojik tavırlar olarak gördüğünü ve koalisyon protokolünde kendilerinin ön şart olarak RP’den Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı kalınacağına ve en ufak bir zedelenmenin söz konusu olmayacağına dair söz aldıklarını belirtmiş ve bu duruma RP’lilerin olumlu cevap verdiklerini söylemiştir. Buna rağmen RP’nin başörtüsü meselesini gündeme getirmesini, “Taksim’e cami yapacağız” söylemini ve bunlara dahi tepkiler sürerken “Çankaya’ya da cami yapacağız” söylemlerinin büyük yanılgılar olduğunu belirtmiştir. Aktuna, RP’nin bunları hiçbir şart ve durumda yapamayacağını, en azından kendilerinin hiçbir şart ve şekilde buna müsaade etmeyeceğini söylemiş ve bu camii projelerinin de türban meselesinin de Türkiye’deki laik düzeni zedelemeye yönelik girişimler olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca Aktuna, kamu kurumlarında başörtüsü serbestisiyle ilgili tartışmalara değinerek bu çalışmanın mevcut hukuk düzenine aykırı olduğunu ifade etmiştir. Hatta dinî inanç ve dinî kuralların devlet dairelerinde uygulanmaya çalışıldığını, mecliste başörtüsü hususunda da cami konusunda da grup kararı alınırca bu durumun kendisini bağlamayacağını ve hiçbir şeyin Atatürk ilke ve inkılaplarından daha önemli olmadığını söylemiştir.⁴⁴

Refah Partisinin Genel Başkanı ve dönemin Başbakanı Necmettin Erbakan, medyada sık sık yer alan RP’nin anti laik ve dinci olduğuna dair ithamlara karşı laikliğin din hürriyeti anlamına geldiğini ifade ederek bireyin kendi inancını şiddet kullanarak kabul ettirmeye çalışmasının laikliğe aykırı olduğunu söylemiştir. Millet inancı ve başörtüsü ile uğraşmanın ise yanlış ve gerici bir tutum olduğunu, laiklik adına din düşmanlığı yapılmayacağını, bunun aksini düşünenlerin de devrinin bittiğini belirtmiştir.⁴⁵

1997 yılı medyasının sosyal alandaki etkisinin anlaşılması açısından Refah Partisinin

⁴⁴ “Aktuna: Asla Taviz Verilemez”, *Milliyet Gazetesi*, 3 Şubat 1997 <http://www.milliyet.com.tr/1997/02/03/siyaset/aktuna.html>, (Giriş: 09.03.2019).

⁴⁵ “Erbakan: Kargaşa çıkarmayacağız”, *Milliyet Gazetesi*, 19 Şubat 1997, <http://www.milliyet.com.tr/1997/02/19/siyaset/erbakan.html>, (Giriş: 09.03.2019).

kendi milletvekillerine getirdiği yayın yasağı önem arz etmektedir. Bu yayın yasağıyla ilgili Refah Partisinin önemli isimlerinden Oğuzhan Asiltürk (1935-...), “televizyonların bir garip yayıncılık anlayışına” girdiklerini ifade ederek milletvekillerinin çok zorunlu olmadıkça ekrana çıkmamaları konusunda uyarmıştır.

RP’nin muhafazakâr bir siyaset anlayışına sahip olması nedeniyle çözüme kavuşturmak istediği; başörtüsü, karayoluyla hac gibi dinî hayat ile ilgili meseleler sürekli olarak güncelliğini korumuştur. RP’nin bu konulardaki tavrı medyada gerginlik çıkarmak olarak nitelenmiştir ve “Tahrikler bitmiyor” başlığıyla yer almıştır. Bu ithamlara karşı ise dönemin Devlet Bakanı Abdullah Gül (1950-...), siyasi ortamı RP’nin simgesel politikalarla gerdiği eleştirilerinin haksızlık olduğunu belirtmiştir. Buna ilaveten kendilerinin başörtüsü, karayoluyla hac gibi konularda uzlaşma arayarak çalıştıklarını ifade etmiştir.⁴⁶

RESİM 1: REFAH PARTİSİ TÜRBAN, KARAYOLU İLE HAC, KURBAN DERİLERİ, TAKSİM’E CAMİ KRİZLERİ

47

2.2.2. 28 Şubat Kararlarına Giden Yolda Sincan Olayları ve Kudüs Gecesi

Ankara’nın Sincan ilçesi, Refah Partisinin iktidar olduğu yıllarda siyasi mücadelelerin ortasında kalmış bir ilçedir. 1997 yılında dönemin Refah Partili Belediye Başkanı Bekir Yıldız’ın düzenlediği ve “şeriat gösterileri” olarak adlandırılan “Kudüs Gecesi”, bu yıla damgasını vuran önemli bir olaydır. Kudüs Gecesi’nin ardından ordunun Sincan’dan geçerek gövde gösterisinde bulunması medyada “Sincan’dan Ordu Geçti” başlığıyla yer bulmuştur. Ancak Genelkurmay, bu olayın altı ayda bir yapılan normal eğitim faaliyeti olduğunu ve zırlı

⁴⁶ Bkz. Resim 1.

⁴⁷ Hürriyet, 4 Şubat 1997.

birliğin Sincan'dan geçişinin tesadüfen bu tarihe denk geldiğini açıklamışsa da⁴⁸ sonrasında Genelkurmay İkinci Başkanı Çevik Bir'in Sincan'dan geçen tanklarla demokraside rot balans ayarı yaptıklarını⁴⁹ ifade etmesi siyasi sahada ciddi tartışmalara sebebiyet vermiştir. Hatta bu tartışmaların bir sonucu olarak dönemin İçişleri Bakanı Meral Akşener (1956-...), Bekir Yıldız'ın görevden alınması talimatını vermiştir. Yaşanan bu durum üzerine iki bin kişi ile Sincan'da gövde gösterisi yapan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Genel Sekreteri Adnan Keskin'in (1942-...) Başbakan Necmettin Erbakan'ı “yeşil tespihli şeytan ve zombi” olarak nitelendirmesi tansiyonu yükseltmiştir.⁵⁰ Bunun yanı sıra Refah-Yol hükûmetinin koalisyon ortağı Tansu Çiller için de şu sözler söylenmiştir:

“Ey yeşil tespihli şeytanın fırsat kraliçesi! Yeri geldiğinde ezan, Kur'an, bayrak diye TV'ye çıkıyorsun. Nasıl bir ezan, bayrak Kur'an sevdalısın ki, bunlara hakaret eden bir ülkenin elçisine sessiz kalıp, seyrediyorsun? Sizin TEDAŞ, TOFAŞ malvarlığı korkunuz, bunlara göz yummanıza sebep olabilir.”⁵¹

Sincan'da düzenlenen bu program sonrasında olayların arkası kesilmemiş, İran ile Türkiye'nin ilişkileri de bu durumdan etkilenmiştir. Sincan'daki Kudüs Gecesi'nde şeriatı öven sözleriyle bütün şimşekleri üzerine çeken İran'ın Ankara Büyükelçisi Muhammed Rıza Bagheri'nin Türkiye'yi terk edecek olmasıyla alakalı haberler yapılmış⁵² ve Kudüs Gecesiyle ilgili yaşananlar gazetede “Bu ne rezalet” başıyla yer almıştır.⁵³ Ayrıca Dışişleri Bakanlığı, İran'ın İstanbul Başkonsolosu Rıza Raşid'in Kudüs Gecesinde ifade ettiği “Size ihtar ediyorum. İslam'ın yayılmasını kimse önleyemez” sözlerini de incelemeye almıştır.⁵⁴

Demokratik Sol Partinin (DSP) Genel Başkanı Bülent Ecevit (1925-2006), Sincan olayları için yalnızca Türk Silahlı Kuvvetleri'nde (TSK) değil toplumun birçok kesiminde rahatsızlık ve tedirginlik olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca Ecevit, Dinci olmayan dindar kesimin de rahatsız olduğunu ifade ederek Refah Partisinin küçük adımlarla hedefine doğru gitmesinin toplumda infial uyandırdığını söylemiştir. Bu çerçevede toplumun bir parçası olan ordunun da

⁴⁸“Sincan'dan Ordu Geçti”, *Milliyet Gazetesi*, 5 Şubat 1997. <http://www.milliyet.com.tr/1997/02/05/siyaset/sincan.html>, (Giriş: 09.03.2019).

⁴⁹“Kapusuz: Kimse Ateşle Oynamasın”, *Milliyet Gazetesi*, 22 Şubat 1997, <http://www.milliyet.com.tr/1997/02/22/siyaset/kapusuz.html>, (Giriş: 09.03.2019).

⁵⁰“Sincan'da gergin miting”, *Milliyet Gazetesi*, 4 Şubat 1997, <http://www.milliyet.com.tr/1997/02/04/siyaset/sincan.html>, (Giriş: 09.03.2019)

⁵¹“Sincan'da gergin miting”, *Milliyet Gazetesi*, 4 Şubat 1997, <http://www.milliyet.com.tr/1997/02/04/siyaset/sincan.html>, (Giriş: 09.03.2019).

⁵²“Bagheri Türkiye'yi terk ediyor”, *Milliyet Gazetesi*, 7 Şubat 1997, <http://www.milliyet.com.tr/1997/02/07/siyaset/bagheri.html>, (Giriş: 05.03.2019).

⁵³ “Bu ne rezalet”, *Sabah Gazetesi*, 2 Şubat 1997.

⁵⁴“Bagheri Türkiye'yi terk ediyor”, *Milliyet Gazetesi*, 7 Şubat 1997, <http://www.milliyet.com.tr/1997/02/07/siyaset/bagheri.html>, (Giriş: 05.03.2019).

rahatsız olmasını doğal karşılamıştır.⁵⁵

RESİM 2: SINCAN'DA TANKLI PROTESTO

GAĞAS YAKINLARI
N. V. VELLİDİĞİLİ
ilk meclis

Cumhuriyet

GAĞAS YAKINLARI
DETAY BERRİ
arı değil yaşam

Genelkurmay, şeriatçı örgütlenmenin ivme kazanmasından rahatsız
Ordudan dört uyarı

1 Son günlerdeki uygulamalarla hükümet meşru zeminin dışına çıkıyor
2 Sincan olayı kabul edilmez. Çikeneğin değerleri ayakta kalmalı
3 Dur diyerek müesseseler işlevini yerine getirmeli
4 Toplumdaki hareket olumlu, ancak insanlar kurumlarından soğutuluyor

Tarafız Olmak!
Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın son günlerdeki uygulamalarıyla hükümet meşru zeminin dışına çıkıyor. Bu durumun şeriatçı örgütlenmenin ivme kazanmasından rahatsız olan Genelkurmay, Sincan'da tanklı protesto düzenlendi.

Sincan'da tanklı protesto
Sincan'da tanklı protesto düzenlendi. Tanklı protesto düzenlendi. Tanklı protesto düzenlendi.

Bekir Yıldız'a gözaltı kararı
Bekir Yıldız'a gözaltı kararı.

Hükümeti düşürme çağrısı
Hükümeti düşürme çağrısı.

Düşük enflasyon yine hayal oldu
Düşük enflasyon yine hayal oldu.

Öğrencilere 45 ay ile 20 yıl
Öğrencilere 45 ay ile 20 yıl.

⁵⁵ Cengiz Kuşçuoğlu, "Ecevit: Güç birliğine hazırız", *Milliyet*, 10 Şubat 1997. <http://www.milliyet.com.tr/1997/02/10/siyaset/ecevit.html>, (Giriş: 09.03.2019)

⁵⁶ *Cumhuriyet*, 4 Şubat 1997.

devam ettirilmesi halinde gerekenin yapılacağını ifade etmiştir.⁵⁷

Erbakan'ın yakın çalışma arkadaşı Abdullah Gül, Sincan olayları ve gündem üzerine olan düşüncelerini şu sözleri ile dile getirmiştir:

“Sincan olayını tasvip etmedik. Belediye Başkanı hakkında parti içi soruşturma açtık. Ama basına duyuramadık. Tank olayıyla ortam gerginleştirildi. Bir anda türbülansa girdik. Ancak hepimiz bu uçağın içindeyiz. Önemli olan uçak zarar görmeden türbülansdan çıkmaktır. Yaratılan sisli ortam kimseye fayda sağlamaz. İçeride de dışarda da Türkiye'ye fayda sağlamaz. Bu ortam sistemli bir kampanyayla yaratıldı. Oysa bana göre Türkiye'yi tehdit eder boyutta bir gelişme yoktu. Sincan olayı kendi çapında değerlendirilebilir ve normal mekanizmalarla halledilebilir bir olaydı.”⁵⁸

Burada önemli olan nokta, Türkiye Cumhuriyeti'nin yürütme görevini elinde bulunduran hükûmetin, Belediye Başkanı hakkında açtığı soruşturmayı basına duyuramamış olması ve bundan yakınmasıdır.

2.2.3. 28 Şubat Kararları

Takvimler 27 Şubat 1997 tarihini gösterdiğinde Ankara kulislerinde konuşulan önemli konuların başında 28 Şubat Cuma günü yapılacak olan Milli Güvenlik Kurulu (MGK) toplantısının sonucunun ne olacağı geliyordu. Çünkü toplantının gündem maddelerinin büyük çoğunluğunu irticai faaliyetler oluşturuyordu.⁵⁹ Milli Güvenlik Kurulu'nda ele alınmak üzere Cumhurbaşkanlığı'na sunulan rapor, irticai faaliyetler ve bu faaliyetler karşısında alınması gereken önlemlere ilişkin önerileri içeriyordu. Raporda demokratik laik Türkiye Cumhuriyeti'ni düşman ve hedef olarak gören bu hareketlerin amacının Türkiye'de şeriata dayalı hükümlerle yönetilen bir “İslam Devleti” kurmak olduğu saptaması yapılıyor ve acilen gerekli önlemlerin alınması gerektiği belirtiliyordu.⁶⁰

28 Şubat'ta yapılacak ve MGK'ye sunulacak olan İrticai Faaliyet Raporu'yla ilgili *Milliyet* gazetesi tarafından yapılan haberin içeriğinde radikal dini hareketler hakkında genel bilgi verildikten sonra bu hareketlerin strateji ve amaçları ele alınmıştır. Radikal dini hareketlerde genel olarak üç aşama bulunduğu kaydedildiği raporda, birinci aşamanın tebliğ, ikinci aşamanın cemaat, üçüncü aşamanın da cihat olduğu vurgusu yapılmıştır. Tebliğ

⁵⁷ Fikret Bila, “Güreş: Başları Ezilir”, *Milliyet Gazetesi*, 7 Şubat 1997. <http://www.milliyet.com.tr/1997/02/07/siyaset/gures.html>, (Giriş: 03.04.2019).

⁵⁸ Fikret Bila, “Gül: Ortam Sisli”, *Milliyet Gazetesi*, 16 Şubat 1997, <http://www.milliyet.com.tr/1997/02/16/siyaset/gul.html>, (Giriş: 05.03.2019).

⁵⁹ “MGK'ya İrtica Raporu”, *Milliyet Gazetesi*, 27 Şubat 1997, <http://www.milliyet.com.tr/1997/02/27/haber/mgk.html>, (Giriş: 05.02.2019).

⁶⁰ “MGK'ya İrtica Raporu”, *Milliyet Gazetesi*, 27 Şubat 1997,

aşaması, radikal dini hareketlerin bütün insanlığın İslam'ı kabul etmesi, İslamî bir yönetim kurulması, yaşantının İslamî kurallar çerçevesinde düzenlenmesi ve bu yönde mücadele edilmesi için insanlara davetiye çıkarılması olarak tanımlanmıştır. Cemaat aşaması, tebliğe uygun topluluk oluşturulması olarak nitelenmiş ve üçüncü aşama olan cihat aşamasında ise İslam devleti kurulması için silahlı mücadeleye çağrı yapıldığı kaydedilmiştir. Ayrıca raporda, Türkiye için şu değerlendirme yapılmıştır:

“Bu türlü hareketlerin genel amacının, Türkiye Cumhuriyeti toprakları üzerinde şer’i hükümler ile yönetilen bir İslam devleti kurmak olduğu anlaşılmaktadır. Diğer bir deyişle amaç, İslam devleti için silahlı mücadeleye çağrı olarak açıklanabilir.”⁶¹

Raporun Türkiye’deki durum ile ilgili bölümünde bir dönem itibariyle tekke, zaviye ve dergâhlar çevresinde faaliyet gösteren tarikatların, tarikatların amacı olan dinin özünü yaşamaya yönelik tebliğ ve ibadet niteliğini kaybettiği, çıkarıcı birtakım çevrelerce menfaat temini için kullanılan bir müessese hâline getirildiği iddia edilmiştir. Bu nedenle de Cumhuriyetin ilk yıllarında kapatılmıştır. Günümüzde de bunların devamı olduğu iddiasında olan Kadirilik (Haydar Baş Grubu, Galip Hasan Kuşçuoğlu Grubu), Nakşibendilik (İskender Paşa, Erenköy, İsmail Ağa cemaatleriyle, Adıyaman Menzil Grubu), Rufailik tarikatlarının faaliyet gösterdiklerinin bilindiği ve farklı birtakım dinî grupların ise daha çağdaş teşkilatlanma yoluna gittikleri belirtilmiştir. Bu çağdaş dinî hareketlerin, kanunların öngördüğü çerçevede dernek, vakıf, Kur’an kursu, öğrenci yurtları, üniversiteye hazırlık dershaneleri ve özel kolejler gibi kurumlara önem vererek bu sayede daha geniş bir kitleye hitap etme amacı güttükleri ifade edilmiştir. Bu çerçevede dinî konuları daha modern bir söylemle ele alan dini akımlar genç ve öğrenim düzeyi yüksek kesimlere hitap etmişlerdir. Bilindiği üzere Türkiye’de faaliyet gösteren birçok çağdaş dinî hareket vardır. Bunların başlıcaları: Nurculuk, Süleymancılık ve Işıkçılık’tır.”⁶²

Raporda terörist, köktendinci ve dinî olduğu ifade edilen bazı gruplarla ilgili olarak; etkin faaliyet gösteren “Hizbullah” ve “İBDA-C” (İslamî Büyük Doğu Akıncıları Cephesi), örgütlerinin terörist örgütler oldukları belirtilmiştir. Yine bu grupların Hizbullah’ın, Menzil, Vahdet, İlim kitabeveleri çevresinde yapılandığı; İBDA-C örgütünün ise *Taraf dergisi* ile sesini duyurduğunun bilindiği söylenmiştir. Bu örgütlerin mensuplarının oldukça soğukkanlı, yaptığından pişmanlık duymayan, kendilerini örgütleri ve şehadet yoluna adanmış insanlar oldukları ifade edilmiştir. Ayrıca bu insanların polise yakalanmamak için girdikleri çatışma

⁶¹ “MGK’ya İrtica Raporu”, *Milliyet Gazetesi*, 27 Şubat 1997.

⁶² “MGK’ya İrtica Raporu”, *Milliyet Gazetesi*, 27 Şubat 1997.

sonrasında veya gözaltında İslam inancında yeri olmamasına rağmen, intihar dahi edebilecekleri ifade edilmiş ve bu örgütlerin demokratik ve laik Türkiye Cumhuriyeti'ni düşman olarak görmekte ve hedef almakta oldukları tekrar tekrar hatırlatılmıştır.⁶³ Raporda yine köktendinci ve terörist olarak tanımlanan bu gruplara, sivil toplum kuruluşlarından bazılarının destek verdiği ve finans kaynağı oluşturduklarının bilindiği ifade edilmiştir. Destek veren sivil toplum kuruluşlarının arasında ise özellikle vakıf niteliğinde olan Milli Gençlik Vakfı, İrfan Eğitim Kültür ve Dayanışma Vakfı, Selam Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Ensar Kültür ve Eğitim Vakfı, Sahabe Eğitim ve Kültür Vakfı gibi kuruluşların olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, aşırı dinci akımların propaganda faaliyetlerini gerçekleştirmek üzere *Akıncı Yolu*, *Akademya*, *Siyah Bayrak*, *Sebat*, *Taraf* gibi dergi niteliğindeki mevkuteleri çıkardıkları da belirtilmiştir.⁶⁴

Raporun genel değerlendirme bölümünde ise irticai faaliyetlerin Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni ve demokratik laik rejimi yıkmaya yönelik olduğu vurgulandıktan sonra bu faaliyetlere karşı alınması gereken önlemler konusunda güvenlik birimleri tarafından Türkiye için hassas olan İran, Almanya, Irak, Suriye gibi ülkelerde güvenlik ataşeliği sistemi oluşturulması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığı'nın özerk bir kamu tüzel kişiliği olarak yapılandırılması ve toplumun her kesimini temsil edecek şekilde personel politikası izlemesi, vakıfların denetim altına alınması, mülki amirlerin demokrasinin fazilet ve erdemine inanmış Cumhuriyet ve laikliği özümsemiş kişilerden atanması gerektiği ifade edilmiştir. TRT ve RTÜK'ün işbirliği yaparak laiklik konusunda halkı aydınlatması, laikliğin dinsizlik olarak algılanmasının yanlış olduğunun basın ve yayın başta olmak üzere kitle iletişim araçlarıyla halka anlatılması gerektiği söylenmiştir. Devrim kanunlarında tekke ve zaviyelerin kapatılmasına ilişkin kanunun işler hale getirilmesi, bu kanuna muhalefet yapanlara yasal işlem uygulanması, devlet memurlarının laiklik ve irticai faaliyetler konusunda hizmet içi eğitim programlarıyla aydınlatılması gerektiği de ayrıca belirtilen hususlar arasındadır.”⁶⁵

2.2.4. 28 Şubat Kararları ve İrtica

28 Şubat kararları sonrasında din karşıtlığı her alanda gözlenmeye başlamıştır. Medya kanallarında sürekli bir tehdit olarak “irtica” kavramı yer bulmaya başlamıştır. Hatta bir gazetede bu defa tehdidin adının irtica olduğu yazmıştır.⁶⁶ Bu irtica meselesinin nasıl ortaya çıktığıyla ilgili o tarihlerde “Kozmik Kasadaki On Mektup” başlığıyla *Milliyet* gazetesindeki köşesinde Yusuf Donat (1942-...), İrtica konusunun değişmeyen gündem maddesi hâline

⁶³ “MGK’ya İrtica Raporu”, *Milliyet*, 27 Şubat 1997.

⁶⁴ “MGK’ya İrtica Raporu”, *Milliyet*, 27 Şubat 1997.

⁶⁵ “MGK’ya İrtica Raporu”, *Milliyet Gazetesi*, 27 Şubat 1997.

⁶⁶ Bkz. *Resim 3*

gelişinin Ocak ayının ortasına rastladığını ve o tarihten itibaren de hep gündemin tepesinde yer aldığını söylemiştir. Ocak ortasında olmasının nedenini ise askerlerin 17 Ocak'ta Genelkurmay'da, Cumhurbaşkanı'na verdikleri "irtica brifingi" ile açıklamıştır. Brifingin ardından Cumhurbaşkanı Demirel bazı çalışmalar yapmış ve 3 Şubat'ta Erbakan'a ilk irtica mektubunu yazmıştır. Üstelik bununla da yetinmeyerek 4 Şubat'ta bir tane daha yazmıştır. Demirel, 3 ve 4 Şubat arasında, yani iki gün içinde, Başbakan'a "laik Cumhuriyet'in geleceği, demokrasi, hukuk devleti, irtica tehlikesi" konusunda tam beş mektup göndermiştir. Bir de Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Necdet Seçkinöz'ün Adalet Bakanı ile İçişleri Bakanı'na gönderdiği mektuplar var. Mektupların konusu yine irtica uyarısı ve beş mektuptan ibarettir. Donat, hükûmete yazılan mektupların gizli evrakın bulunduğu kasalarda muhafaza edildiğini; fakat sözünü ettiği on mektubun gizlilik ötesi kasa dediği kozmik kasada olduğunu ifade etmiştir.⁶⁷

RESİM 3: TEHDİDİN ADI İRTİCA

68

Milliyet gazetesinin "İrticanın kaynaklarını açıkladı" başlığıyla verdiği yazıda Genelkurmay'ın "İrticai Faaliyetler" ile ilgili brifingine yargıdan yüksek katılım gerçekleştiği ve yaklaşık 400 savcı ve yargıcın brifing sonunda askerleri ayakta alkışladığı yer almıştır. Aynı

⁶⁷ Yusuf Donat, "Kozmik Kasadaki On Mektup", *Milliyet Gazetesi*, 11 Haziran 1997. <http://www.milliyet.com.tr/1997/06/11/>. (Giriş: 03.04.2019)

⁶⁸ *Milliyet*, 30 Nisan 1997.

haberinde devamında Genelkurmay Başkanlığı'nın brifinginde son bir yıl içinde siyasal İslam'ın gelişimi, siyasal İslam'la bölücü hareketin irtibatı, siyasal İslam'a ait sermayenin durumuyla gelişmesi ve yaptığı atak konularında bilgi verildiği söylenmiştir. Brifingde İslam, bir terör örgütü şeklinde tanımlanmış ve İslam'ın siyasal alanda var olması durumunda tehlikesinin ne olacağı değerlendirilmiştir. Ayrıca aynı haberde İran başta olmak üzere Libya, Suudi Arabistan ve Sudan'ın siyasal İslam'a desteği konusunda da katılımcılara bilgi aktarıldığı, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin laikliğe karşı faaliyetlerle mücadeleyi görevi nedeniyle yaptığı, bu görevi Anayasa ve yasalardan aldığı ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin bu konulardaki kararlılığının da devam edeceğinin vurgulandığı yazmaktadır.⁶⁹

Genelkurmay, yargı mensuplarıyla başlattığı irtica brifinglerini basın mensupları, üniversite rektör ve öğretim üyeleriyle kamu yöneticileri ve sivil toplum kuruluşlarıyla sürdürmüştür. Bu brifinglerle ilgili olarak gazetelerde çıkan haberde brifingin Orbay Salonu'nda verildiği ve açılış konuşmasını Genelkurmay İstihbarat Başkanı Korgeneral Çetin Saner'in yaptığı belirtilmektedir. Saner, Cumhuriyet rejimini yıkarak yerine dinî esaslara dayalı siyasi İslam düzenini kurmak isteyen irticai unsurların ulaştığı boyutlarla ilgili değerlendirme yapılacağını iddia etmiş ve söylenen tüm hususların delillerinin ellerinde mevcut olup, bunların saklı tutulmasında ülke huzuru bakımından fayda gördüklerini belirtmiştir.⁷⁰

Toplantıda daha sonra Tümgeneral Fevzi Türkeri'nin (1941-...) brifingine geçilmiştir. Türkeri'nin slayt ve video gösterisiyle desteklediği konuşmasında devlet yönetiminin İslamî kurallara göre düzenlenmesini esas alan siyasal İslam'ın bütün irticai ve radikal unsurlarının ulaşmak istedikleri nihai hedef olduğunu vurgulamıştır. Konuşmasının devamında Türkeri, Cumhuriyet tarihinin her döneminde ortaya çıkan irticai hareketlerin çok partili sisteme geçişin ardından Atatürk ilke ve devrimleri aleyhine verilen ödünlerin sonucu olarak, demokrasi şemsiyesi altında teşkilatlanma çalışmalarına hız verdiğini belirtmiş ve laik devlet olgusunun yasal bir güvence olmasına karşın sulandırıldığını ifade etmiştir. Türkeri, ayrıca irticai akımların bugün de kadrolaşma faaliyetlerini sürdürdüğünü kaydederek Türk bayrağı yerine "yeşil bayrak" asanlarla, Atatürk'e hakaret edenlerin cesaretlendirildiğini ve ödüllendirildiğini dile getirmiştir. Türkeri, ülkede din işlerinin tümüyle kontrolsüz olduğunu kaydetmiş ve Diyanet'in pasif kadrosunun görev yapamamasından kaynaklanan boşluğun tarikatlar ve Milli Görüş Teşkilatı'nca doldurulduğunu vurgulamıştır. Konuşmasının devamında da Refah-Yol

⁶⁹ "İrticanın kaynakları açıkladı", *Milliyet Gazetesi*, 11 Haziran 1997.

⁷⁰ Yusuf Özkan, "İrtica tehlikesi kamufle ediliyor", *Milliyet Gazetesi*, 12 Haziran 1997. <http://www.milliyet.com.tr/1997/06/12/>. (Giriş: 03.04.2019).

hükûmetinin kurulması sonrasında irticai faaliyetlerin arttığını ifade etmiş ve RP'nin özellikle son 11 aylık dönemde bazı İslam devletlerince de geliştirilip desteklenen şeriat düzenine dayalı radikal İslam'ı ve laik Cumhuriyeti yıkmaya yönelik faaliyetlerini siyasi, sosyal, ekonomik ve askeri olaylarla eş zamanlı olarak arttırdığını iddia etmiştir. Türkeri, ayrıca Başbakanlık Konutu'nda tarikat liderlerine verilen yemeği, türban tartışmasını, Kayseri Belediye Başkanı Şükrü Karatepe'nin 10 Kasım'la ilgili konuşmasını, Sincan'daki Kudüs Gecesi'ni, Adalet Bakanı Şevket Kazan'ın Sincan Belediye Başkanı'nı cezaevinde ziyaretini ve sayıları beş bini bulan tarikat şeyhlerinin faaliyetlerini örnek olarak göstermiştir.⁷¹

Türkeri, bu gelişmeler üzerine 28 Şubat'ta toplanan MGK'nin bazı kararlar aldığını ancak aradan geçen üç aylık dönemde göstermelik bazı uygulamalar hariç kararların üzerine gidilmediğini kaydetmiştir. Bunun yanı sıra Hükûmet kanadının bu kararları kamuoyuna askerin dayatması olarak lanse ettiğine dikkati çeken Türkeri, TSK'nin hedef gösterildiğini iddia etmiştir. MGK'nin sekiz yıllık eğitim konusundaki kararının ise kamuoyuna TSK'nin imam hatip okullarını kapatmak istediği yönünde yansıtılmasını Sultanahmet'teki mitingi örnek göstererek eleştirmiştir. Türkeri, devlet bütçesinden vakıflara yardım adı altında büyük ölçüde destek sağlanan irticai faaliyetlerin yurtiçinde Milli Gençlik Vakfı, yurtdışında Uluslararası İnsani Yardım Kuruluşu'nun (IHH) yardımlarıyla yüksek ekonomik güce ulaştığını kaydetmiştir. Özelleştirme kapsamındaki ihalelerde irtica yanlısı şirketlere öncelik tanındığını belirten Türkeri, bu şirketlerin başta enerji olmak üzere, stratejik önemi olan sektörlerdeki ihalelere ilgi duyduğunu dile getirmiştir.⁷²

DYP'nin önemli isimlerinden Nahit Menteşe (1932-...), Refah-Yol hükûmetinin oluşumu için RP'yi milletin frenleyemediğini ve kendilerinin de bari biz frenleyelim diyerek bir emrivaki haline geldiği için koalisyon yaptıklarını ifade etmiştir. Ayrıca konuşmasının devamında Menteşe, Türkiye'nin Cezayir ve İran olmayacağı yönünde açıklamalarda bulunmuştur. Özetle, İslamcılar koalisyon kanalıyla kontrol altında tutmak istediklerini dile getirmiştir. Sincan'daki Kudüs Gecesi'nin ise bardağı taşıran son damla olduğunu ifade ederek konuşmasını şöyle devam ettirmiştir:

“Olay sadece Sincan değil. Sıkıntı DYP'yle RP koalisyonu kurulduğu gün başladı. RP'yle ortaklık endişe yarattı. Türkiye, Batı'yı bırakıyor gibi göründü. Libya gezisi tam bir basiretsizlikti. Olaylar birbiri ardına geldi. Kayseri'de üniformalı korumalar büyük rahatsızlığa neden oldu. YÖK meselesi, karayoluyla hac, Taksim ve

⁷¹ Yusuf Özkan, “İrtica tehlikesi kamufle ediliyor”, *Milliyet Gazetesi*, 12 Haziran 1997. <http://www.milliyet.com.tr/1997/06/12/>. (Giriş: 03.03.2019).

⁷² Yusuf Özkan, “İrtica tehlikesi kamufle ediliyor”, *Milliyet Gazetesi*, 12 Haziran 1997. <http://www.milliyet.com.tr/1997/06/12/>. (Giriş: 03.03.2019).

Çankaya'ya cami yapılması, türban konuları zorluklar yarattı. Her geçen gün garip görüntülerin ortaya çıkması tepkilere neden oldu. Bunlar da yetmiyormuş gibi arkasından bir de Başbakanlık Konutu'nda tarikat şeyhleriyle yemek olayı geldi.”⁷³

Türban konusuyla ilgili olarak Mentеше, türbana karşı tavrının net olduğunu dile getirmiş ve bunun yanı sıra üniversitelere “yırtık kot” gibi kıyafetlerle gelinmesinin de uygun olmadığını ifade etmiştir.

2.3. 28 Şubat'a Doğru Necmettin Erbakan

Necmettin Erbakan, 29 Ekim 1926 tarihinde Sinop'ta doğmuştur. Babası, Adana'da hüküm sürmüş Kozanoğlu sülalesinden Mehmet Sabri Erbakan; annesi, Sinop'un tanınmış ailelerinden birinin kızı olan Kamer Hanım'dır. Erbakan'ın babası Ağır Ceza Reisi olduğu için memleketin birçok yerinde görev yapmış ve dolayısıyla Erbakan'ın çocukluğu da memleketin muhtelif şehirlerinde geçmiştir. İlk, orta ve lise öğreniminden sonra İstanbul Teknik Üniversitesi'ne girmiştir. 1948 yılında bitirdiği üniversitenin Makine Fakültesi Motorlar Kürsüsünde asistan olarak göreve başlamıştır.⁷⁴

Erbakan, 1951 yılında görevli bulunduğu üniversite tarafından Almanya'daki Aachen Teknik Üniversitesi'ne ilmi araştırmalar yapmak üzere gönderilmiştir. Burada hazırladığı tezle Alman üniversitelerinde de geçerli olan doktor unvanını almıştır. Bu hazırladığı tezler Alman Ekonomi Bakanlığı'nın dikkatini çekince kendisinden motorların daha az yakıt yakmaları konusunda bir rapor hazırlaması istenmiştir. Bu zaman diliminde kendisi “Dizel Motorlarda Püskürtülen Yakıtın Nasıl Tutuştuğunun Matematiksel İzahı” konulu doçentlik tezini hazırlamıştır. Necmettin Erbakan, tezinin bilim dergilerinde yayımlanması üzerine o tarihte Almanya'nın en büyük motor fabrikası olan Deutz Motor Fabrikalarının Umum Müdürü Prof. Dr. Flats tarafından Leopard tanklarının motorlarıyla ilgili araştırmalar yapması için bu fabrikaya davet edilmiştir. Kendi çalışma alanıyla alakalı olduğu için de kendisine burada başmühendislik teklif edilmiştir. Erbakan burada Leopard tank motorları üzerine bir dizi çalışmalarda bulunmuştur. Ayrıca Erbakan'dan Almanya'nın Ruhr bölgesindeki fabrikalar üzerinde araştırma yapmak için görevlendirilen heyete katılması istenmiştir.⁷⁵ Necmettin Erbakan, Almanya'nın 2. Dünya Savaşı'ndan daha yeni çıktığı bu dönemde Almanya'da kaldığı bu süreyi iyi değerlendirebilmiş ve Almanya'daki ağır sanayi hamlelerini bizzat yerinde

⁷³ Orhan Üreten, “Mentеше: Koalisyon emrivaki Haline geldi”, *Milliyet Gazetesi*, 9 Şubat 1997. <http://www.milliyet.com.tr/1997/02/09/siyaset/mentese.html>. (Giriş: 03.03.2019).

⁷⁴ Necmettin Erbakan, *Davam*, Milli Gazete Ankara Kitap Kulübü, Ankara, t.y., s. 5.

⁷⁵ Erbakan, *Davam*, s. 6.

müşahede etme imkânı yakalamıştır. Almanya’da bizzat müşahede ettiği bu ağır sanayi hamleleri kendisinde Türkiye’de de ağır sanayi hamlelerinin başlatılması fikrine dair ilk kıvılcımların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Erbakan, Almanya’daki çalışmaları sırasında yerli bir motor sanayi kurmanın ve tamamen yerli olan fabrikalara sahip olmanın, Türkiye gibi yoksulluktan yeni çıkmaya çalışan bir ülke için ne kadar gerekli ve önemli olduğunu anladığını belirtmiştir. Yine kendisi Milli Görüş Davası’nın en önemli hedeflerinden biri olan “Milli Ağır Sanayi” fikrinin hayatında yer almaya başlamasını bu ifadelerle açıklamıştır.⁷⁶

Erbakan, Almanya’da çalıştığı sırada Türkiye Zirai Donatım Kurumu’nun Alman fabrikalarına verdiği motor siparişlerini gördüğünü ve bu olayın kendisini fevkalade üzdüğünü söylemiştir. Bu görüntünün kendisinde Türkiye’de Milli Motor Sanayi’nin kurulması kararlılığını iyice pekiştirdiğini belirtmiştir. Erbakan, milli sanayi hamlelerinin ilk örneği olan “Gümüş Motor Fabrikasını” 200 ortakla kurmasının ana nedeninin ise bu görüntü olduğunu söylemiştir. Erbakan, sanayileşmenin de kolay bir şey olmadığını ifade ederek, “Gümüş Motor Fabrikası” kurulurken Türkiye’de önemli hadiselerin cereyan ettiğini; ülkede 2 büyük devalüasyonun olduğunu ve 2 lira 80 kuruş olan 1 ABD dolarının 9 lira 20 kuruşa yükseldiğini ifade etmiştir. Bu nedenle 6 milyon liraya kurmayı planladığı fabrikanın maliyetinin 25 milyon liraya çıktığını söylemiştir. Fabrikanın kurulmasından sonra yaşadığı bazı zorlukların ana nedenini kendisi şu ifadelerle açıklamıştır: “Mesele, Türkiye’nin şeftali yerine, motor üretmek istemesiydi.”⁷⁷ Çünkü aynı yıllarda düzenlenen bir Otomobil Kongresi’nde, “Biz şeftaliden başka bir şey üretemeyiz!” denilmişti.⁷⁸

2.3.1. Erbakan ve Siyaset

Erbakan, kendisinin sanayi alanında birçok hamle yaptığını ancak sürekli olarak birtakım engellemelerle karşı karşıya kaldığını söylemiştir. Hatta kredilerle ilgili olarak da o zaman kredileri Odalar Birliğinin paylaştığını ancak bu kredilerin hemen hemen tamamının İstanbul’daki ithalatçılara verildiğini iddia etmiştir. Kendisinin verdiği örnekle; 20 milyon dolarlık yatırım kotasının 19 milyon doları İstanbul’daki ithalatçılara giderken, sadece 1 milyon doları Anadolu’ya kalıyordu. Bu nedenle Anadolu’daki müteşebbisler ciddi döviz sıkıntısı yaşıyor ve kalkınma hamlelerini gerçekleştiriyorlardı. Oysaki her şeyin adilane olması gerekiyordu. Bu adaletin sağlanması ve kredilerin Anadolu’ya aktarılması için mücadelenin Odalar Birliğinden yürütülmesi gerekiyordu. Erbakan, bu amaçla 1966 yılında önce Odalar

⁷⁶ Erbakan, *Davam*, s. 7.

⁷⁷ Erbakan, *Davam*, s.7-8.

⁷⁸ Erbakan, *Davam*, s. 9.

Birliği Sanayi Dairesi Başkanı, ardından Genel Sekreteri oldu. Döviz ve kredi tahsisatlarını Anadolu'ya yöneltince o güne kadar kredileri istediği gibi kullanan kesimler bundan rahatsız oldu. Anadolu girişimcisi, bu mücadelede Erbakan'ın yanında yer aldı. Erbakan, yapılan Odalar Birliği seçiminde TOBB Başkanı oldu. Ancak bu durumdan iç ve dış sermayenin yanı sıra iktidar da rahatsız olmuş, siyasi mülahaza ve müdahalelerle Erbakan'ın çalışmaları engellenmeye çalışılmıştır. Ayrıca o zamana kadar Odalar Birliğinin uhdesinde bulunan kredi kotaları yetkisi, siyasi bir kararla, aniden Odalar Birliğinden alınarak Sanayi Bakanlığı'na verilmiştir. Bundan sonrasını ise Erbakan şu ifadelerle açıklamaktadır:

“Ancak, biz milletimize hizmetten geri duramazdık. Madem siyasi bir kararla bu yetki bizden alınıyor, biz de o zaman siyasete girer mücadelemizi orada veririz.”⁷⁹

Erbakan'a sürekli olarak sorulan bir soru şöyledir:

“Bütün okulları birincilikle bitirmişsiniz. Deha seviyesinde bir beyne sahipsiniz. Bilim dünyasında büyük buluşlara imza atmışsınız. Bir bilim adamı olarak kalıp, ilmi buluşlara imza atsaydınız, insanlığa böylece hizmet etseydiniz daha iyi olmaz mıydı?”⁸⁰

Erbakan ise bu soruya aşağıdaki şekliyle cevap vermiş ve kendi yaşam felsefesini, “Hayat, iman ve cihattır.” diyerek özetlemiştir:

“Bir üniversitede profesör olabilirsiniz, Nobel ödülleri de alabilirsiniz, ama ülkenizin insanı bugün olduğu gibi açsa, sefalet ve zorluklar içerisindeyse, dünyada 300 bin çocuk yoksulluk içinde açlıktan ölüyorsa, sizin Nobel ödüllerinizi ne işe yarar?”⁸¹

2.3.2. 28 Şubat Sonrasında Erbakan

Erbakan'ın TOBB Başkanlığı döneminde yaşadığı bir takım sorunların ana çözüm karargâhı olarak gördüğü ve bu amaçla girdiğini ifade ettiği siyaset dünyası 1996 yılına gelindiğinde onu başbakanlık koltuğuna taşımıştır. Erbakan, başarılı bir mühendis olmasının yanı sıra savunduğu İslamî değerler ve yukarıda da ifade edildiği gibi yaşam felsefesi, “hayat, iman ve cihat” sözcükleriyle özetlenebilecek bir karakter olması nedeniyle laikliğe bir tehdit olarak görülmüştür. Başbakan olması öncesi bir yana başbakan olması itibariyle bu husus ayyuka çıkmış ve her alanda Erbakan ve şeriat devleti ifadeleri yan yana kullanılmaya başlanmıştır.

⁷⁹ Erbakan, *Davam*, s.16-17.

⁸⁰ Erbakan, *Davam*, s. 17.

⁸¹ Erbakan, *Davam*, s.17.

Yine 28 Şubat günlerinde Erbakan'ı "şeriatı getirecek" şeklinde ifadeler kullanmak suretiyle saldırı altında tutanlar vardı. Bu günlerde Hamas'ın önemli isimlerinden biri olan Ebu Marzuk ile yapılan bir röportajda Hamas için Ortadoğu'yu titreten bir örgüt ifadesi kullanılırken, Hamas'ın intihar bombacılarıyla da alakasının olduğu iddia edilmiştir. Hamas için bu ifadeler kullanılırken bu defa da Hamas'ın Erbakan'la bağlantısı olduğu ifade edilmiş ve Hamas'ın Erbakan'la ilgili görüşleri aktarılmıştır.⁸²

1997 yılı Mayıs ayı sonlarında "irtica" gündem maddesi ile toplanan Yüksek Askeri Şûra, ordu içerisinde irtica ile ilişkilendirilen birçok subayın ordu ile ilişkisinin kesilmesi gerektiğini belirtmiştir. Öte yandan şûra planıyla ilgili olarak koalisyon ortağı Tansu Çiller'i de bilgilendiren Erbakan şu sözleri söylemiştir:

"Bize ulaşan ilk sayı 100 civarında subay ve astsubayın ilişkisinin kesileceği yönündeydi. Ancak bu sayı sonradan 300-400'lü rakamlara çıktı, ifadelerin yeniden alınmasını istemek daha uygun olacak."⁸³

Genelkurmay Başkanlığı Genel Sekreterliği'nin YAŞ toplantısıyla ilgili açıklaması aynen şöyle verilmiştir:

"Yüksek Askeri Şûra'nın olağanüstü toplantısı 26 Mayıs 1997 tarihinde Genelkurmay Başkanlığı Karargâhında yapılmıştır. Toplantıda, Türkiye'ye yönelik iç ve dış tehdit değerlendirilmesi yapılmıştır. Ayrıca TSK'deki bazı personelin disiplin ve ahlaki durumları değerlendirilerek gereken kararlar alınmıştır."

YAŞ toplantısı sırasında subaylara ilişkin dosyalar gündeme geldiğinde ise dönemin başbakanı Necmettin Erbakan'ın dosyaların hazırlanması sırasında hata yapılmış olabileceği ve bu sebeple bu dosyaların bir kez daha incelenmesinin daha doğru olacağını ifade ettiği belirtilmiştir. Ayrıca Erbakan'ın eğer bir eksiklik varsa bir mağduriyete sebebiyet vereceğini bunun için bu konudaki kararı Ağustos toplantısına ertelemenin daha doğru olacağını söylediği belirtilmiştir. Ancak bu öneriye Genelkurmay Başkanı Karadayı sert bir şekilde şu cevabı vermiştir:

"Bu dosyalar titizlikle hazırlanmıştır. Biz Genelkurmay olarak eksik dosya ile gelmeyiz. Her şeyi tam yaparız. Onun için kimsenin mağduriyeti söz konusu olmaz."⁸⁴

Karadayı'nın bu sert çıkışı sonrasında Erbakan'ın daha fazla direnmeden kararları imzaladığı bilinmektedir. Ayrıca YAŞ toplantısında, son dönemde Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde laiklik karşıtı dinî eylemlerin de gündeme geldiği bildirilmiştir. Bu çerçevede,

⁸² "Hamas Hoca'ya Mesajlar", *Milliyet Gazetesi*, 16 Mayıs 1997,

⁸³ Murat Kul, "Erbakan'ın 'şûra' planı", *Milliyet Gazetesi*, 26 Mayıs 1997.

⁸⁴ "Hoca yine imzaladı", *Milliyet Gazetesi*, 28 Mayıs 1997.

aralarında Sultanahmet Meydanı'nda gerçekleşen "İmam Hatipler" mitinginin de bulunduğu ve yeşil bayrakların açıldığı bazı gösterilere ait video filmlerinin izlenerek hükûmetin bu konuda önlemler alması gerektiği ifade edilmiştir.⁸⁵

22 Mayıs 1997 tarihine gelindiğinde gündemin ana konusu RP'ye açılan kapatma davası olmuştur. RP'ye kapatma davasını açan dönemin Yargıtay Başsavcısı Vural Savaş (1938-...), RP'nin kapatılma gerekçesini şu şekilde açıklamıştır:

"RP'nin, Anayasamıza göre değiştirilmesi teklif dahi edilemeyecek olan laik cumhuriyet ilkesine aykırı eylemlerin odağı haline geldiğini ve giderek ülkemizi bir iç savaş ortamına sürüklediğini açıkça göstermektedir."⁸⁶

Savaş, düzenlediği bir basın toplantısında ise şu sözleri söylemiştir:

"Yargıya güvenin, devletimizi ve rejimimizi korumaya kararlı bir cumhurbaşkanımız, hukukçularımız, askerlerimiz, polisimiz ve her şeyden önemlisi laikliğin önemini kavramış vatandaşlarımız oldukça politikacılarımızın bir kısmı gaflet, dalalet ve hatta hıyanet içinde bulunsa bile Atatürk'ün kurduğu Türkiye Cumhuriyeti dünya durdukça yaşayacaktır. Allah'tan böyle kutsal bir davaya hizmet edenlere yardımcı olmasını diliyorum."⁸⁷

Konuşmasının devamında da Vural Savaş, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı olarak görev yaptığı sürece Anayasal düzeni, ne kadar geniş taban bulursa bulsun dinci, bölücü, mezhepçi, faşist ve komünist partilerin tahrip etmesini önlemek için elinden geleni yapacağını ifade etmiştir.⁸⁸

Erbakan'ın iktidarı süresince medyada hakkında onlarca asıllı veya asılsız haber yazıldı, çizildi. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Vural Savaş'ın, iktidarda iken RP hakkında "Lâik Cumhuriyet ilkesine aykırı eylemleri" gerekçesiyle açtığı dava sonuca vardı. Erbakan'ın hükûmeti yürütme görevinin yanı sıra beş arkadaşıyla beraber milletvekilliği görevi de elinden alındı. Anayasa Mahkemesi'nin, "Refah Partisi, laik Cumhuriyet ilkesine aykırı eylemleri saptandığından kapatılmıştır." yolundaki kararı 9 üyenin oyuyla alınarak RP'nin kapatılmasına ve mallarının Hazine'ye devredilmesine karar verildi.⁸⁹

Uzun siyasi hayatı içerisinde 28 Haziran 1996 tarihinde ilk defa başbakan olarak koalisyon hükûmeti kuran Necmettin Erbakan, Türkiye'de sadece 1 yıl kadar görev yapabilmesine rağmen görev süresi boyunca ülke ekonomisini %7,5 oranında büyütüştür.

⁸⁵ "Hoca yine imzaladı", *Milliyet Gazetesi*, 28 Mayıs 1997.

⁸⁶ "RP'ye kapatma davası", *Milliyet Gazetesi*, 22 Mayıs 1997.

⁸⁷ "RP'ye kapatma davası", *Milliyet Gazetesi*, 22 Mayıs 1997.

⁸⁸ "RP'ye kapatma davası", *Milliyet Gazetesi*, 22 Mayıs 1997.

⁸⁹ "Refah Kapatıldı", *Milliyet Gazetesi*, 17 Ocak 1998.

Fakat döneminde kendisi laikliğe bir tehdit ve şeriatçı olarak görüldüğünden başarıları görmezden gelinmiştir. Şahsına yapılan baskılar sonucu 18 Haziran 1997 tarihinde görevinden istifa etmek zorunda kalmış ve bunun yanında 5 yıl siyaset yasağı almıştır. Cezasının bitmesinin ardından da 11 Mayıs 2003'te Saadet Partisi'nin (SP) genel başkanı olmuştur. 3 Aralık 2003'te hakkında açılan mahkûmiyet kararının Yargıtay tarafından onaylanması üzerine partisinden 30 Ocak 2004'te ayrılmak zorunda kalmıştır. 17 Ekim 2010 tarihinde yeniden SP'ye dönen Necmettin Erbakan, 27 Şubat 2011'de çoklu organ yetmezliği sebebiyle hayatını kaybetmiştir. Erbakan'ın vasiyetine uygun olarak resmi devlet töreni tertip edilmemiş ve cenazesi Zeytinburnu Merkez Efendi Mezarlığı'nda toprağa verilmiştir. Törene cumhurbaşkanı, meclis başkanı, başbakan, genel başkanlar, bakanlar, milletvekilleri, ordu mensupları, büyükelçiler, belediye başkanları ile partililerin yanı sıra 60 ülkeden çeşitli temsilciler katılmıştır.⁹⁰

2.4. PKK mi Daha Tehlikeli, İslam mı?

28 Şubat ya da diğer adıyla “postmodern” darbe olarak zihinlere kazınan bu süreçte Türkiye özelinde ciddi sorunların yaşandığı görülmüştür. O dönemde yayımlanan bir gazete yazısında Erbakan hükümetiyle alakalı olarak Cumhurbaşkanı Demirel'in bir konuşmasında, rejimi tehlikeye uğratacak bir durumun olmadığını ancak bir tedirginliğin olduğunu ifade ettiği görülmektedir. Kendisine bunun nedeni sorulduğunda, birtakım sorumsuzlukların ülkeyi tedirgin ettiğini söylemiştir. Bu sorumsuzlukla alakalı olarak da hükûmeti hedef gösteren Demirel'in Ocak 1997'de toplanan MGK'de Oramiral Güven Erkaya'nın (1938-2000) söz isteyerek aşırı dinci akımların bugün Türkiye'nin en önemli sorunu haline geldiğini belirttiğini ifade etmiştir. Bu toplantıda Erkaya, uzun süreden beri devletin geleceği için birinci tehdidin PKK terörü olduğunu, Abdullah Öcalan'ın Türkiye'yi bölmek amacıyla vazgeçmedikçe de PKK olayının bitmeyeceğini belirtmiştir. Buna rağmen güvenlik güçlerinin görevini yaparak PKK olayını kontrol altına aldığını söylemiştir. Aşırı dinci akımların ise bugün, PKK tehdidinden daha büyük bir tehlike haline geldiğini, artık PKK tehdidinin ikinci plana düştüğünü ifade ederek Müslümanlar ile PKK terör örgütünü aynı kefeye koymuştur.⁹¹ Burada görülüyor ki irtica, ısrarla vurgulanan bir kanaate göre Türkiye'nin en büyük ve öncelikli tehdididir.

MODUS Araştırma Şirketi Mart 1998'de yedi ilde (İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Diyarbakır, Trabzon, Erzurum) ve 5029 kişi üzerinde bu konu üzerine araştırma yapmıştır. Araştırma 28 Şubat sonrasındaki sisli havada yapılmış olması hasebiyle önem arz etmektedir.

⁹⁰ <https://www.timeturk.com/necmettin-erbakan/biyografi-724097>, (Giriş: 09.03.2019)

⁹¹ Yusuf Donat, “Demokrasiyi seviyoruz”, *Milliyet*, 25 Şubat 1997. <http://www.milliyet.com.tr/arsiv/>.

Bu araştırmada sorulan, “Sizce bugün Türkiye için en ciddi tehlike nedir?” sorusuna ankete katılanların %12,6’sı “irtica” cevabını vermiştir. Ayrıntılara bakıldığında “ırkçılık tehlikesi”nin birinci sırada yer aldığı Diyarbakır haricinde, tüm illerde “demokrasinin kesintiye uğraması en büyük tehlike” olarak görölmüştür. İzmir’de “irtica”, İstanbul’da “ırkçılık”, diğer illerde ise “komünizm” ikinci büyük tehlike olarak görölmektedir. Araştırmada bir başka dikkat çeken nokta ise “irtica” veya “dini gelişmeler”i tehlikeli olarak işaretleyenlerin milletvekili aday özelliği olarak, “sosyal demokratlığı” ve “laikliği” tercih etmesidir.⁹² İrticayı bir tehdit olarak görenlerin oranının % 12,6 olması aynı zamanda Türkiye’de irticayı tehdit olarak görmeyenlerin oranının da %87,4 olduğunu gösteriyor. Yani halkın da orduyla aynı düşünmediği görölmektedir

RESİM 4: İRTİCA PKK’DEN DAHA TEHLİKELİ

93

2.5. Cezayir Seçimleri Sürecinde Erbakan ve Türkiye Medyasında İslamofobi

Anayasal düzlemde laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ni İslamî söylemleri ön planda olan bir siyasi partinin yönetiyor olması birçok çevrede tedirginlik uyandırmıştır. Birçok siyasi parti, demokratik devletlerin normal bir özelliği olarak, Refah Partisini birçok zaman eleştirmiştir. Buraya kadar her şey normal, ancak bu tarihlerde Türkiye siyasetinde var olan bu çekişmelerin en önemli yanı, mevcut iktidarın, daha önce de belirtildiği gibi, muhafazakâr İslamî tutuma sahip olması nedeniyle tüm tartışmaların bir şekilde dine dayandırılmasıdır. Bazı zamanlarda eleştiri veya tartışmalar farklı boyutlara ulaşmış ve

⁹² Ali Bulaç, “Türkiye Gündemindeki ‘İrtica’ ya da İslamofobi”, *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, ss. 461-463.

⁹³ *Milliyet*, 25 Şubat 1997.

muhalefet partilerin Refah Partisini eleştireceğim derken İslamofobik bir söylem içine girdiği görülmüştür. Böylelikle İslamî nefretin ortaya çıkması ve yaygınlaşmasına neden olunmuştur.

Cezayir’de İslamcı Kurtuluş Cephesi’nin ezici çoğunluğuyla sonuçlanan 1991 genel seçimlerinin iptal edilmesinden altı yıl sonra Cezayir halkının ilk kez kendi milletvekillerini seçeceği genel seçime iki gün kala Hamas’ın kadın adayı Hassiba’nın Fransızca konuşan ve başını örtmeyen kadına oy verilmemesi⁹⁴ yönündeki çağrısı Türk medyasında da yankı uyandırmıştır. Türkiye ile alakası olmayan bu söylem bile Erbakan ile özdeşleştirilerek bir gazete haberinde bu husus şu şekilde yer bulmuştur:

“Yıllarca ‘İslamî Toplum Hareketi – HAMAS’ olan adını, siyasi partilerin İslam’ı politikaya alet etmemelerine ilişkin yasadan sonra ‘Barış Topluluğu Hareketi – HMS’ye çevirerek kapatılmaktan kurtulan Nahna, halka Erbakan gibi seslendi. RP’nin 1994-95 yıllarında yolsuzlukları ön plana çıkaran söylemine benzer şekilde konuşan Nahna, ‘Biz iktidara gelince kara dosyalar açılacak’ sözü verdi.”⁹⁵

Cezayir parlamentosu için 380 milletvekili seçiminin yapılacağı genel seçimlere son bir gün kala yine bir gazetenin haberinde, Cezayir hükûmetinin seçim güvenliği için aldığı önlemlere değinirken kullandığı “İslamcı militanlar” ifadesi ve bu militanların büyük eylemlere girişebileceğinin iddia edilmesi son derece önemlidir. Söz konusu haberde terör ile İslam bir şekilde yan yana getirilmiştir. İslamofobi, bu şekilde yavaş yavaş yaygınlık kazanmak suretiyle zihinlerde yer edinmeye başlıyordu. Haberin devamında Cezayir İçişleri Bakanlığı’nın Cezayir’de Sokak duvarlarına astığı afişlerle, bir türlü ele geçiremediği Silahlı İslamcı Grup (GIA) yöneticilerini yakalamak için halktan yardım istemeye devam etmesi yer alıyor. Haber yazısında Cezayir’de seçime katılan partilerin tanıtımı yapılırken Saadi (1947-...) liderliğindeki RCD’nin (Rally for Culture and Democracy) rüşvet ve kötü yönetime savaş açacağını duyurduğunu ve RCD’nin İslamî terörizme karşı askeri mücadeleyi en fazla destekleyen parti olduğunu da belirtilmiştir.⁹⁶ Parti tanıtımlarının yanı sıra Cezayir’in 1997 yılında yapılan yerel seçimleriyle alakalı çıkan haber başlıklarında da aynı İslamofobik söylemlere rastlamak mümkün. *Sabah* gazetesinde çıkan bir haberde aynen şöyle deniliyor:

“Radikal dincilerin, her gün çoluk çocuk demeden yüzlerce insanı boğazladığı Cezayir’de halk yarın, halk

⁹⁴ Utku ÇAKIRÖZER-Ümit BEKTAŞ, “Bomba Altında Seçim”, *Milliyet Gazetesi*, 3 Haziran 1997, <http://www.milliyet.com.tr/1997/06/03/>, (Giriş: 03.03.2019).

⁹⁵ Utku ÇAKIRÖZER-Ümit BEKTAŞ, “Bomba Altında Seçim”, *Milliyet Gazetesi*, 3 Haziran 1997, <http://www.milliyet.com.tr/1997/06/03/>, (Giriş: 03.03.2019).

⁹⁶ Utku ÇAKIRÖZER-Ümit BEKTAŞ, “Cezayir Korku Tüneli”, *Milliyet Gazetesi*, 4 Haziran 1997, <http://www.milliyet.com.tr/1997/06/04/>, (Giriş: 03.03.2019).

meclislerinin delegelerini seçmek üzere sandık başına gidiyor. Ancak, herkes, özellikle de kadınlar tedirgin...”⁹⁷

Bir diğer gazete haberinde, Cezayir’de birçok Cezayir vatandaşının öldürülmesiyle ilgili bir başlık bulunuyor. Haberde, şeriat yanlısı militanlar olarak nitelenen teröristlerin yaptıkları katliamdan ve bunu İslam adına yaptıklarından bahsediliyor.⁹⁸ İslamofobinin oluşmasında bu tarz haberlerin önemli etkisinin olduğu açıktır.

2.6. 28 Şubat Sürecinde İran Rejimi Üzerinden İslam İmajı

1980 ve 1990’lı yıllarda Erbakan’ın siyasi söylemleri, Erbakan’ın partisinin tabanında İran’daki İslam devrimine olan hayranlıklar, Sincan’da düzenlenen Kudüs Gecesi sonrasında yaşanan olaylar ve İran Büyükelçisi Bagheri’nin Kudüs Gecesi’nde yaptığı konuşma medyanın dikkatini İran üzerine çekmiştir. İran’da var olan her şey sanki İslam’ın kendisiymiş gibi doğrusuyla yanlışıyla anlatılarak İslamofobik bir söylemin oluşmasına zemin oluşturulmuştur. Ali H. Yurtsever’in (1948-2014) 3 Haziran 1997 tarihli yazısında “Kadınların ‘glasnost’u” başlığıyla yaptığı çıkışta da bu durum görülmektedir. Yurtsever’in yazının girişi şöyledir:

“İranlı kadınların gözü, cumhurbaşkanı seçimi ardından açılmaya başladı. Özellikle son sekiz yıl cumhurbaşkanlığı yapan Ali Ekber Haşimi Rafsancani’nin başlattığı ‘reform’ sürecinden cesaret alan İranlı kadınlar, daha rahat giysilerle sokağa çıkabiliyor. Başörtüleri renkli, saçlarının kısmen gözükmeye fazla ses çıkarılmıyor. Makyaj yapanların sayısında da büyük artış var. Bir bakıma İranlı kadınlar bu ‘gizli reform’ sürecinden cesaret alıp, şeriatın bir nevi ‘glasnost’ (açıklık) başlatmış. Şeriatın katı kurallarını delebilmek için değişik formüller bulmuşlar. Siyah çarşaf yerine rengârenk uzun mantolar, son derece modern renkli uzun elbiseler, jean pantolon üzerine giydikleri yandan yırtmaçlı renkli uzun elbiseler dikkati çekiyor.”⁹⁹

Yurtsever’in “katı şeriat” ve “glasnost” ifadeleri oldukça dikkat çekicidir. Bir dinin belirli kuralları vardır ve bu kurallar dinin kutsal kitabındaki emirler ile gayet açıktır. Yani bu açık olan emirlere ya uyersin ya da reddedersin, herhangi bir zorlama söz konusu değildir.¹⁰⁰ Dinde reform yapıp bir takım kurallarını değiştirme girişimleri dinin özünü yok etme teşebbüsünden başka bir şey değildir. Nasıl ki bir Türkiye vatandaşı, Anayasanın bazı kurallarına uyarım, bazılarını ise uymam diyemiyorsa bir dinin inananı da bunu diyemez.

İran’da gerçekleşen 1997 seçimleri sonrasında seçimi kazanan Liberal aday Muhammed Hatemi’nin (1943-...) söylemleri çerçevesinde İran’ı nasıl bir geleceğin beklediğini merak eden

⁹⁷ Ramazan Öztürk, “Cezayir’de Seçmen Olmak”, *Sabah Gazetesi*, 22 Ekim 1997.

⁹⁸ “Kan, Cezayir’i Boğuyor”, *Milliyet Gazetesi*, 19 Şubat 1997.

⁹⁹ Ali H. Yurtsever, “Kadınların ‘glasnost’u”, *Milliyet Gazetesi*, 3 Haziran 1997. <http://www.milliyet.com.tr/1997/06/03/>. (Giriş: 03.03.2019).

¹⁰⁰ 2/Bakara: 256

Türkiye medyası, İran'ın yanlış politikalarını İslam politikası gibi göstermiştir.¹⁰¹

Güneri Cıvaoğlu (1939-...), İran devriminin ilk Cumhurbaşkanı Beni Sadr (1933-...) ile yaptığı röportajı “İran Dersleri” başlığı ile gazetesinin köşesine taşımış ve bu köşe yazısında Beni Sadr'ın başından geçenler üzerinden yeni bir “İslam imajını” anlatmıştır. Bu yazının RP'nin İslamî siyaset anlayışı nedeniyle gerek orduyla gerekse de medyayla sıkıntı yaşadığı dönemde yayımlanması bu yazının incelenmesini gerektirmektedir. Yazıda, İran'da yaşanan bir olayın Refah Partisi ile bağlantısı kurulmuş ve Beni Sadr'ın hâlâ Refah Partisi'nin Milli Görüş programını hatırlatan saplantılar içinde olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca Beni Sadr'ın Erbakan'ın faizsiz bir düzen, batı kurumlarını reddeden siyasi anlayışa saplandığını İslam'ın kendine özgü yapılanması içinde bir ada gibi kalsa da ekonominin ve devletin başarılı olacağına inanan bir düş gezgini hali olduğu belirtilmiştir.¹⁰²

Yine bir köşe yazısında medyanın gözünün İranlı gençlere çevrildiği görülmektedir. Yazar, “İranlı 22 yaşındaki Muhammed politik gelişmelere meraklı” diyerek İranlı gence Türkiye siyaseti hakkında yorum yaptırıyor. İranlı genç ise şu cümlelerle kendince Türkiye siyasetini özetliyor:

“Erbakan laikliğe karşı, Mesut Yılmaz ile Çiller'in itilafı Erbakan'ı başbakan yaptı. Şimdi de Çiller ile Erbakan arasında itilaf var. Erbakan Humeyni olmak istiyor ama Türkiye halkı bunu istemiyor.”¹⁰³

İran Cumhurbaşkanı Ali Ekber Haşimi Rafsancani'nin (1934-2017) milletvekili kızı Faize Haşimi de *Milliyet*'e yaptığı açıklamada şunları demiştir:

“Erbakan'a İslamcılığı İran'ın empoze ettiği doğru değil. Uzaktan izliyor ve Erbakan'ı takdir ediyoruz. Örtülü kadınların da insan haklarına sahip olması gerektiğine inanıyoruz. Başını örten kadına, İlle de erkeklerin gittiği bir havuzda yüzeceksin diyemeyiz. Ben yasalarınızda yasaklar var demek istemiyorum. Kapanmak isteyen kadınları sosyal imkânlardan mahrum ediyorsunuz. Müslüman bir ülke Batı'dan farklıdır, bu dikkate alınmazsa örtünen kadınlar inzivaya çekilirler. Erbakan, örtünen kadının sosyal yaşamdan yararlanmasını sağlamak istiyor. Halkımız yasalarımıza oy verdi, sizin halkınız da Erbakan'a oy verdi.”¹⁰⁴

2.7. Bir Nefret Unsuru Olarak Kur'an Kursları

28 Şubat kararları sonrasında Kur'an kurslarının sayısı ve işlevi tartışma konusu haline gelmiştir. Dönemin DSP Adana milletvekili Tuncay Karaytuğ (1960-...), Kur'an kurslarının

¹⁰¹ Ali H. Yurtsever, “Özgürlük olmadan asla”, *Milliyet Gazetesi*, 26 Mayıs 1997. <http://www.milliyet.com.tr/1997/05/26/yasam/ozgur.html>. (Giriş: 03.03.2019).

¹⁰² Güneri Cıvaoğlu, “İran dersleri”, *Milliyet Gazetesi*, 11 Mayıs 1997.

¹⁰³ Ali H. YURTSEVER, “Onun arabası var, İran'da”, *Milliyet Gazetesi*, 31.Mayıs.1997.

¹⁰⁴ Ali H. YURTSEVER, “Haşimi: Sisteminize Saygı Duyuyorum”, *Milliyet Gazetesi*, 06 Haziran 1997.

dağılımı ve öğrenci sayısı üzerine bir araştırma yaparak raporunu DSP Grup Yönetim Kuruluna sunmuştur. Sonrasında Kur'an kurslarından mezun olanların bu kursları açanlardan "daha radikal" olduğunu belirtmiştir. Karaytuğ, konuşmasının devamında şöyle bir açıklama yapmıştır:

"Laik devlet buralardaki öğreticilerine maaşını öder, öğrencilere parasız yatılı ve burs olanakları tanırken bunlar laik devleti yıkmak için and içerler. Artık Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Anayasa'da yazıldığı gibi laik, demokratik bir hukuk devleti olduğunu ispat ederek, demokratik yöntemleri kullanarak demokrasiyi ortadan kaldırmak isteyen, yediği kabı kirleten bu şeriatçı takımına dur demek zorundadır."¹⁰⁵

Kısa bir süre sonra Karaytuğ gayesine ulaşmış ve Anasol-M hükûmeti küçük çocukların camiye girmesini engelleyecek yasayı çıkarmıştır. Artık sadece 8 yıl zorunlu eğitimini tamamlayanlar Kur'an kurslarına gidebilecekti. Yaz kursları için ise Kur'an kurslarına başlayabilme yaşı 12 olarak belirlendi.¹⁰⁶ Bu durumun bir sonucu olarak birkaç yıl geçmeden Cumhurbaşkanı Sezer ile Milli Eğitim Bakanı arasında polemige neden olan kaçak Kur'an kursları ülke gündemine oturdu. Camilerde ve konuttan bozma yerlerde açılan Kur'an kursları mevcut mevzuata aykırı olarak her yaştan insanı Kuran-ı Kerim öğrencisi olarak kabul ediyor ve öğretim yapıyordu.¹⁰⁷

2.8. 8 Yıl Zorunlu Eğitim ve İmam Hatipler

28 Şubat 1997'de tarihinin en uzun toplantısını yapan Milli Güvenlik Kurulu, Türkiye'de dinamikleri kökünden etkileyecek 18 maddelik bildiri yayımladı. Bu 18 maddelik bildiriden üç tanesi eğitimi doğrudan diğerleri ise dolaylı olarak etkiliyordu. Bu bildirmede bulunan maddeler bu tarih itibariyle Türkiye'de gerçekleşecek her şeyin artık organik biçimde olmayacağını haberini veriyordu.

Milli Eğitim Eski Bakanı Ömer Dinçer (1956-...), 8 yıllık zorunlu eğitimin getirilmesinden uzun bir süre sonra bu uygulamanın amacının imam hatiplerin önünü kesmek olduğunu söylemiştir. Tabi bunun yanı sıra 8 yıl zorunlu olarak verilen eğitimin imam hatipler kadar tüm meslek liselerini de sekteye uğrattığını ifade etmiştir.¹⁰⁸ Sekiz yıllık zorunlu eğitimin gündeme ilk gelmeye başladığı dönem olan 1997 yılı dolaylarında da Ömer Dinçer gibi düşünen

¹⁰⁵ Sema Bingöl Ecer, "15 bin kuran kursu", *Milliyet*, 17 Mayıs 1997. <http://www.milliyet.com.tr/1997/05/17/>. (Giriş: 03.03.2019)

¹⁰⁶ Nazlı Ilıcak, "Mhp, Kur'an kursu ve gerçekler", *Yeni Şafak Gazetesi*, 27 Temmuz 1999, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/nazliilicak/mhp-kuran-kursu-ve-gercekler-43098>, (Giriş: 03.03.2019)

¹⁰⁷ "İşte mahalle arasındaki kaçak Kur'an kursları", *Haber Türk*, 19.09.2006, <https://www.haberturk.com/gundem/haber/481-iste-mahalle-aralarindaki-kacak-kuran-kurslari>. (Giriş:08.03.2019).

¹⁰⁸ <https://www.mynet.com/dincer-8-yillik-egitimin-amacini-acikladi-110100617364>, (Giriş: 23.02.2019).

yoğun bir halk kitlesi vardı. Özellikle imam hatip liselerinde çocuklarını okutan veliler, 8 yıllık zorunlu eğitim dayatmasının ana nedeninin imam hatipleri sekteye uğratmak olduğunu iddia ediyorlardı. Bu sebeple imam hatip liselerinin orta kısımlarının kapanmasını protesto etmek için Sultan Ahmet meydanında eylem yaptılar. Bu eyleme RP’li TBMM Başkan Vekili Yasin Hatipoğlu, RP milletvekilleri Mustafa Baş, Hüseyin Kansu, Ali Oğuz, Mehmet Ali Şahin, Azmi Ateş, Tevfik Karakaya, Ahmet Doğan, Anavatan Partisi (ANAP) Milletvekili Adem Yıldız, Yeniden Doğuş Partisi (YDP) Genel Başkanı Hasan Celal Güzel, Büyük Birlik Partisi (BBP) Genel Başkan Yardımcısı Recep Kırış, RP’li ilçe belediye başkanları Feyzullah Kıyıklık, Nusret Bayraktar, Ahmet Genç, Ali Nabi Koçak, Recep Koral, MÜSİAD Başkanı Erol Yazar da katıldı. Almanya’da bulunan İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Tayyip Erdoğan’ın mesajı okundu. Erdoğan, mesajında şöyle dedi:

“İmam hatip liselerini sinsi planlarla kapatma girişimlerini şiddetle protesto ediyorum. Kazanılmış hakların kaybı anlamını taşıyan ve gerçekçi hiçbir yanı olmayan bu girişim milletin ruhunu yaralayan bir girişimdir. İmam hatip liselerini kapatmaya çalışmak her alanda tarihi bir hatadır. Milletimiz bu hatayı asla affetmeyecektir. Üzülmeysin, mahzun da olmaysin. Zira inanıyorsanız mutlaka üstünsünüz.”¹⁰⁹

Eylemde atılan sloganların bazıları ise şu şekildeydi:

“8 yıl değil, 80 yıl eğitime evet, imam hatiplerin kapanmasına hayır.” “Siyaset için değil, eğitim özgürlüğü için buradayız.” “Kur’an kurslarına dokunmayın!” “5’ten sonra üç olsun, sandıklar sizin olsun.” “Okullar açılın kapatılmasın.” “Türkiye’mi seviyorum, 5+3 istiyorum.” “5+3’ü destekliyorum.” “5 + 3 bu kadar mı güç?”¹¹⁰

TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu’nda 8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitim tasarısının görüşülmesi sırasında RP’li milletvekilleri bu tasarının kabul edilmemesi için ellerinden geleni yaptılar. Ancak RP’lilerin bütün çabaları medyada “RP’nin Engelleme Komedisi” başlığıyla yer aldı.¹¹¹ RP’nin, BBP’nin ve diğer siyasi partilerdeki bazı milletvekillerinin yoğun çabalarına rağmen imam hatiplerin orta kısımlarının kapanmasına neden olan 8 yıl zorunlu eğitim tasarısının kabulü için yapılan oylamaya 511 milletvekili katıldı. Oylamada, 273 milletvekili kabul oyu kullanırken, 238 milletvekili ret oyu verdi.¹¹² İmam hatiplerin orta kısmı tarih sahnesinden çekilirken 8 yıllık zorunlu eğitim artık Türkiye’nin bir gerçeği haline gelmişti. Yapılan onca mücadeleye rağmen gazetede “Tüm Gözler Radikallerde” başlığıyla çıkan haberde Radikal İslamcıların, 8 yıl karşıtı Cuma gösterilerinde polisle ilk kez ciddi anlamda karşı karşıya gelseler de bütün çabalarına rağmen geniş katılımlı ve etkin eylemler

¹⁰⁹ “Sultanahmet’te gövde gösterisi”, *Milliyet Gazetesi*, 12 Mayıs 1997.

¹¹⁰ “Sultanahmet’te gövde gösterisi”, *Milliyet Gazetesi*, 12 Mayıs 1997.

¹¹¹ “RP’nin Engelleme Komedisi”, *Milliyet Gazetesi*, 8 Ağustos 1997.

¹¹² “Sekiz Yıl Tam Gaz”, *Milliyet Gazetesi*, 15 Ağustos 1997.

gerçekleştiremediği yazıyordu.¹¹³

8 yıl Zorunlu Eğitim Yasası yürürlüğe girerken hükûmet yetkileri, halk üzerinde oluşan gergin havayı dağıtmak amacıyla bu yasanın imam hatiplerle alakalı olmadığını savundu. Fakat çok geçmeden bu sözlerin asılsız olduğu ortaya çıkmış ve imam hatipler can çekişmeye başlamıştı. Üniversiteye girişte bir sonraki yıl itibariyle uygulanacak tek basamaklı sınav sistemi, türban tartışmaları, 8 yıl nedeniyle orta kısımları da kapanan imam hatip liselerinin boşalmasına neden olmuştu. İmam hatiplerden en büyük kaçış İstanbul'da gerçekleşmiş, İstanbul'daki 24 imam hatip lisesinin toplam 4 bin kontenjanı olmasına rağmen başvuran öğrenci sayısı sadece 350'de kalmıştı. 8 yıllık kesintisiz eğitim nedeniyle kapanmaları büyük tartışmalara sebep olan imam hatip ortaokullarından mezun olanlar, imam hatip liselerine belki de gelecek kaygısıyla ilgi göstermemiş ve İstanbul'daki imam hatiplerin orta bölümlerinden mezun olanların sadece dördte biri lise bölümlerine kayıt yaptırmıştı.¹¹⁴

¹¹³ Ruşen Çakır-Kemal Can, "Tüm Gözler Radikallerde", *Milliyet Gazetesi*, 22 Ağustos 1997. <http://www.milliyet.com.tr/1997/08/22/>. (Giriş: 03.03.2019).

¹¹⁴ "İmam hatipten kaçış", *Milliyet Gazetesi*, 17 Eylül 1998.

RESİM 5: İMAM HATİPE YENİ ÖĞRENCİ YOK

115

2.9. Rektörler Komitesine İrtica Brifingi

MGK uzmanları, YÖK Başkanı Kemal Gürüz (1947-...), YÖK Başkanvekili İsmail Tosun ve 71 üniversite rektörünün katıldığı Rektörler Komitesine iki saatlik bir irtica brifingi verdi. Yapılan toplantı sonucunda “Türban” konusundaki yasalar ve kararlar özetle şu başlıklar altında toplandı:

* Yükseköğretim kurumlarına türban yasağı Yükseköğretim Kurulu'nun 20.12.1982 tarihli genelge ile getirilmiştir. Bu genelge yürürlüğünü korumaktadır. 1987 yılında YÖK Disiplin Yönetmeliği'ne eklenen bir maddeyle, yükseköğretim kurumlarında başörtüsüyle kapalı mekânlara girilmesi yasaklanmıştır. Danıştay 8. Dairesi 16 Kasım 1987 ve 27 Haziran 1986 tarihlerinde, Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu ise 16 Haziran 1994 tarihinde aldıkları kararlarla yükseköğretim kurumlarında başörtüsü takılmasının yasaklanabileceğini belirtmişlerdir.

¹¹⁵ Sabah Gazetesi, 22 Mart 1997.

* 1981 tarihli Milli Eğitim Bakanlığı ile Diğer Bakanlıklara Bağlı Okullardaki Görevlilerle Öğrencilerin Kılık-Kıyafetlerine İlişkin Yönetmelik hükümleri geçerliğini korumaktadır.

* Anayasa Mahkemesi 7 Mart 1989 tarihli kararında üniversite koridorlarında başörtüsü takılamayacağını hükme bağlamıştır. Anayasa Mahkemesi, bu kararında öğretim birliği yasası gereğince dinî eğitimin laik devlet anlayışına göre yapılması gerektiğine işaret etmiştir. Karar, “Kimin hangi inançtan olduğunu belli bir işaretle belli etmek, onların yaklaşmalarını, birlikte çalışıp karşılıklı yardımlaşmalarını ve işbirliğini önler, ayrılıklara, dinsel inanç ve görüşler nedeniyle çatışmalara yol açar. Yükseköğretim kurumlarında dinsel gereğe bağlanan başörtüleri laik bilim ortamıyla bağdaştırılmaz, belli biçimde giyinmek özgürlüğü dinsel inancı aynı olanlar ve olmayanlar arasında farklılık yaratmaktadır. Vicdan özgürlüğü, istediğine inanma hakkıdır.”

Türbanla ilgili mevcut yasal düzenlemelerin yer aldığı ve türbanla ilgili yasal düzenlemeleri uygulamayan rektörlerin suç işlediğinin kaydedildiği raporun sonuç bölümünde, “bu konuda Anayasa ve kanunlarda değişiklik yapılmadığı takdirde” denilerek şöyle devam edilmiştir:

* Kamu görevlilerinin ve öğrencilerin başörtüsü ile yükseköğretim kurumlarımızın kapalı mekânlarına girmesinin disiplin suçu teşkil edeceği,

* Kanun ve yönetmelik hükümleri ile Anayasa Mahkemesi, Danıştay, İdare Mahkemeleri ve Avrupa İnsan Hakları Komisyonu Kararları, bütün kamu kurum ve kuruluşları ile buralardaki görevlileri ve bütün vatandaşları bağlayıcı nitelikte, uyulması, uygulanması zorunluluk arz eden mevzuat ve içtihatlar olduğundan, bunlara aykırı davranmasının, uygulamamanın, uymamanın, savaştıranın da disiplin hukuku ve ceza hukuku yönünden suç teşkil edeceği,

* Her dereceden yargı kararlarının bağlayıcılığı, “Hukuk Devleti” kavramının temel niteliklerinden biri olmakla beraber, özellikle Anayasa Mahkemesi'nin kararlarının bağlayıcılığı, Anayasa'nın 153. maddesi ile güvence altına alınmış, Anayasa Mahkemesi kararlarının organ ve makamlar yanında gerçek ve tüzel kişileri bağlayıcı hükmü getirilmiştir.¹¹⁶

2.10. 21. Yüzyılın Özgürlükler Dünyasında İslamî Bir Simge Olarak Türbanofobi

28 Şubat kararlarının üzerinden bir yıl geçmiş olmasına rağmen kararların halk üzerinde oluşturduğu tedirginlik hâlâ yoğun bir şekilde devam ediyor ve özellikle siyaset olmak üzere birçok alanda ordunun etkisi kendisini gösteriyordu. Milli Güvenlik Kurulu'nun Çankaya Köşkü'nde yaklaşık 5,5 saat süren toplantısının ana gündem maddesi türbandı. Askerlerin, gergin geçen MGK toplantısında ANAP'luların tavrından duydukları rahatsızlığı dile getirerek “oy uğruna” genelgeden geri adım atılmaması gerektiğini ve irticayla mücadele hususunu vurguladıkları öğrenildi.¹¹⁷

¹¹⁶ “Türbana vize verilmedi”, *Milliyet Gazetesi*, 14 Mart 1998.

¹¹⁷ “MGK'dan OHAL'e uzatma”, *Milliyet Gazetesi*, 27 Şubat 1998.

İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü'nün “türbanlı ve sakallı öğrencilerin derse alınmaması” kararı karşıt görüşlü öğrencileri yan yana getirerek birlikte bu kararın protesto edilmesine neden olmuştu. Bu durum, medyada “Bu kez sağ-sol dayanışması” başlığıyla yer almış ve polis ile öğrenciler karşı karşıya gelmiş veya getirilmişti. O okulu bileğinin hakkıyla sınava girip kazanan, belki de yıllarca dershaneye giden öğrenciler sırf inançları ya da yaşam tarzları nedeniyle derslerine girememişlerdi. İslamcı ve sol görüşlü öğrencilerin ortak eyleminde şu şekilde yazılı pankartlar açıldı:

“MGK cunta, rektör kukla!”, “Eğitim hakkımız engellenemez!”, “Polis üniversiteden defol!”, “Susma! sustukça sıra sana gelecek.” sloganı atılırken; “Zulme karşı isyancıyız.”, “Başörtüsüne uzanan eller kırılır.”, “Alemdaroğlu, MGK seninle gurur duyuyor.”, “Ferman devletin, üniversiteler bizindir.”¹¹⁸

Avukat Necip Kibar aracılığıyla yönetimle görüşen öğrenciler, noter çağırarak üniversiteye giremediklerini tespit ettirdikten sonra Edebiyat Fakültesi ve Fen Fakültesi'ne yürüdü. Bu fakültelere de alınmayan öğrenciler, Edebiyat Fakültesi önünde bir basın açıklaması yaptı. Karara uymayacaklarını söyleyen öğrenciler, Bölge İdare Mahkemesine başvuracaklarını ve karar iptal edilene kadar her sabah saat 09.00'da Beyazıt Merkez Kampüsü önünde oturma eylemi düzenleyeceklerini açıkladı.¹¹⁹

Fazilet Partisi Kayseri Milletvekili Abdullah Gül'ün eşi Hayrünnisa Gül, türbanlı öğrencilere destek vermek için Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi'ne (DTCF) kayıt başvurusunda bulundu. Eşinin 18 yıl önce de aynı bölümü kazandığını, ancak 12 Eylül yönetiminin türban yasağı nedeniyle okuyamadığını belirten Abdullah Gül, çocuklarının büyüdükten sonra eşinin yeniden okumak istediğini ve kendisinin de 18 sene sonra Türkiye'nin hâlini görmek için eşiyle beraber geldiğini ifade etti. Güllerin bu davranışları ise gazetede “Güllerin türban şovu” başlığıyla yer bulmuştur.¹²⁰

¹¹⁸ “Bu kez sağ - sol dayanışması”, *Milliyet Gazetesi*, 25 Şubat 1998.

¹¹⁹ “Bu kez sağ - sol dayanışması”, *Milliyet Gazetesi*, 25 Şubat 1998.

¹²⁰ “Güllerin Türban Şovu”, *Milliyet Gazetesi*, 9 Eylül 1998.

121

Türban konusu, siyasilerin de gündemini bir hayli meşgul ediyordu. Kimi siyasiler gerçekten bunu bir sorun olarak gördüğü için mücadele verirken kimisi de siyasi amaçlarla oy devşirebilmek için türbanı kullanıyordu. Dönemin Başbakanı Mesut Yılmaz, üniversitelerde başörtüsü konusunda yumuşak bir tutum takınmak gerektiğini ifade etmiştir. Bu ifadesinin arkasından ise aşağıdaki sözleri söyleyerek mesele hakkındaki samimiyetini gözler önüne sermiştir.

"Hatta devlet dairelerinde hizmetlilere de başörtüsü konusunda esnek bakılabilir. Ama memurlar kılık kıyafet yönetmeliğine uymak zorunda olmalılar. Başörtüsü konusunda böyle esnek bir tutum sergileyebilirsek Fazilet Partisinin (FP) başörtüsünü siyasi amaçla kullanmasının önüne geçebiliriz."¹²²

Siyasilerin türban hakkında yaptıkları açıklamalar üzerine Rektör Kemal Alemdaroğlu (1939-...), 75. yıl resepsiyonunda siyasilerin türbanı araç olarak kullandığını öne sürerek buna kesinlikle teşebbüs edilmemesini belirtmiş ve akabinde kendisini alkışlarıyla destekleyen konuklarla hep birlikte 10. Yıl Marşı'nı söylemiştir. Bir de artık başörtüsü konusunun siyasi söylemden çıkarılmasını istemiş ve olası bir başörtüsü sorunun çözümü yoluna gidilmesi

¹²¹ *Milliyet Gazetesi*, 9 Eylül 1998.

¹²² "Yılmaz'dan Türbana Yeşil Işık", *Milliyet Gazetesi*, 11 Eylül 1998.

durumu için şu cümleleri söylemiştir:

“Buna teşebbüs etmesinler, aksi takdirde İstanbul Üniversitesi tarihteki şahlanışını ülkeyi kurtarma adına tekrarlayacaktır.”¹²³

ODTÜ’nün yeni öğretim yılı açılış töreninde öğrencilere seslenen Rektör Süha Sevük, kendi kuşaklarının gençlik yıllarının sağ-sol, faşist-komünist suçlamaları ile yitirildiğini hatırlatarak gençlerden kendilerinin yaptığı hataları yapmamalarını düştükleri tuzaklara düşmemelerini ve siyasi emellere alet olmamalarını istemiştir. Hele bu konuda sabıkalı ve şaibeli olan siyasi parti liderlerine hiç güvenilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca Sevük, bir metrelik bez parçasının veya sakalın bu ideolojik kutuplaşmanın sembolü haline getirilmesinden de utandığını ifade etmiştir.¹²⁴

Türkiye genelinde türban eylemine katılan ve katılımına öncülük edenler hakkında soruşturma açılırken, Yozgat Cumhuriyet Başsavcısı Reşat Petek de türbanlı öğrencileri okula almayan Erciyes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dekan ve idarecileri hakkında soruşturma başlatmıştır. Söz konusu şikâyet üzerine hazırlık soruşturması başlatan Başsavcı Petek, Fen Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Yunus Akçamur ve okul idaresinden, yasal hakları olmalarına karşın türbanlı öğrencileri okula almayan idarecilerin isim listesini ve türbanlı öğrencilerin okula hangi yasaya göre ve kimlerin emirleriyle alınmadığının bildirilmesini istemiştir.¹²⁵

Türban, bir sorun olarak varlığını sadece 28 Şubat’la sınırlı tutmamıştır. 28 Şubat sonrasında iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi (Ak Parti) dönemlerinde de gündemi meşgul eden ana konulardan birisi oldu. Muhafazakâr bir siyasi çizgiden kopup gelen siyasi partinin iktidara gelmesiyle beraber medyada 28 Şubatvari tartışmalar baş göstermeye ve yine herkes dilini türbana uzatmaya başlamıştır. Bu duruma örnek olarak Ak Partinin hükûmeti kurmasıyla beraber kabine üyelerinin 25’inden 14’ünün eşinin başının kapalı olması ve hatta sağlık bakanının eşinin de çarşafı olması gündemi meşgul eden konulardan birisi olmuştur.¹²⁶ Dönemin Cumhurbaşkanı Sezer ise başörtüsünün asla kamusal alanda takılmasının söz konusu dahi edilemeyeceğini söyleyerek “kamusal alan” ifadesine farklı bir boyut kazandırmış ve bu durum medyada aşağıdaki haliyle yer bulmuştur.¹²⁷

¹²³ “Rektör Türbana Sert Çıktı”, *Milliyet Gazetesi*, 13 Eylül 1998.

¹²⁴ “ODTÜ’den Siyasete Neşter”, *Milliyet Gazetesi*, 22 Eylül 1998.

¹²⁵ Erdem Erol, “Bu da Türbanlı Savcı”, *Milliyet*, 15 Ekim 1998.

¹²⁶ “15 Bakan Eşi Türbanlı”, *Milliyet*, 22 Kasım 2002.

¹²⁷ “Üniversite Türban Konusu Tartışılmaz”, *Milliyet*, 26 Kasım 2002.

22.10.2003 / **Milliyet**
BASINDA GÜVEN

128

CHP'nin Ak Parti iktidarını eleştirmek iddiasıyla hazırladığı bir kitapçıkta İslam, Müslümanlar, Kur'an-ı Kerim ve başörtüsü aleyhinde ifadeler yer almıştır. CHP Kadın kolları tarafından hazırlanan kitapçıkta Kur'an okuyan çocuk fotoğraflarına yer verilerek çağdışı ve gerici eğitim suçlamasında bulunulmuştur. Kitapçıkta türban, kara leke olarak adlandırılırken, türbanın rüşvet ve baskı unsuru olarak kullanıldığı iddia edilmiş ve "Sosyal ve kamusal alanlardaki türban baskısı, kimi zaman rüşvet, kimi zaman tehdit oldu; nefreti, korkuyu, paniği doğurdu." ifadelerine yer verilmiştir. Başörtüsüne yönelik hak arama eylemleri ise radikal grupların sosyal baskı şovu olarak nitelendirilmiştir.¹²⁹

Boğaziçi Üniversitesinde Meksikalı öğrenciler için düzenlenen gösteride peşmerge kıyafetli bir grubun Kürtçe şarkılar eşliğinde dans etmesi ve türbanlı bir kızın elektrogitar çalması "Tuhaf Şov" başlığıyla yer bulmuştur.¹³⁰

¹²⁸ *Milliyet*, 22 Eylül 2003.

¹²⁹ "CHP'nin din düşmanlığı", *Milli Gazete*, 14 Aralık 2006, <https://www.milligazete.com.tr/haber/839002/chp-nin-din-dusmanligi>, (Giriş: 03.03.2019).

¹³⁰ *Hürriyet*, 16 Mayıs 2007.

2.11. 18 Nisan Sonrası Siyasi Alanda Türban Krizi: Kavakçı Örneği

18 Nisan seçimleri sonrasında Fazilet Partisi'nin başörtülü milletvekili Merve Kavakçı, meclisin açılışında başörtülü olarak yemin edeceğini açıklayınca gündem tamamen başörtüsüne kilitlenmiştir. Üstelik Merve Kavakçı'nın en genç ikinci üye olması ve başkanlık divanında yer alacak olması ayrıca okların üzerine çekilmesine neden olmuştur. Tabi 18 Nisan seçimlerinden birinci parti olarak çıkmayı başaran DSP'nin lideri Bülent Ecevit, Kavakçı'ya önceden Genel Kurula böyle katılmaması uyarısında bulunmuştu.¹³² Daha milletvekili seçilir seçilmez mecliste yeni bir tartışmanın fitilini ateşleyen Merve Kavakçı ise bu durumla ilgili prosedüre uyacağını ve yasalar ne gerektiriyorsa o şekilde hareket edeceğine dair beyanatta bulundu. Kavakçı'nın bu açıklaması, gündemin değişmesini sağlamak yerine tartışmaları daha da dallandırıp budaklandırdı.

Güneri Cıvaoğlu, bu konuyu gazetede köşesine taşıyarak "Zehra ve Merve" başlığı altında daha önce *Sabah* gazetesinde yayımlanmış olan yazısını paylaştı. Bilkent Üniversitesi'nde okuyan Zehra isimli bir öğrencinin başörtüsünü nasıl çıkardığını ve hâlâ başı açık ve çağdaş kıyafetlerle yaşadığını, ancak hâlâ kalbinde Tanrı sevgisinin var olduğuna değinerek Kavakçı'ya bu yazısı kanalıyla telkinde bulunmuş ve başörtüsünü çağdışı bir kıyafet

¹³¹ *Hürriyet Gazetesi*, 16 Mayıs 2007.

¹³² "Türban Pazarı", *Milliyet Gazetesi*, 30 Nisan 1999.

olarak nitelemiştir.¹³³

Derya Sazak ise “Bravo Erbakan Hoca’ya; türbanlı Merve’yi Fazilet Partisi’nden milletvekili seçtirmekle 21’inci dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi’ni daha ilk günden ‘kriz’e mahkûm etti.” diyerek başladığı köşe yazısında 31 yaşında başörtülü olarak milletvekili seçilen Merve Kavakçı’yı Erbakan’ın siyasi intikamı olmakla yaftalıyordu.¹³⁴

Tüm engellemelere rağmen Merve Kavakçı, 2 Mayıs 1999 tarihindeki meclis oturumuna başörtülü olarak katıldı. Kavakçı’nın bu hareketi Ecevit tarafından “Devlete karşı bir meydan okuma” olarak görülürken Demirel tarafından ise “Cumhuriyete karşı bir cereyan ve bölücülük” olarak tasvir edildi. Ecevit, kürsüye çıkarak milletvekillerini Kavakçı’ya haddini bildirmeye davet etti. DSP’nin ne olursa olsun Kavakçı’ya yemin ettirilmeyeceğini açıklaması ve meclis başkanlığı odasına geçmesi üzerine Kavakçı, FP’liler tarafından salondan çıkarıldı. Tabi bu olay “Mecliste Türbana Karşı Tarihi Uyarı” başlığıyla sürmanşetten verildi.¹³⁵ *Milliyet gazetesi* bu olayı “Türban Sabotajı” başlığıyla vermiş, Kavakçı’nın bu hareketini tahrik olarak yorumlamış ve olayın DSP’nin barajıyla çözüldüğünü yazmıştı.¹³⁶ *Radikal gazetesi* ise, Kavakçı’nın bu tutumunu tahrik olarak görmüş ve “Tahrik Tutmadı” başlığıyla manşetten vermişti.¹³⁷

¹³³Güneri Cıvaoglu, “Merve ve Zehra”, *Milliyet*, 1 Mayıs 1999. <http://www.milliyet.com.tr/1999/05/01/yazar/civaoglu.html>. (Giriş: 03.01.2019).

¹³⁴Derya Sazak, “Merve Krizi”, *Milliyet*, 1 Mayıs 1999. <http://www.milliyet.com.tr/1999/05/01/yazar/sazak.html>, (Giriş: 03.01.2019).

¹³⁵“Meclis’te Türbana Karşı Tarihi Uyarı”, *Hürriyet Gazetesi*, 3 Mayıs 1999.

¹³⁶“Türban Meclis’e Girdi”, *Milliyet Gazetesi*, 3 Mayıs 1999.

¹³⁷“Tahrik Tutmadı”, *Radikal Gazetesi*, 3 Mayıs 1999.

RESİM 9: TAHRİK TUTMADI (MERVE KAVAKÇI KRİZİ)

138

Kavakçı'nın inancını her alanda yaşayabilmeye dair bu cesaretinin bedeli, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığından çıkarılmasına kadar gidecekti.¹³⁹ Kavakçı'nın başörtüsü nedeniyle yaşadığı bu durum karşısında medyanın bu mağduriyeti gündeme getirmesi gerekirken Kavakçı'nın bağlantıları araştırılıyor ve "Merve'nin Örgüt Bağlantıları" başlığıyla haber yapılıyordu. Haberin içeriği ise şu şekildeydi:

"TBMM'deki yemin törenine türbanlı gelerek büyük tartışma yaratan FP milletvekili Merve Kavakçı ile babası Profesör Yusuf Ziya Kavakçı'nın ABD'deki bağlantıları, uluslararası düzeyde etkin bazı İslamî örgütlere uzanıyor. Bu örgütler arasında, Kavakçı ailesinin özellikle yakın ilişkide olduğu belirtilen 'Filistin İslamî Birliği' de (Islamic Association for Palestine-IAP) var. Örgüt, HAMAS (İslamî Direniş Hareketi) adlı terörist grubun ABD'deki 'bir numaralı destekçisi' sayılıyor. Merve Kavakçı'nın IAP'ın 1997 yılındaki kurultayında konuşma yapmış olması ve babası Prof. Kavakçı'nın 'imamlık' yaptığı Kuzey Texas Merkez Camii'nin de IAP tarafından

¹³⁸ Radikal Gazetesi, 3 Mayıs 1999.

¹³⁹ "Artık Vatandaş Değil", Hürriyet, 8 Şubat 2000.

finanse edildiği yönündeki iddialar, Kavakçı ailesinin HAMAS ile dolaylı bir bağlantısı olabileceğini düşündürüyor.”¹⁴⁰

Bir başka haberde de Kavakçı'nın Filistin İslamî Birliği'nin (IAP) Chicago'daki toplantısına katıldığı ve “cihat” çağrısı yaptığı yönünde bir bilgiye rastlanmaktadır. Haber içeriğinde, 1997 yılında düzenlenen “21. Yüzyılın Şafağında Müslümanlar” konulu panelde Ürdün İslamî Eylem Cephesi Partisinden İshak El Farhan ve nereden katıldığı belirtilmeyen İbrahim Ebu Caber de yer aldı. IAP'in her yıl düzenlediği konferanslara katılan konuşmacılar arasında HAMAS, şiddet yanlısı olarak nitelenirken çeşitli ülkelerde faaliyet gösteren İslamî gruplar için “aşırı dinci - militan örgütler” benzetmesi yapılarak bu grupların temsilcilerinin de katılımı ifade ediliyordu. Toplantılarda örgütler arası işbirliğini güçlendirici adımlar atıldığı ve deneyimlerin paylaşıldığı da ayrıca dile getiriliyor. Böyle bir toplantıya Kavakçı'nın da katıldığı ve cihat hakkında yaptığı konuşmanın üzerinde durularak Kavakçı için ürkütücü bir imaj çiziliyordu. Bu şekilde kendisine karşı uygulanan bu hak mahrumiyeti meşru hâle getiriliyordu.¹⁴¹

Kavakçı'nın milletvekili seçildikten sonra meclise başörtüsüyle girebilme mücadelesi milletvekilliğiyle beraber Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığının da elinden alınmasıyla tarihin tozlu raflarında yerini almıştır.¹⁴²

2.12. Refah-Yol'un Öğretmenleri

Başlık, haber yazısında aynen bu şekliyle geçiyor. Sorun: başörtüsü. Refah-Yol hükûmeti tarafından üniversite mezunlarına verilen öğretmenlik hakkı sonrasında öğretmenlik için yapılan kurslara gelen öğretmenlerden bazılarının başörtülü olması haber konusu oldu ve bu husus “Refahyol'un öğretmenleri” başlığıyla verildi. Yani, başı örtülü olan öğretmenler Refahyol'un öğretmeni. Haberde Sakarya'ya atanan 55 öğretmenin 15'inin başörtülü olduğu ve başörtülü öğretmenlerin 9'unun eğitimlere başörtüsüyle katıldığı, bunun ise tepkiye neden olduğunu söyleniyor.¹⁴³

2.13. 28 Şubat Günlerinde Fethullah Gülen

28 Şubat kararları sonrasında İslamcı olarak tanımlanan birçok İslamî gruba karşı yoğun önlemler alınırken Fethullah Gülen devlet protokolüyle ağırılanmak suretiyle Vatikan ziyaretleri

¹⁴⁰ “Merve'nin Örgüt Bağlantıları”, *Milliyet Gazetesi*, 4 Mayıs 1999.

¹⁴¹ “Merve'de Cihat Çağrısı”, *Milliyet Gazetesi*, 6 Mayıs 1999.

¹⁴² “Artık Vatandaş Değil”, *Hürriyet Gazetesi*, 8 Şubat 2000.

¹⁴³ Zafer Tokuş, “Refahyol'un Öğretmenleri”, *Milliyet*, 7 Haziran 1997. <http://www.milliyet.com.tr/1997/06/07/>, (Giriş: 01.03.2019).

gerçekleştiriyordu. Genelkurmayın Cumhurbaşkanına irtica ile ilgili 17 Mart 1998 tarihinde vereceği brifingde, kamuoyunda “Fethullahçılar” olarak bilinen grubun lideri Fethullah Gülen’in çalışmaları da tüm yönleriyle ele alındı. Demirel’e, Genelkurmay İstihbarat Başkanlığı’yla Batı Çalışma Grubu’nun çalışmaları ışığında, Gülen’le ilgili şu bilgiler verildi:

* “Hoşgörü” söylemiyle ılımlı ve demokratik bir görüntü çizmeye gayret eden ve “yurtdışından bir kuşatma harekâtı yapan” “Fethullahçılar”ın, Türkiye’deki siyasal İslam amacı güden gruplardan hiç farkı yok. Türkiye’dekiler içerden, “Fethullahçılar” dışardan kuşatma harekâtı yürütüyor. Amacını, kendi okullarında, kendi görüşleri doğrultusunda yetiştirdiği öğrencileri devlet kademelerine yerleştirerek, devleti adım adım ele geçirme üzerine kuran bu grup, uzun vadeli bir İslam devleti hedeflemektedir.

* Bu kapsamda, Türkiye genelinde 80 il valisinin yaklaşık 30’u “Fethullahçı” görüşte. Kaymakamlar, polis okulları ve devletin diğer kademelerinde de bu grubun örgütlenme çabası sürüyor.

* Son yıllarda hızla büyüyen sermaye kuruluşlarına sahip bu grubun mali kaynakları legal değil. Öğrenci başına harcadığı öne sürülen 650 dolarla öğrenci sayısının çarpılması, öğretmen kapasitesinin göz önüne alınması, paranın legal geliş yolu olmadığını ortaya koyuyor. İrticai gruplara yurtiçi ve yurtdışından yasal olmayan para akışı konusunda gerekli yasal düzenlemeler ivedilikle yapılmalıdır.¹⁴⁴

Cumhurbaşkanı Demirel’e Gülen tehlikesi hakkında bilgi verilmesine rağmen Demirel, brifing öncesinde Gülen’in Onursal Başkanlığını yaptığı Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı’nın verdiği ödülü almış ve brifingde Genelkurmay, Demirel’e üstü kapalı göndermede bulunmuştu.¹⁴⁵

28 Şubat sürecindeki tehdit ortamını kendince kazanca çevirmeye çalışan Fethullah Gülen, kendisiyle ordu arasında kesinlikle bir gerginlik olmadığını savunmuş ve askere karşı büyük bir sevgisinin olduğunu ifade etmiştir. Hatta Gülen, eğer arada bir soğukluk varsa bu ordudan değil kendisinden kaynaklı olabileceğini belirterek 28 Şubatçı paşalara sonsuz şükranlarını sunmuştur.¹⁴⁶ Fethullahçılar ile ilgili Genelkurmay’ın verdiği brifingin sonrasında Fethullah Gülen’le bir röportaj gerçekleştirilmiştir. Röportajda Gülen’e “irtica tehdidi” oluşturduğu yönünde soru iletilmiş, Gülen bu soruya şöyle cevap vermiştir:

Gülen: “Bir kere orduyla aramızda bir gerginlik olduğunu kabul etmiyorum. Ben kim oluyorum ki böyle gaziler evladi şehitler namzedi bir orduyla arasında gerginliğe hak versin. Burada orduya karşı saygı duyuyorum derken de bazıları acaba mülhazası ne diye aklıma gelebilir. Ama benim atalarım asker. Edirne’de Bulgara karşı savaşı Şükrü Paşa özbeöz benim dedem. Ailemde hep asker kahramanlıkları duydum. O kahramanlık yanının

¹⁴⁴ “Fethullahçıların kuşatma harekâtı”, *Milliyet Gazetesi*, 17 Mart 1998.

¹⁴⁵ “Baba’ya 3.5 saat brifing”, *Milliyet Gazetesi*, 18 Mart 1998.

¹⁴⁶ Özcan Ercan, “Asker olmak istemişim”, *Milliyet Gazetesi*, 5 Nisan 1998.

etkisiyle okuyup asker olayım diye düşünmüşümdür.

Askere karşı bir sevgim var. Bir rahatsızlık varsa o benim bazı tavırlarımdan kaynaklanmış olabilir. Ordu bazı konularda hassastır, duyarlıdır. Onlar da zamanın ve kendi bildiklerinin tesirlerinde bazı yorumlar yapıyorlardır. Onlar laiklik ve cumhuriyet gibi hassas konularda vazifeleri ve sorumlulukları gereği daha fazla hassas olma durumundadır. Bazı manipülasyonlar bu hassasiyete çarpınca böyle şeyler olabiliyor.”¹⁴⁷

Tüm tarikat ve cemaatlerin çeşitli engellerle karşılaştığı bu süreçte Fethullah Gülen, “hoşgörü” adı altında konferanslar ve sempozyumlar düzenlemeye devam etmiştir.

Abant'ta Fethullah Gülen'in onursal başkanı olduğu yazarlar ve Gazeteciler Vakfı, “İslam ve Laiklik Sempozyumu” düzenledi. 54 ilahiyatçı, hukukçu, siyasetçi, akademisyen ve gazetecinin katıldığı, üç gün süren sempozyumun sonuç bildirgesinde, “İslam ve siyaset” ilişkilerine yönelik yeni yaklaşımlar benimsenirken, bildirmede yankı uyandıracak ifadeler yer aldı. Bildirmede, İslam'da rasyonalizm ilk kez benimsenirken hiçbir fert veya zümrenin dinin anlaşılması ve yorumlanması hususunda ilahî bir yetkiye sahip olmayacağı savunuldu. Yasa yapma yetkisinin irade-i cüziye sahibi insana ait olup “Hâkimiyet Allah'ındır” söyleminin tamamen ontolojik ve metafizik bir anlamda olduğunun altı çizilerek siyasi egemenliğin tamamen laik bir kavram olduğu belirtildi. Dinin ancak siyasi etik anlamında etik olabileceği ve yasa koyma, yönetim tarzı, egemenlik konuları gibi konuların seküler kavramlar olup insan iradesine bağlı olduğu belirtildi.¹⁴⁸

2.14. Medyanın Medyaya Ettiği

Refah-Yol hükûmetin kurulmasıyla beraber medya da kendi içerisinde keskin çizgilerle ayrıldı. Bir yanda Refah-Yol'un her faaliyetini şeriat hamlesi olarak gösteren veya göstermeye çalışan medya organları bir yanda da Erbakan'ın icraatlarını meşrulaştırma gayreti içerisinde olan medya. Bir tarafta da kendisince tarafsız olmaya çalışan medya grupları vardı. *Milliyet* gazetesinde bu dönemdeki medya grupları ile ilgili şöyle bir yazı yer almıştır:

“Bu kini, bir kısım medyanın karşısındaki medya kuruluşları da pompaladı. Çiller'in beslediği gazete ve kanallar genellikle mafyavari bir dil kullanırken, RP'yi destekleyenler hiç kuşkusuz daha ideolojik bir dil tutturdu. RP'nin yayın organı Milli Gazete'nin sesi yine pek duyulmadı; Yeni Şafak entelektüel ve objektif bir dil tutturmaya çalıştı, ama ülkede gittikçe tırmanan gerilimin istikrarlı yayın politikasını tutturamadı; cemaat yayın organları, her şeyin önüne kendi holdinglerinin çıkarını koydukları için ‘kavga’ya pek girmemeye çalıştı. Bu dönemde Akit'le Kanal 7'nin yıldızları parladı. Diğer kanallara kıyasla ciddi tartışma programlarına yer veren, ‘bağıra bağıra’ bir yayıncılık yerine yumuşak bir üslubu benimseyen Kanal 7, RP, hatta İslamcı camia dışı

¹⁴⁷ Özcan Ercan, “Asker olmak istemişim”, *Milliyet Gazetesi*, 5 Nisan 1998.

¹⁴⁸ “İslam'da çağdaşlık tartışması”, *Milliyet Gazetesi*, 21 Temmuz 1998.

izleyicilere de ulaşabiliyordu. Bunda çalışanlarının çoğunun, entelektüel İslamcı çevrelerde yetişmiş olması ve RP'ye belli bir mesafeden, eleştirel bakabilmesi çok etkili oldu. Ancak genel müdürü Zekeriya Kahraman'ın RP MKYK üyesi olmasının da gösterdiği gibi, Kanal 7'nin tarafsızlığının çok belirli sınırları var. İşte RP yönetimi, bu prestijin farkına varıp, bir kısım medyanın manipülasyonlarına karşılık sık sık Kanal 7'yi sahaya sürdü. Akit Gazetesi'ye kimsenin itmesine fırsat tanımayıp kendisi sahaya fırladı. Masa başında hazırlanmış ajitatif manşetleri, birbirinden keskin dilli köşe yazarları ve sık sık beğenmediklerini hedef göstermesiyle kısa zamanda 'yargısız infazcı' ve 'tetikçi' olarak anılmaya başlandı. Akit yalnızca 'laikleri' değil, RP Genel Başkan Yardımcısı Aydın Menderes, Fethullah Gülen gibi kişilere, örneğin Şevki Yılmaz'ı tasvip etmeyen herkese posta koydu. Bunlardan biri, Yeni Şafak'ın Genel Yayın Yönetmeni Mehmet Ocaktan. Aynı zamanda şair olan Ocaktan, köşesinde Yılmaz'ı ironik bir dille eleştirince Akit'te 'pipolu, entel' diye hedef gösterildi. Ve tabii bu yazının ardından Ocaktan'a hakaret ve tehdit dolu telefon ve fakslar yağdı. 'İslamî kesimin demokrasiden başka seçeneği yok, ama demokrasiyi bir araç olarak görerek değil' şeklinde konuşan Ocaktan'ın, görüşleri yüzünden başı epey ağrıyor. Buna, 'Şeriat neyimize yetmiyor?' diyen bir okuyucuya telefonda meramını anlatmaya çalışırken bizzat tank olduk."¹⁴⁹

2.15. İslamî Kavramların İslamofobik Unsura Dönüşümünde Terör Örgütleri ve Medya

2.15.1. Hizbullah Terör Örgütü

Türkiye'de uzun zamandan beri örgütlenme gayreti içerisinde olan ve kökeni İran'a dayanan Hizbullahçılar, bir dönem yaptıkları eylemler nedeniyle medyada sürekli yer alıyordu. İstanbul'da faillerinin Hizbullahçılar olduğu iddia edilen bir toplu mezarın ortaya çıkması toplumda büyük yankı uyandırdı. Çengelköy sırtlarında olduğu öğrenilen bir hücre evine yapılan operasyonda ortaya çıkan görüntüler söz konusu evin bir hücre evinden öte mezarlık olduğunu gösteriyordu.¹⁵⁰ Bu mezarın ortaya çıkmasıyla beraber gazeteler, Türkiye'de tarihin en büyük irticai operasyonunun başladığını yazdı. Bir terör örgütünün işlediği suç İslam'a yükleniyor ve bu duruma irtica kılıfı giydiriliyordu.

¹⁴⁹Ruşen Çakır-Kemal Can, "Tüm Gözler Radikallerde", *Milliyet Gazetesi*, 22 Ağustos 1997, <http://www.milliyet.com.tr/1997/08/22/>, (Giriş: 03.03.2019).

¹⁵⁰"Hizbul Vahşet", *Hürriyet*, 19 Ocak 2000.

RESİM 10: HİZBUL-VAHŞET (HİZBULLAH VAHŞETİNİ ORTAYA ÇIKARAN TOPLU MEZARLAR)

151

İstanbul polisinin Kavacık'ta bir villaya yaptığı operasyon sonucu ele geçirilen videokaset ve bilgisayar kayıtlarında 1500 kişilik katli vacipler listesinin olduğu ortaya çıktı. Videokasetlerin birçoğunda katledilen kişilerin görüntülerinin yer aldığı da haber kaynaklarının verdiği bilgiler arasındaydı. Ankara'da bir eve yapılan operasyon sonucunda da bu evde 3 kişinin cesedi ortaya çıktı. Ayrıca haberde, komşuların söylediği kadarıyla, bu evde oturan kara çarşafli kadınların olduğu ve kimseyle konuşmadığı, çocuklarını ise Kur'an-ı Kerim kursuna gönderdikleri yönünde bilgiler yer aldı. Önemli bir bilgi olarak, ele geçirilen ölüm listesinin başında Gazeteci Uğur Dündar'ın olduğu söyleniyordu. Bu bilgi Uğur Dündar'a ulaştınca Dündar şu şekilde bir açıklama yapmıştır:

“Atatürk ilkelerine ve laik demokratik Cumhuriyete bağlı Türk milliyetçisiyim. Tehdit savuranlar uygarlık ışığından korkanlardır.”¹⁵²

¹⁵¹ *Hürriyet*, 20 Ocak 2001.

¹⁵² “1500 Kişilik Liste”, *Hürriyet*, 21 Ocak 2000.

RESİM 11: HİZBULLAH'IN 1500 KİŞİLİK ÖLÜM LİSTESİ

153

24 Ocak 1993 Pazar günü evinin önünde otomobiline kurulan bir bombanın infilak etmesi sonucu hayatını kaybeden Uğur Mumcu'nun ölümünün perde arkasındaki isimlerin de Hizbullahçılarla alakalı olduğuna dair bir haber bulunmaktadır. Gazetede Mumcu'nun katillerinin İranlı olduğu ve bu İranlı katillere bombayı satanların Hizbullah üyesi oldukları yazmıştır.¹⁵⁴

¹⁵³ *Hürriyet*, 21 Ocak 2000.

¹⁵⁴ "Mumcu'nun Katilleri İranlı", *Sabah Gazetesi*, 7 Mayıs 2000.

SOKAKTA SUİKASTTA
SOKAKTA GELİŞME

Mumcu'nun katilleri İranlı

Hizbullah arşivlerinde iz süren polis, suikastta kullanılan bombayı imal edip 2 İranlı'ya satan 7 kişiyi sorguluyor

24 Ocak 1993 Pazar

Türkiye'yi ayağa kaldıran suikast

UĞUR MUMCU, 24 Ocak 1993 Pazar günü saat 13.15'te Ankara'nın Gaziosmanpaşa semtindeki Karlı Sokak'ta bulunan evinin önünde, bir yakınıni ziyaret için hastaneye gidecekti. Otomobile bindi, çalıştırdı ve şiddetli patlamayla havaya uçtu.

BU kaçka saldırı tüm Türkiye'de nefretle karşılandı. Milyonlar sokaklara dökülüp Mumcu'nun katillerinin bulunmasını istedi. Polis suikastı çözmek için özel birimler kurdu. Ancak verilen sözlerle rağmen bugüne kadar bir sonuç alınmadı.

İSTANBUL Terörle Mücadele ekipleri, dün sabaha karşı Başakşehir'de bir eve, öğleden sonra da Selam Gazetesi'ne baskın yaptı.

HIZBULLAH BAĞLANTILI BASKINLARDA Uğur Mumcu suikastına karıştığı iddia edilen, Hizbullah'a yakın Selam Grubu'ndan 7 kişi gözaltına alındı.

EVDE KROKİ BULUNDU EVDE, 8 boru tipi bomba, 2 silah, 2 kuru sıkı tabanca, Mumcu'nun evinin krokisi ve örgütsel yazışmalar bulunduğu öne sürüldü.

BOMBALARI SATTILAR BOMBA uzmanı olan militanların, Mumcu suikastında kullanılan bombayı yapıp 500 bin dolara 2 İranlı'ya satığı iddia edildi.

GÖZCÜLÜK YAPTI GÖZALTINA alınanlardan Yusuf Karakuş'un 2 İranlı bombayı otomobile yerleştirirken gözcülük yaptığı öğrenildi.

SELAM'IN SAHİBİ DE VAR ARALARINDA Selam Gazetesi'nin sahibi Hasan Kılıç ile yazarı Mehmet Ali Tekin'in de bulunduğu 7 zanlının sorgusu sürüyor.

YILMAZ DOĞRULADI ANAP lideri Yılmaz "Şüpheli şahıslar yakalandı. Soruşturmalar devam ediyor. Yarın (bugün) İçişleri Bakanı açıklayacak" dedi.

"DEVLETİN YÜZ AKI" DEMİREL, "Tevid edilirse memnun olurum. Devletimiz için rahatlattıcaz yüz aki olur" diye konuştu.

SÜRPRİZ GELİŞME 5, 6 VE 7'DE

155

18 Ocak 2000 tarihli *Radikal* gazetesinde tam sayfa Hizbullah Örgütü'nün haberi yer almıştır. Haber içeriğinde Emniyet güçlerinin İstanbul'da bir eve operasyon düzenlediği ve düzenlenen operasyonda İslamcı Terör Örgütü Hizbullah'ın en aktif kanadı olan "İlim" grubunun kurucu başkanı Hüseyin Velioğlu'nun (1952-2000) öldürüldüğü yazıyordu.¹⁵⁶ Yüzlerce kişinin ölümünün sorumlusu Hüseyin Velioğlu'nun tekbirlerle defnedilmesi de yine medyada yer bulan konular arasındaydı.¹⁵⁷

¹⁵⁵ *Sabah*, 7 Mayıs 2000.

¹⁵⁶ "Hizbullah Vuruldu", *Radikal*, 18 Ocak 2000.

¹⁵⁷ "Siz İnsan mısınız?", *Radikal*, 30 Ocak 2000.

RESİM 13: HİZBULLAH VURULDU

Yukarıda örnek olarak verilen gazete haberlerinde İslamofobinin nasıl yaygınlaştırıldığı görülmektedir. İslam, uzun yıllardan beri terör ile birlikte hiç çekinilmeden kullanılmıştır. Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın da bu konuyla alakalı olarak birçok kez şu şekilde açıklama yaptığı bilinmektedir:

“Teröristin kimliği sadece teröristtir. Teröristin, terör örgütlerinin başına Hıristiyan, Musevi, Müslüman, sağcı, solcu gibi sıfatların konulması son derece yanıltıcıdır”¹⁵⁹

Hatta bir defasında da Külliyyede Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Almanya Başbakanı Merkel'in yaptığı görüşme esnasında Merkel'in “İslamîst terör” ifadesini kullanması üzerine Erdoğan Merkel'e tepki göstermiş ve Merkel de, “İslamîst terör denmemeli.” görüşünü belirtmiştir.¹⁶⁰

2.15.2. 11 Eylül Olayları

11 Eylül 2001, Amerikan tarihinde bir dönüm noktasıdır. 11 Eylül olayları, Amerika Birleşik Devletleri'nin iç ve dış politikasında temel değişikliklere gidilmesinde belirleyici bir rol oynamıştır. Bu değişimin birincil muhatabı Müslümanlar olmuştur. Amerikan yönetimi, 11 Eylül'den sözüm ona “İslamî terörizmi” sorumlu tutarak hem Amerika'daki hem de Amerika

¹⁵⁸ *Radikal*, 18 Ocak 2000.

¹⁵⁹ www.dunyabulteni.net/genel/erdogan-İslamî-teror-olmaz-h151499.html, (Giriş: 16.02.2019).

¹⁶⁰ “Erdoğan ‘İslamî terör’ diyen Merkel'i böyle uyardı”, *Yeni Şafak*, 02.02.2017, <https://www.yenisafak.com/video-galeri/gundem/erdogan-İslamî-teror-diyen-merkeli-boyle-uyardi-2126287>, (Giriş. 02.03.2019).

dışındaki Müslümanlara karşı “kuşku”, “baskı” ve “şiddet”e dayalı bir politika geliştirmeye başlamıştır.¹⁶¹

John L. Esposito (1940-...), İslamofobinin 11 Eylül olaylarından sonra aniden ortaya çıkmış bir şey olmadığını söyler. Bununla beraber İslamofobinin “antisemitizm” ve “yabancı düşmanlığı” gibi uzun bir geçmişinin olduğunu iddia eder. Onun günümüzde yeniden canlanması; 20. yüzyılın sonlarında önemli sayıdaki Müslümanın Batı’ya göçmesi, İran Devrimi’yle adam kaçırmaya ve rehin alma olayları da dâhil 1980 ve 1990’lardaki terör faaliyetleri ve 11 Eylül 2001’de Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon’a yapılan saldırılarla bunun ardından Avrupa’daki terör saldırılarıyla olmuştur.¹⁶²

Amerika, “11 Eylül 2001” tarihinde “Dünya Ticaret Merkezi”ne yapılan bir saldırıyla sarsıldı. Bu durumu birçok yayın organı “Kıyamet Koptu” başlığıyla verdi.¹⁶³ Dünya Ticaret Merkezine düzenlenen bu operasyonun faillerinin Müslüman olduğu yönündeki iddialar medyada yer almaya başladı. Zira Amerikan hava yollarına ait uçağa binen bir yolcunun yerde kalan valizinde bir adet Kur’an-ı Kerim çıktığı ve patlamayı gerçekleştirdiği düşünülen şüphelilerin beşinin Arap kökenli olduklarına dair çıkan haberler, teröristlerin dininin İslam olduğunu söylemek için gayet yeterliydi.¹⁶⁴

¹⁶¹ Ejder Okumuş, “Müslümanların İslamofobi ile İmtihani”, *İnsanlığın İslamofobi ile İmtihani*, ed. Ejder Okumuş, Eskiye yayınları, Ankara, 2018, s. 359.

¹⁶² Nathan Lean, *İslamofobi Endüstrisi*, çev. İbrahim Yılmaz, DİB Yayınları, Ankara, 2015, s.19.

¹⁶³ “Kıyamet Koptu”, *Milliyet Gazetesi*, 12 Eylül 2001.

¹⁶⁴ “Korsana ait olduğu ileri sürülen valizde Kuran bulundu”, *Milliyet Gazetesi*, 12 Eylül 2001.

RESİM 14: KIYAMET GÜNÜ (11 EYLÜL)

165

Hürriyet gazetesi, bu olayı "Bin yılın terörü" başlığıyla vererek terörün Amerika'yı tam kalbinden vurduğunu yazdı.¹⁶⁵ 11 Eylül terör saldırısı için Filistin Devlet Başkanı Yaser Arafat'ın kınama yayımlamasına rağmen, Amerika'nın içinde bulunduğu durum nedeniyle Filistin halkının sokaklara dökülerek kutlama yapması medyada ciddi bir yankı uyandırdı.

¹⁶⁵ *Sabah*, 12 Eylül 2001.

¹⁶⁶ "Pentagon bile vuruldu", *Hürriyet Gazetesi*, 12 Eylül 2001.

Filistin halkının bu tutumu, *Milliyet* gazetesinin haberinde “Filistin Halkı Saldırını Kutladı” başlığıyla yer aldı. Filistin halkının sokaklarda sevinç gösterileri yaptığı ve havaya makineli tüfeklerle ateş açtıkları haberin içeriğinde yer alan konular arasındaydı. Saldırıyla alakalı açıklama yapan “İslamî Cihat Örgütü”, bu saldırının nedeninin Amerika’nın Ortadoğu’daki yanlış politikaları olduğunu ifade ederek saldırıyı kınadığını belirtti¹⁶⁷ *Milliyet* gazetesinin bu olaydan 3 gün sonrasındaki yayınının ilk sayfasında saldırıyı düzenleyenlerle ilgili olarak: “Hepsi İslam Ülkesinden” başlığı da yine Müslümanlar için üzüntüyü beraberinde getirdi.¹⁶⁸

RESİM 15: DÜNYA ŞOKTA (11 EYLÜL)

169

Olayın dikkat çeken bir diğer yanı, Amerika’nın veya diğer Avrupa ülkelerinin Ortadoğu’da yaptıkları hiçbir eylemin sonucunda gazete manşetlerinde en basit haliyle

¹⁶⁷ “Filistin Halkı Saldırını Kutladı”, *Milliyet Gazetesi*, 12 Eylül 2001.

¹⁶⁸ “Hepsi İslam Ülkesinden”, *Milliyet Gazetesi*, 14 Eylül 2001.

¹⁶⁹ *Türkiye Gazetesi*, 12 Eylül 2001.

“Hristiyan Avrupa Yine Kan ve Gözyaşı Getirdi” şeklinde bir başlığa rastlanılmamış olmasıdır. Nitekim 19.04.1995’de Oklahoma City’de federal bir binanın bombalanması sonrasında bombalama eylemini gayrimüslim bir Amerikalı gerçekleştirdiği halde bırakın Hristiyan terörü gibi bir ifadenin kullanılmasını, yine Müslümanların suçlu ilan edildiği bilinmektedir.¹⁷⁰ Bu olay dahi göstermektedir ki Amerika’ya İslamofobi, 11 Eylül olaylarıyla birlikte gelmemiş; 11 Eylül’den önce de Amerika’da “İslamofobi” ve “anti-İslamizm” vardır.

11 Eylül olayları ile ilgili Ahmet Taşgetiren (1948-...), *Yeni Şafak* gazetesindeki köşesinde bu durumu Oklohama’daki bombalama eylemiyle kıyaslayarak bu olayın da hemen Müslümanlara yıkıldığını ve sürekli olarak medyada “İslamî terör” ifadesinin kullanıldığını sonrasında ise bu olayı gerçekleştirenlerin Amerikalı fanatik bir grup olduğunu ortaya çıktığını belirtmiştir. Tabii olayın sonucunda da insanların şuur altına “İslamî terör” kavramı kazınmış oluyor. Taşgetiren, bu dehşet eylemi için favori isim olarak Usame bin Ladin’in öne çıkmasını ise şu şekilde değerlendirmiştir:

“Önceden hazırlanan bir zemine bu ismin taşınması, şartlanmaları kolaylaştırıyor. Ama acaba o mudur? Doğrusu Usame bin Ladin ismi bir bilmece gibidir. ‘Adam neden ve nasıl ‘terörist’ oldu, bugüne kadar hangi terör eylemine katıldığı kesinleşti?’ sorusu bile henüz net olarak cevaplanmış değil. Ama bir “kötü adam” efsanesi ile ‘İslamî terör’ kampanyası götürülüyor. Bu olayda işin daha önemli yanı, Usame bin Ladin’in, bulunduğu yerden binlerce kilometre ötede, dehşetengiz bir organizasyonu, zamanlamayı, finansmanı, operasyonu gerçekleştirmiş olması... Üstelik bütün dünya devlerinin dev istihbarat kuruluşlarının haberleri olmadan... Ya Usame bin Ladin bir Heman, ya da tüm dev dünya bir kâğıttan kaplan...”¹⁷¹

Usame Bin Ladin ise ısrarla bu saldırıyı kendisinin gerçekleştirmedini söylemeye devam etmiştir.¹⁷²

Taha Kıvanç takma adıyla *Yeni Şafak* gazetesindeki köşesinde 11 Eylül olaylarını “Uçuk bir senaryo” olarak gören Fehmi Kuru (1950-...), kendi adını kullanarak yazdığı köşesinde bu durumu şu şekilde değerlendirmiştir:

“Son eylemin hemen ardından da ‘uzman’ sıfatlı birileri, çokbilmiş edalarıyla yine sahneye çıkıverdiler. Böylesine iyi planlanmış ve mükemmel icra edilmiş bir terör eylemini, yıllardır uygar dünyadan uzak, hareketleri ve temasları sürekli takip altında bir sığınmacının gerçekleştirmiş olabileceğine inanmamızı bekliyorlar. Sağda-solda ettiği her anlama çekilebilecek cümleler ‘cinayetin parmak izi’ olarak takdim ediliyor. Utanmadan, içinde Kur’an ve uçak kullanma kılavuzu bulunan çantalar bile çıkardılar. ‘İslam=terör’ formülünü dünyaya kabul

¹⁷⁰ akt. Ejder Okumuş, “Müslümanların İslamofobi ile İmtihani”, *İnsanlığın İslamofobi ile İmtihani*, ed. Ejder Okumuş, Eskiye yayınları, Ankara, 2018, s. 358.

¹⁷¹ Ahmet Taşgetiren, “Masum Değiliz Hiçbirimiz”, *Yeni Şafak Gazetesi*, 13 Eylül 2001. <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ahmettasgetiren/masum-degiliz-hic-birimiz-2031199>. (Giriş: 03.03.2019)

¹⁷² “Bin Ladin Israrlı: ‘Saldırıyla İlgim Yok’”, *Milliyet Gazetesi*, 16 Eylül 2001.

ettirebilir ve ABD'nin buna uygun davranmasını sağlayabilirlerse görevlerini ifa etmiş olacaklar.”¹⁷³

Akif Emre (1957-2017), *Yeni Şafak* gazetesindeki köşesinde diğer birçok köşe yazarı gibi durumun Oklahoma'daki saldırıyla bağlantılı olduğunu belirterek şu ifadeleri kullanmıştır:

“19 Nisan 1995 Oklahoma'daki patlama sonucu ölen 165 kişinin katili hemen ilan edilmişti: İslamcı teröristler. Medyatik yargısız infaz o boyutlara vardı ki, İngiliz basını şu manşeti atacaktı. In the name of Allah (Allah'ın adıyla). Olaydan bir gün sonra Irak kökenli Sahar Al-Mawsavi isimli genç bir kadın, Oklohama'daki evine yapılan saldırı sonucunda bebeğini kaybetti. Şehirdeki cami ve İslamî derneklere saldırılar peş peşe geldi, binalar kurşunlandı. ABD ve Avrupa ülkelerinde Ortadoğu kökenlilere resmi ayrımcılık fiilen devreye girdi. Olayın failinin körfez savaşına katılmış bir Amerikalı olduğu açığa çıktı ama kimse Hristiyan Beyaz Amerikalı (WASP) bombacının kimliğinden dolayı 'Hristiyan terörü' gibi bir sıfat kullanmadı. Eğer böyle bir saldırıyı Usame bin Laden gibi Müslüman kimlikli gruplar gerçekleştirmişse; bu eylemi yapmaya iten sebepler üzerine iki taraf da ciddi olarak düşünülmelidir. Batı ve Amerika; bir insanın kendi hayatı pahasına binlerce masum sivil katletmeyi göze alarak, Eric Fromm'un tabiri ile kesin inançlılık gösterisini besleyen şartlar, nedenler üstüne düşünmesi gerekir. Kendi paylarına, kurduğu dünya sisteminin ne kadar adil olup olmadığı adına eleştirel bir gözle bakması gerekir. Müslümanlar ise, kendi adlarına tüm Müslümanların ve insanlığın geleceğini ipotek altına alırcasına hareket etme yetkisini kendinde gören bir avuç insanı bir tür harici zihniyetle ölüme götüren kültürü, dünyayı algılayış biçimini sorgulamaları gerekir”¹⁷⁴

Ladin, bu saldırıların kendisiyle alakasının olmadığını ancak her kim yaptıysa teşekkür edilmesi gerektiğini belirtmiştir. ABD Devlet Başkanı George W. Bush ise Eylemi gerçekleştirenlerle destekleyenler arasında ayırım yapmayacaklarını belirterek yapılacak operasyonlar hakkında sinyal vermeye çoktan başlamıştı.¹⁷⁵

11 Eylül olayları sonrasında açıklama yapan Taliban, Usame Bin Ladin'in bu çapta bir eylemi yapacak güce sahip olmadığını belirterek Amerika'nın hışmına uğramaktaki korkusunu ifade etmiştir. Kısa bir süre sonra Amerika, Usame Bin Ladin'i ülkesinde barındıran Afganistan ve Taliban yönetimine savaş açtı ve bu savaşın sonu bir türlü gelmedi.

11 Eylül saldırıları sonucunda medyanın kışkırtmaları sonuç vermiş ve Amerika'da saldırıların arkasında Usame Bin Ladin'in bulunduğu iddiası üzerine Amerikalılar, Müslüman ve Arap kökenli kişilerin ev ve işyerlerine saldırmaya başlamıştı. Dallas ve Chicago'da da cami ve Müslümanlara ait marketlere silahla saldırıldığı haberi medyada yankılanmaya başladı.¹⁷⁶

¹⁷³ Fehmi Kuru, “Hain Oyun”, *Yeni Şafak Gazetesi*, 13 Eylül 2001.

¹⁷⁴ Akif Emre, “Naklen Savaştan Naklen Teröre”, *Yeni Şafak Gazetesi*, 13 Eylül 2001. <https://www.yenisafak.com/arsiv/2001/eylul/13/aemre.html>, (Giriş: 03.01.2019).

¹⁷⁵ “Ladin: Ben Yapmadım”, *Yeni Şafak Gazetesi*, 13 Eylül 2001.

¹⁷⁶ “Müslümanlar Hedefte”, *Yeni Şafak Gazetesi*, 14 Eylül 2001.

Afganistan'daki Taliban yönetiminin, Washington ve New York'taki saldırıların baş şüphelisi olduğu açıklanan Usame bin Ladin konusunda, ABD ile görüşmeye hazır olduğunu bildirmesine rağmen Beyaz Saray Sözcüsü Ari Fleischer'in Taliban'a karşı cevabı şu şekilde olmuştur:

“Başkan George Bush'un Taliban yönetimine mesajı çok açık: ‘Şimdi, görüşmenin sırası değil. Harekete geçme vakti gelmiştir...’”¹⁷⁷

11 Eylül olaylarından 27 gün sonra Amerika, Afganistan'a füze yağdırmaya başladı.¹⁷⁸ Bombalamanın ardından televizyona konuşan Usame Bin Ladin, “Biz de Amerika'yı vururuz” diyerek bu savaşın İslam'a karşı yapılmış bir savaş olduğunu söyledi ve Müslümanları cihada davet ettiğini belirtti. Gazetede yine Usame Bin Ladin'in sarık ve sakallı bir fotoğrafı yer aldı. İslam'a ait iki kutsal simge terörist yaftası yemiş ve her türlü hakarete matuf bir kişiyle özdeşleştiriliyor ve bu simgeler İslamofobik birer unsura dönüşüyordu.¹⁷⁹

RESİM 16: BİZ DE AMERİKA'YI VURURUZ (TALİBAN)

Biz de Amerika'yı vururuz

SONSUZ ÖZGÜRLÜK

İslam'a karşı savaş

USAME bin Ladin, Katar'ın El Cezire televizyonunda yayımlanan video hantta açıklamasında, Afganistan yöneticisi suçu "İslam'a karşı açılmış bir savaş" olduğunu öne sürdü. Bin Ladin'in suçunu söyleyen Ebu Geyt tarafından okunan açıklamada, "ABD'de savaşın, ABD'nin cahil siyasetine değil bir şehkirdir. Eğer bu siyaseti sürdürürse, İslam'ın çocukları micaddelerini dindarmayacak. Amerikan halkı bularına gelecektir, bu siyaseti verdikleri desteğin sonucu olduğunu bilmediler" denildi. Usame bin Ladin'in yardımcısı Zevahir de, Müslümanları ABD'ye karşı dinenmeye çağırdı.

TALİBAN

Sonuna kadar savaş

ABD'nin saldırısına "terörist rejimi" olarak nitelleyen Taliban rejimi, son Taliban askeri ölüncüye kadar Ladin'i ABD'ye teslim etmeyeceğini yineledi.

ABD'nin Afganistan'a hücra saldırısını heslatığı sırada, Katar'daki El Cezire televizyona canlı sesli terörist Usame bin Ladin'in bir video hant kaydını yayımladı. 11 Eylül'deki saldırıdan sonra çekilen filmde, Bin Ladin ABD'deki saldırılarla ilgili olarak "Allah, ABD'yi vurdu" Müslümanları din razi okudu. "Mekânları cennet olsun" dedi. ABD'nin, İslam'a karşı savaş açtığı savunan Usame bin Ladin "cihat" çağrısında bulundu.

sonlanan Bin Ladin, "Amerikalılar, bu savaş terörist adı altında İslam'a karşı açıldı. Her Müslüman, dinini savunmalıdır" dedi. Bin Ladin, "Irak'ta, Filistin'de, Lübnan'da birçok masum Müslümana acı çektiler. Irak'ta her gün masum çocuklar öklürüyor. Amerika, Bin'in yanında yer alıyor. Biz, hiç kimse için bu sığara karşı çıkılmıyız demiydik. Ama şimdi bütün dünya, bu suçlulara karşı yapılan saldırılara alılıyor" diye konuşarak, 11 Eylül saldırılarını desteklediğini ifade etti.

Usame bin Ladin, "Yüce Allah adına yemin ederim ki Amerikan halkı, bu terörizmlerde güvenlik içinde olduğumuzu hissedinceye kadar, Amerikan topraklarında kendin güvenlik içinde hissedemeyecek. Sınırlı zafiri Amerikalıları hiç korkupla öle," diye konuştu.

Müslümanlara çağrı

11 Eylül'de New York'taki Dünya Ticaret Merkezi ile Washington'da Pentagon binasına düzenlenen kamikaze saldırılarının sorumlusu olarak gösterilen Usame bin Ladin'in Afganistan'daki kampları ile Taliban yönetiminin askeri hedefleri, dün gece ABD'ye İngiliz uçakları tarafından bombalandı. Bombardımanın birsalığı sırada El Cezire televizyonuna konuşan ve bu konuşması CNN televizyonundan da ...

180

¹⁷⁷ "ABD'nin Taliban'a cevabı: Şimdi görüşmenin sırası değil", *Milliyet Gazetesi*, 19 Eylül 2001.

¹⁷⁸ *Milliyet Gazetesi*, 8 Ekim 2001.

¹⁷⁹ *Hürriyet Gazetesi*, 8 Ekim 2001

¹⁸⁰ *Hürriyet*, 8 Ekim 2001.

Başkan Bush'un terör odaklarına karşı savaştan söz ederken "haçlı seferi" anlamındaki "crusade" terimini kullanıyor¹⁸¹ olması İslam dünyasında kopacak kıyameti haber veriyordu. Dönemin Irak hükûmeti Afganistan'daki savaşın Irak'a sıçrama olasılığının çok yüksek olduğunu iddia ederek 'sınırsız ve süresiz' asker kullanma yetkisi aldı.¹⁸² Tam da her şey beklenildiği gibi oldu ve ABD, kendisine 11 Eylül saldırısını meşru dayanak yaparak Afganistan'dan sonra Irak'a da savaş açtı. Önce Bağdat bombalandı sonra ise kara harekâtı başladı. Bağdat adeta bombalarla aydınlatılıyordu.¹⁸³ Operasyonun adı "Şok ve Dehşet" hedef ise Saddam'dı.¹⁸⁴ Savaş sonrasında Irak'ta kan ve gözyaşından başka hiçbir şey değişmedi.¹⁸⁵ Savaşın 21. gününde Bağdat düştü ve Saddam'ın heykeli devrildi.¹⁸⁶

11 Eylül saldırılarından sonra İngiltere Müslüman Konseyi, "siz buraya ait değilsiniz", "hemen defolun ülkemizden", "İngiltere beyaz medeni insanların ülkesidir" vs. şeklinde birçok e-mail almıştır.¹⁸⁷ 11 Eylül saldırısı, Amerika'ya yapıldı. Ancak dünyanın bütün ülkelerinde sıkıntısını Müslümanlar yaşadı. Bu da akıllarda belki de uzun yıllar devam edecek soru işaretlerinin kalmasına sebep olacaktı.

Tarih boyunca din adına şiddete başvurulmuştur. Hatta bu durum modern zamanda da devam etmiştir. Fakat 11 Eylül tarihi, daha önce yaşanan herhangi bir olayla benzerlik göstermemesinden öte 11 Eylül itibariyle İslam hep terörizmle resmedilmeye ve Müslümanlar potansiyel terörist olarak gösterilmeye başlamıştır. Hâlbuki haçlı seferleri bir yana yakın tarihte Amerika'da kürtaj kliniklerini bombalayan Papaz Michael Bray, Oklahoma'daki hükûmet binasını bombalayan Timothy McVeigh, Amerikan hükûmetine savaş açan ve Texas'ta takipçileriyle beraber katledilen David Koresh, İrlanda'da Katolikler'le Protestanlar arasında onlarca yıldır devam eden çatışmalar, 1992-1995 yılları arasında cereyan eden Bosna katliamı sırasında Sırp Ortodoks kilisesinin Müslüman Boşnakların öldürülmesine ve kadınlara tecavüz edilmesine cevaz vermesi vs. yakın tarihte Hristiyanlık adına milyonlarca cinayetin hiç acımadan işlendiğini göstermektedir.¹⁸⁸ Buna rağmen bir kez olsun Batıda "Hristiyan terörü"

¹⁸¹ Sami Kohen, "Ne Haçlı Seferi Ne Cihat", *Milliyet*, 19 Eylül 2001. <http://www.milliyet.com.tr/2001/09/19/yazar/kohen.html>, (Giriş: 23.01.2019).

¹⁸² *Milliyet Gazetesi*, 11 Ekim 2001.

¹⁸³ *Milliyet Gazetesi*, 21 Mart 2003.

¹⁸⁴ *Milliyet Gazetesi*, 22 Mart 2003.

¹⁸⁵ *Milliyet Gazetesi*, 23 Mart 2003.

¹⁸⁶ *Milliyet Gazetesi*, 10 Nisan 2003.

¹⁸⁷ akt. Nihat Uzun, *Avrupa'da İslamofobi İngiltere Örneği*, Pınar yayınları, İstanbul, 2012, s.62.

¹⁸⁸ İbrahim Kalın, *İslam ve Batı*, İsam Yayınları, Ankara, 2017, s.167.

ifadesine rastlanamazken Müslüman olduğunu iddia eden bir terör örgütünün işlediği eylemler tüm Müslümanlara mal edilebiliyordu.

ABD’de Federal Soruşturma Bürosu (FBI) tarafından 11 Eylül saldırılarının hemen ardından tercüman olarak işe alınan ve işten çıkarıldıktan sonra MİT’in Amerikan dışişleri ve savunma bakanlıklarıyla FBI’ya sızdığı yönündeki iddialarıyla gündeme gelen Sibel Edmonds (1970-...) adında Türk kökenli bir isim vardı. Sibel Edmonds, ABD yönetiminin 11 Eylül’den aylar önce El Kaide’nin kentlerde uçaklarla eylem yapacağından haberinin olduğunu açıkladı. ABD’de 11 Eylül’le ilgili soruşturma yapmak üzere kurulan bağımsız komisyona 3 saatten fazla verdiği ifade de söylediklerini İngiltere’de yayımlanan *Independent* gazetesine anlatan Edmonds, kentlerde uçaklarla saldırının yapılmasını sadece “aylar” meselesi olduğu ve teröristlerin eylem için hazır oldukları yönündeki bilginin FBI bünyesinde 2001 bahar ve yaz ayları boyunca dâhili sirküler olarak dolaştığını söyledi. Saldırlardan önce uyarı olmadığını söyleyen ABD Başkanı George W. Bush’un Ulusal Güvenlik Danışmanı Condoleezza Rice’in (1954-...) “utanmadan yalan” söylediğini belirten Sibel Edmonds şöyle demiştir:

“Komisyona dedikodu değil, belgeli olan bütün spesifik bilgileri, soruşturma dosyalarını, tarihleri ve soruşturmada görevli olan müdürleri söyledim. Geriye gidip araştırma yapmaları için her şeyi anlattım.”¹⁸⁹

11 Eylül’ün etkisini her alanda görmek mümkündür. Kimi zaman Türkiye’deki bir olay 11 Eylül’ün dolaylı yoldan müsebbibi olarak gösterilen Taliban’la özdeşleştirilebiliyor ve bu kanal vasıtasıyla bazı özel daire içerisinde değerlendirilmesi gereken hususlar bile İslamofobik unsura dönüştürülebiliyordu. Kütahya belediyesinin Saadet Partili belediye başkanının dağıttığı “*Evlilik Rehberi*” adlı bir kitap bu bağlamda Taliban’la özdeşleştirilerek gazetede kendisine “Taliban Kütahya’da” başlığıyla yer bulmuştur.¹⁹⁰

ABD’nin terör listesine aldığı “Ensar El İslam” adlı örgütün hâkimiyet sahasına girerek örgütün şura üyesi Molla Muhammed Hasan ile görüşen *Milliyet* gazetesi, bu görüşmeyi manşetten vererek “İşte Kürt El-Kaidesi” başlığını kullanmıştır. Molla Muhammed Hasan’ın bu görüşmede Amerika’yla alakalı, “eğer Amerika Irak’ı vurursa cihat başlar” dediği yönündeki haber paylaşılmıştır.¹⁹¹ Bir milletin kendisini savunması en doğal hakkıdır. Ancak gazetede dikkati çeken husus, daha haberin başlığında hem de manşetten bu örgütün “Kürt El kaidesi”

¹⁸⁹ “Sibel’den Bomba: 11 Eylül Olayları Önceden Biliniyordu”, *Milliyet Gazetesi*, 3 Nisan 2004. <http://www.milliyet.com.tr/2004/04/03/dunya/dun01.html>. (Giriş: 03.03. 2019).

¹⁹⁰ “Bu evlilik değil boşatma rehberi”, *Milliyet Gazetesi*, 31 Ocak 2002. <http://www.milliyet.com.tr/2002/01/31/guncel/gun02.html>. (Giriş: 03.03.2019).

¹⁹¹ “İşte Kürt El-Kaidesi”, *Milliyet Gazetesi*, 6 Ocak 1999.

olduğu söylenerek bu gruba karşı fobik bir tutuma neden olunmasıdır. Sonrasında ise örgütün adının verilmesi ve ABD'nin terör listesinde olduğunun söylenmesidir. Burada konu açısından önemli olan nokta, terör ile ensar/İslam/molla/Muhammed gibi kavramların yan yana kullanılması, İslam'ın ve İslamî kavramların gündemden güne birer korku unsuru haline getirilmesidir.

2.15.3. 11 Eylül'den 11 Mart'a

Bu defa hedef Amerika değil Avrupa'ydı. ABD'yi 11 Eylül'de sarsan terör, Avrupa'yı da 11 Mart'ta vurdu. Hedef, İspanya'da sivil halkı taşıyan 4 treni. Saldırıda 192 kişi hayatını kaybetti, binden fazla kişi de yaralandı. Hükûmet, saldırıdan ETA örgütünü sorumlu tuttu. Kapatılan ayrılıkçı Bask Partisi Batasuna liderlerinden Arnold Otegi (1958-...), saldırıları kınadı ve saldırıların ETA'nın işi olmadığını savundu. Otegi, ETA'nın saldırılardan önce telefonla ihbarda bulunduğunu anımsattı. İspanya İçişleri Bakanı Angel Acebes (1958-...), son yıllardaki operasyonlarda büyük zarar gören ETA'nın terör eylemi hazırlığında olduğunu ve patlamadan kısa bir süre önce ele geçirilen 536 kilogramlık patlayıcının da bunun için olabileceğini belirtti. Saldırıları nedeniyle ülkede beş günlük yas ilan edildi. İspanya İçişleri Bakanı Angel Acebes, patlamalarla ilgili şüphe üzerine aranan bir kamyonette füyeler ve Arapça bir kaset bulunduğunu açıkladı. İçişleri Bakanı Acebes, aracın patlamalara hedef olan trenlerden üçünün yola çıktığı Alcala de Henares kasabasında bulunduğunu belirtti. Bakan, polisin çalıntı olduğu belirlenen kamyonetin ön koltuğunda 7 adet füyeye ve Arapça bir kaset bulunduğunu söyledi. Kasette Kuran'dan alıntılar da olduğu kaydedildi. Acebes, bu bulguya rağmen ETA'nın hâlâ asıl şüpheli olduğunu belirtti.¹⁹² ETA'nın hâlâ şüpheli olarak görülmesine rağmen bu terör olayında da Kur'an-ı Kerim bir şekilde terör olayıyla yana yana getirilmişti.

Yaşanan bu terör olayından sonra yine "İslamcı terör" söylemleri gündeme getirildi. "Uzmanlar İslamcı teröre dikkat çekti" başlığıyla verilen haberin içeriğinde İspanyol Hükûmetinin Madrid'deki saldırıların sorumlusu olarak ETA'yı göstermiş olmasına rağmen konunun uzmanlarının aynı görüşü taşımadığı bildirildi. Merkezi Brüksel'de bulunan Avrupa Stratejik İstihbarat ve Güvenlik Merkezi'nin (ESISC) Başkanı Claude Moniquet'in (1958-...) de belirttiği gibi ETA sivillere zarar verebilecek saldırılar öncesi yetkilileri uyardı. Madrid'deki

¹⁹² "Madrid saldırılarını El Kaide üstlendi ama kuşkular sürüyor", *Milliyet Gazetesi*, 12 Mart 2004. <http://www.milliyet.com.tr/2004/03/12/son/sondun02.html>. (Giriş: 03.03.2019).

saldırıları için bu yönde bir uyarı yapılmadığına dikkat çeken Moniquet, saldırıların ETA kaynaklı olma ihtimalini düşüren 5 nedeni şöyle sıraladı:

Moniquet'in 5 gerekçesi:

“1-Sivillere zarar veren saldırı öncesinde yetkililer uyarılmadı.

2-ETA yıllardır hedeflerini hükümet ve devlet yetkilileriyle siyasi ve gazetecilerden seçiyor.

3-Bireylere yönelik saldırı söz konusu olmadığı zaman da kışla, karakol gibi sembolik nitelik taşıyan yerler hedef seçiliyor.

4-Örgüt her zaman gerçekleştirdiği saldırıyı üstleniyor.

5-Şu ana kadar ETA tarihinde hiçbir zaman eşzamanlı ve çok hedefli saldırı gerçekleştirmedi.”¹⁹³

Saldırılarından bir süre sonra İspanyollar sokaklara dökülerek terörü lanetledi. İspanyol Hükümeti, tüm halkı ETA terörüne karşı meydanlarda gösteri yapmaya çağırsa da ülkenin birçok kentinde protestolar çoktan düzenlenmeye başlanmıştı. Başkent Madrid, Vitoria, Malaga, Barselona, Salamanca, Valladolid ve Sevilla gibi ülkenin birçok kentinde meydanlara inen halk düzenledikleri protesto gösterilerinde Bask'ın ayrılıkçı terör örgütü ETA'yı lanetlerken, “ETA'ya hayır” pankartlarını taşıdı.¹⁹⁴

İspanya'yı kana bulayan bu saldırıyı Usame Bin Laden liderliğindeki El Kaide Örgütü üstlenmiş ve merkezi Londra'daki “*El Kuds El Arabi*” gazetesi, kendilerine mail yoluyla gönderilen bildirimde saldırının sorumluluğunun “El-Kaide” adına üstlenildiğini duyurmuştur. Saldırıların “Ölüm Trenleri Operasyonları” olarak adlandırıldığı bildirimde şu ifadeler yer verilmiştir:

“Haçlı Avrupa'nın kalbine sızmayı ve haçlı ittifakının merkezlerinden birine acı verici bir darbe vurmaya başardık.”¹⁹⁵

2.15.4. Sinagog Saldırıları

15 Kasım 2003 tarihinde Saat 09.29'da Kuledibi'ndeki Neve Şalom Sinagogu'nun, 09.30'da da Osmanbey Nakiye Ergül Sokak'taki Betyaakov Sinagogu'nun önünde 2 ayrı bomba yüklü araçta patlama oldu. Patlama sinagoglarda “Cumartesi Duası” yapıldığı sırada meydana geldi. Patlamalar sonucunda 20 kişi hayatını kaybederken 303 kişi yaralandı. Patlama

¹⁹³ Güven Özalp, “Uzmanlar İslamcı teröre dikkat çekti”, *Milliyet Gazetesi*, 12 Mart 2004. <http://www.milliyet.com.tr/2004/03/12/guncel/agun.html>. (Giriş: 23.01.2019).

¹⁹⁴ “Madrid saldırılarını El Kaide üstlendi ama kuşkular sürüyor”, *Milliyet Gazetesi*, 12 Mart 2004.

¹⁹⁵ “Madrid saldırılarını El Kaide üstlendi ama kuşkular sürüyor”, *Milliyet Gazetesi*, 12 Mart 2004.

şiddetinin çevre ilçelerden dahi duyulabildiği bu terör saldırısında Neve Şalom Sinagogu'nun dış cephesi ile üstünde hasar meydana gelirken Betyaakov Sinagogu da kısmen çöktü. Türkiye Hahambaşısı İsak Haleva (1940-...) ile Türk Musevi Cemaati Başkanı Bensiyon Pinto (1936-...), olay sırasında Şişli Betyaakov Sinagogu'nda bulunuyordu. Olay sırasında elinden küçük yaralar alan Hahambaşı Haleva, evinde tedavi edildi. Hahambaşı'nın oğlu Yaseph Haleva da yaralanarak Amerikan Hastanesi'ne kaldırıldı. Patlamalar sırasında sinagoglarda bulunanlar tahliye edildi. Yaralılar hem yoldan geçen araçlar durdurularak hem de gelen ambulanslar yardımıyla çevredeki hastanelere kaldırıldı.¹⁹⁶

Patlamaların meydana geldiği sinagoglar çevresinde Şişli, Beyoğlu ve DGM nöbetçi cumhuriyet savcılarınca inceleme yapılmış ve “Patlamaların ‘terör eylemi’ niteliğinde bulunduğunu” ifade eden Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) Başsavcısı Aykut Cengiz Engin (1947-...), soruşturma başlattıklarını bildirmişti. Neve Şalom Sinagogu'nun güvenlik kamera görüntülerinde, patlamanın sinagog önüne olayın gerçekleştiği günün sabahı park edilen kırmızı renkli bir otomobilde gerçekleştiği belirlenmişti. Olaya ilişkin bütün verilerin İstanbul DGM'de toplanacağı bildirilmiş ve Şişli Betyaakov Sinagogu'nda koruma görevi yapan Şişli İlçe Emniyet Müdürlüğü'ne bağlı polis memuru Bülent Bostanoğlu'nun patlama sonucu şehit olduğu medyada yer almıştı.¹⁹⁷

İngiliz SKY News haber kanalı, İstanbul'da meydana gelen ölümlü patlamaların El Kaide'nin eylemi olabileceğini, terör örgütünün İsrail ile yakın bağları bulunan Türkiye'ye mesaj vermeyi istemiş olabileceğini öne sürdü.¹⁹⁸

İstanbul'daki bombalı saldırılarla alakalı İngiliz gazetesi *The Independent on Sunday*, ilk sayfasından verdiği haberde “En uzun gün, İstanbul'da 20, Irak'ta 12 kişi öldü” ifadesini kullandı. *The Sunday Times* gazetesi de saldırının sinagogları hedef aldığını, ancak kurbanların büyük bölümünün Müslüman olduğunu belirtirken, güvenlik uzmanlarının büyük miktarda patlayıcı kullanılması nedeniyle olayda uluslararası bağlantı aradıklarını duyurdu. “Türkiye'de El Kaide'nin bazı sempatanlarının bulunduğu” öne süren gazete, daha önce de örgütün Türkiye'de eylem hazırlığında bulunduğu dair iddiaların dile getirilmiş olduğunu yazdı. *The Sunday Telegraph* gazetesi, iki saldırının 20 cana mal olduğunu belirterek, İsrail'deki güvenlik uzmanlarının, saldırıları, El Kaide'nin eylemlerine benzettiğine işaret etti. Örgütün bu eylemle hem İsrail hem de Türkiye'deki ABD müttefiki çağdaş hükümeti cezalandırmayı hedeflemiş

¹⁹⁶ “İstanbul'da Kara Cumartesi”, *Radikal Gazetesi*, 16 Kasım 2003.

¹⁹⁷ “İstanbul'da iki sinagoga bombalı saldırı!..”, *Milliyet Gazetesi*, 15 Kasım 2003.

¹⁹⁸ “SKY News: El Kaide Türkiye'ye mesaj vermiş olabilir”, *Milliyet Gazetesi*, 15 Kasım 2003

olabileceğinin de güvenlik uzmanları tarafından yapılan yorumlar arasında bulunduğunu belirten gazete, halkın patlamayı bir depreme benzetmesine de dikkat çekti.

İstanbul'daki saldırıları manşetlerinden duyuran İspanyol basını, bunun, 11 Eylül sonrasında yapılan en kanlı saldırılardan olduğunu yazdı. Ülkenin en yüksek tirajlı gazetesi *El Pais*, "İstanbul'daki iki sinagogda 20 kişinin ölümüne yol açan iki intihar saldırısı" başlığıyla verdiği haberde, İsrail'in saldırıları, "Yahudi düşmanlığı dalgasına" bağladığı belirtildi. *El Mundo* gazetesi Irak'taki istikrarsızlığın dışarıya da sıçramaya başladığını, Riyad ve Nasıriye'deki saldırılardan sonra aşırı İslamî grupların İstanbul'u da vurduklarını yazdı. *La Vanguardia* gazetesi ise saldırıyı, "Yahudi düşmanlığı bir saldırıda Türkiye'de 23 ölü" başlığıyla duyurdu. İstanbul'daki saldırılar, İspanya'da iktidarda olan Halkçı Parti (PP) ile muhalefetteki Sosyalist Parti (PSOE) ve Solda Birlik (IU) tarafından kınandı.

Alman gazeteleri, İstanbul'da dün meydana gelen saldırılara ilişkin haber ve yorumlara geniş şekilde yer verirken, bu terör saldırılarının El Kaide'nin imzasını taşıdığını yazdılar. *Frankfurter Allgemeine* gazetesi, "İsrail: Saldırlardan Avrupa da Sorumlu" başlığıyla verdiği haberde, İsrail'in, gittikçe artan İsrail karşıtlığından Avrupa'yı da sorumlu tuttuğunu, İsrail Dışişleri Bakanı Silvan Şalom'un (1958-...), "Avrupa'da İsrail'in tutumunun eleştirilmesi, İstanbul'da yaşadığımız gibi terörü teşvik ediyor." dediğini belirtti. *Bild am Sonntag* gazetesinin "Terör Çılgınlığı-Hiç Sona Ermeyecek mi?" başlığıyla verdiği haberde, saldırının tüm ülkeler tarafından kınandığını hatırlattı. *Welt am Sonntag* gazetesinin, "Terör Yakınlaşıyor-İstanbul'da 20 Ölü" başlığıyla verdiği haberde saldırıların planlanış şeklinin teröristlerin hâlâ çok iyi şekilde örgütlenebildiklerini gösterdiği ifade edildi. Yorumda ise hâlâ çok iyi bir düzeyde bulunan ABD-Türkiye ilişkilerinin ve 1996 yılında Türkiye-İsrail arasında imzalanan askeri işbirliği anlaşmasının radikal dincileri rahatsız ettiği görüşüne yer verilmiştir. *Der Tagesspiegel* gazetesi ise sinagoglara yönelik saldırılarda ölenler arasında polislerin, dükkân sahiplerinin ve yoldan geçenlerin de bulunduğuna dikkat çekti. *Berliner Morgenpost* gazetesi, "Bu El Kaide'nin İmzası mı?" başlığıyla verdiği haberde terör uzmanlarının, hazırlanış şekli itibariyle İstanbul'daki saldırıların ardında El Kaide örgütünün bulunduğunu tahmin ettiklerini yazdı.

İstanbul'da iki sinagogu hedef alan terör saldırıları, bugünkü İtalyan gazetelerinin tümünde manşetten duyuruldu. Gazeteler, saldırıları "kıyım" olarak niteledi. Saldırı haberleri, *Corriere della Sera* gazetesi tarafından "Terör Günü, İki Sinagogda Kıyım", *La Repubblica* gazetesi tarafından da "Sinagoglara Karşı İki Bombalı Otomobil, İstanbul'da Kıyım"

başlıklarıyla verildi. *La Stampa* ve *Il Giornale* gazeteleri, “İstanbul’da Sinagolarda Kırım” başlığını kullanırken, *Il Messaggero* gazetesi de “Terör Günleri, El Kaide Dünyayı Kana Buluyor” ifadesine yer verdi.

Suriye’nin resmi *El Tavra* gazetesi, İstanbul’da düzenlenen saldırıları, “Kabul edilemez terörist eylemler” olarak nitelendirdi. Gazetenin başyazısında: “İstanbul’da iki sinagoga düzenlenen saldırılar, aklı başında hiç kimsenin kabul etmeyeceği terörist eylemlerdir. Bu eylemleri kınamaktan başka bir şey yapılamaz.” denildi. Ayrıca yazıda, bu saldırıların işgal altındaki topraklarda ortaya konan direnişten tamamen farklı olduğu belirtildi.

İsveç basını da bombalı saldırıları ilk haber olarak verdi. İsveç televizyonları, saldırılarla ilgili tüm gelişmeleri seyircilere aktardı. Gazeteler de internet sitelerinden olayları okuyucularına duyurdu. Gazeteler saldırıyı, “Bombalı araçlar; 20 ölü, 300 yaralı” ve “Olaylar El Kaide’yi işaret ediyor” başlıklarıyla verdi. İsveç’in en önemli gazetelerinden *Dagens Nyheter*’de, Per Jönsson imzasıyla “Analiz” başlığı altında yayınlanan yazıda da “Niçin Türkiye?” sorusuna cevap arandı. Yazıda, saldırının en önemli nedeni olarak Türkiye’nin ABD ve İsrail ile birçok alanda işbirliği yapması gösterildi.¹⁹⁹

Londra merkezli Arapça gazete *El Kudüs El Arabi* gazetesinin yönetimi, El Kaide’nin, “saldırının sorumluluğunu üstlendiğini” açıklayan bir bildirisini aldıklarını duyurdu.²⁰⁰

AK Parti Genel Başkanı ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, 15 Kasım 2003 Cumartesi günü İstanbul’da 25 kişinin ölümü ve yüzlerce kişinin yaralanmasıyla sonuçlanan iki ayrı sinagoga yapılan bombalı saldırıyı şiddet ve nefretle kınadığını belirterek şu ifadelerle yer vermiştir:

“Devletimize ya da hükümetimize terör yoluyla verilmek istenen bir mesaj varsa o mesajı elimim tersiyle ittiğimi ve ayaklarımın altına aldığımı tüm dünyaya haykırıyorum.”²⁰¹

2.15.5. Londra Saldırıları

ABD’ye her türlü operasyonda aktif olarak destek veren ve Irak’ı işgal eden iki ana güçten biri olan İngiltere, New York, İstanbul ve Madrid’den sonra G-8 Zirvesi’nin ve 2012 Olimpiyatları’nın Londra’ya verilisinin heyecanını yaşarken Başkent Londra’yı vuran terör saldırısıyla sarsıldı. Üç metro istasyonunda patlayan bombalar ve çift katlı bir otobüse yönelik intihar saldırısı başkenti kana buladı. İngiltere İçişleri Bakanı Charles Clark (1950-...), sabah

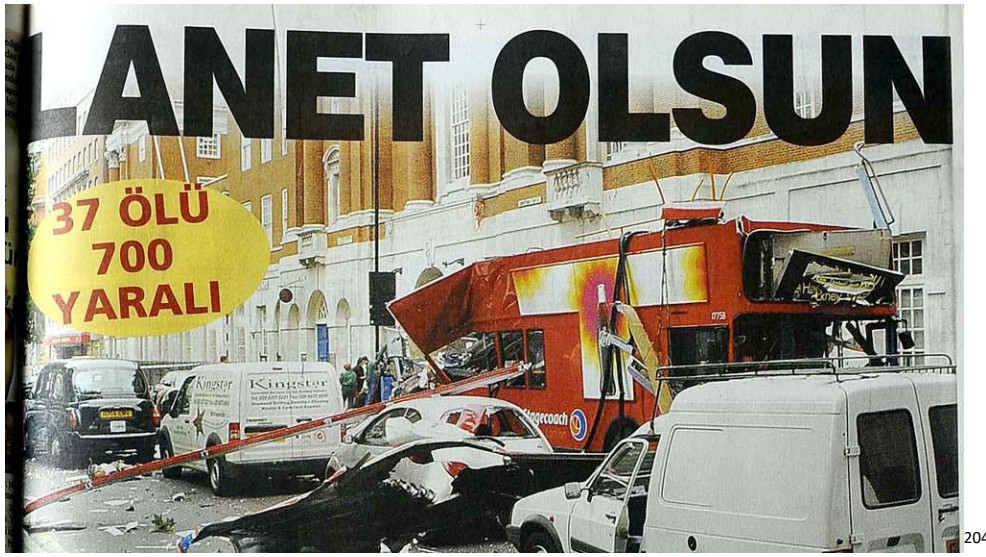
¹⁹⁹ Detay için bkz. “Dünya Basını Ne Dedi?”, *Milliyet Gazetesi*, 16 Kasım 2003.

²⁰⁰ “İstanbul’daki saldırıları El-Kaide’nin üstlendiği iddia edildi”, *Milliyet Gazetesi*, 16 Kasım 2003.

²⁰¹ “Terör yoluyla mesaj veriliyorsa, ayaklarımın altına alıyorum”, *Milliyet Gazetesi*, 18 Kasım 2003.

saatlerinde yaptığı açıklamada toplam 6 patlama yaşandığını belirtti. Ancak daha sonra bu bilgi biri otobüste olmak üzere 4 patlama olarak değiştirildi. Bu saldırıda 54 kişi hayatını kaybederken 700'den fazla kişi de yaralandı.²⁰²Bir önceki yıl Madrid'e düzenlenen ve 191 kişinin öldüğü saldırının ardından Avrupa'nın yaşadığı ikinci büyük terör eylemi olan İngiltere'deki saldırıyı, *Alman Der Spiegel* dergisinin haberine göre, "El Kaide'nin Avrupa Cihadı Gizli Örgütü" üstlendi.²⁰³

RESİM 17: LONDRA SALDIRILARI

Terör saldırısının gerçekleştiği gün İngiltere Başbakanı Tony Blair (1953-...), 7 Temmuz saldırılarını "barbarca" diyerek kınadı. Tony Blair'ın bu ifadesinin üzerine 8 Temmuz sabahı *Independent*'ta yazan Orta Doğu muhabiri Robert Fisk (1946-...), İngiliz halkından neyin barbarca olduğunu bir kez daha oturup düşünmesini istemiştir. Robert Fisk, Londra'yı vuran bombaların evet, barbarca olduğunu söylemiştir. Ancak Fisk, bu saldırı ne kadar barbarcaysa 2003'te Amerikan-İngiliz ittifakının işgal ettiği Irak'ta sivillerin öldürülmesinin, Iraklı çocukların atılan misket bombalarıyla paramparça olmasının, Amerikan ordusunun kontrol noktalarında masum Iraklıları vurmasının da bir o kadar barbarca olduğunu ifade

²⁰² <https://terortakvimi.wordpress.com>, (Giriş. 02.12.2018).

²⁰³ "İngiltere'de mahşer günü", *Sabah Gazetesi*, 8 Temmuz 2005.

²⁰⁴ *Milliyet*, 8 Temmuz 2005.

etmiştir. Ayrıca Independent'ın Orta Doğu muhabiri Fisk, bu durumun bir çelişki olduğunu belirterek şu sözleri söylemiştir:

“Onlar öldüğü zaman savaş zayıflıyor, biz öldüğümüz zaman barbarca bir terörün kurbanı oluyoruz.”²⁰⁵

Londra saldırısının haberinin verildiği sayfada yine El Kaide tarafından bir önceki hafta kaçırılan Mısır'ın Bağdat Büyükelçisinin öldürüldüğü haberi yer almıştır. Haberin içeriğinde ise “El Kaide Cihat Örgütü” ifadesi önem arz etmektedir.²⁰⁶ İslam'a ait bir ifade adeta dezenformasyona uğrayarak İslamofobik bir unsur haline getirilmiştir. 11 Eylül saldırısıyla terör saldırıların zirveye çıktığı dünya konjonktüründe, El Kaide bağlantısının olduğu ciddi bir şekilde devam eden olaylar silsilesi ve bu örgütle İslam'a ait kavramların birlikte kullanılması; İslam'a karşı bir nefretin ve ön yargının doğmasına neden oluyordu.

2.15.6. Mısır Saldırıları

Müslüman bir ülke olan Mısır'ın “Sina yarımadasının” en güneyindeki tatil kenti “Sharm el-Sheikh” 23 Temmuz 2005'de art arda üç saldırıya maruz kalmış, toplam 88 kişi ölmüş ve 150'den fazla kişi de yaralanmıştır. İlk saldırı saat 01.15'de şehir merkezindeki bir market alanında, ikinci saldırı bir taksi durağında, üçüncü saldırı 4 yıldızlı Ghazala Gardens otelde gerçekleşmiştir. Üç eylemciden sadece üçüncüsü planladığı hedefe ulaşabilmiştir. Saldırılarda hayatlarını kaybedenlerin büyük çoğunluğu Mısırlı olmakla beraber saldırı, “Abdullah Azzam Tugayları” isimli “El-Kaide” ile bağlantılı olduğu tahmin edilen bir örgüt tarafından üstlenilmiştir.²⁰⁷ 21. Yüzyıla girildi girileli dünyanın yüzü gülememiş sanki “Terör Yüzyılı”²⁰⁸ gelmişti.

Bu yıllardır arkası kesilmeyen terör saldırılarıyla alakalı olarak *Milli Gazete*, olayların asıl sorumlusunun Amerika olduğunu iddia ederek şöyle demiştir:

“Amerika'nın kendini dünyanın hâkimi sayarak yürüttüğü politika terörün fitilini bir kez daha ateşledi. Mısırın Sharm El-Sheikh ve Naama Sayfiye beldelerindeki patlamalarda en az 90 kişi öldü, 200 kişi de yaralandı. İslam ülkelerine yönelik işgal girişimleri ile büyük tepki toplayan ABD, 11 Eylül saldırılarının arkasından hukuk tanımaz bir şekilde başlattığı kampanyayla, dünyayı yaşanmaz hale getirdi. Afganistan ve Irak işgali ile Büyük Ortadoğu Projesi'nden Büyük İsrail Projesine yönelen ABD, bu yolda dünyayı kana boğan teröre destek verdi ve terörün adım adım dünyayı esir almasını sağladı. İstanbul'daki saldırıların yanı sıra İspanya'nın Madrid,

²⁰⁵ http://www.bbc.co.uk/turkish/pressreview/story/2005/07/printable/050708_pressreview.shtml, (Giriş: 02.12.2018).

²⁰⁶ “Mısır elçisini öldürdüler”, *Milliyet Gazetesi*, 8 Temmuz 2005.

²⁰⁷ <https://terortakvimi.wordpress.com/2005/07/23/2005misir-sharm-el-sheikh-saldirilari/> (Giriş: 23.01.2019)

²⁰⁸ “Terör Yüzyılı”, *Milliyet Gazetesi*, 24 Temmuz 2005.

İngiltere'nin Londra ve Endonezya'nın Bali bölgesinde meydana gelen patlamalarda yüzlerce insan öldü. Bu saldırıların en büyük sorumlusunun, terörün fitilini ateşleyen Amerika olduğu konusunda fikir birliği içinde olan sağduyu sahibi uzmanlar, "Bu terör olayları ABD'nin gurur(!) abidesidir."²⁰⁹

2.15.7. İŞİD/DAEŞ

Tüm dünyada kısa adıyla İŞİD ya da DAEŞ olarak tanınan Irak Şam İslam Devleti adındaki bu örgüt kuruluşundan itibaren pek çok kez ismini değiştirmiştir. İlk kurulduğu yıllarda ismi "Cemaat el-Tevhid vel-Cihad" idi. Ekim 2004'te "Tanzim Kâidât el-Cihâd fî Bilâd el-Rafideyn" ya da daha çok bilinen haliyle "Irak el-Kaidesi" adını aldı. Ocak 2006'da birkaç küçük grupla birleşerek "Mücahidîn Şûra Konseyi," Ekim 2006'da da "Irak İslam Devleti" adını aldı. Nisan 2013'te adı "Irak ve Şam İslam Devleti" olarak değiştirildi. Temmuz 2014'ten bu yana Ebu Bekir el-Bağdadi'nin sözcüsü Adnani'nin hilafeti ilan etmesi ile ismi "İslam Devleti" olarak kalmıştır.²¹⁰

Amerika Birleşik Devletleri'nin 2011 yılında Irak'tan çekilmesinin ardından İran'ın da desteği ile ülkede otoriter bir hükümlanlık kurmaya başlayan Başbakan Nuri El-Maliki'ye (1950-...) karşı özellikle Kürt ve Sünni gruplardan yoğun bir tepki vardı. Maliki'nin etnik ve sekteryen politikalarını artırmış olması, Bağdat başta olmak üzere büyük kentlerin demografisi ile oynayarak Şii unsurları bu bölgelere yerleştirmesi, Sünni politikacılara yönelik baskıları ve Kürt bölgesine yönelik politikaları tepkilerin dozajının artmasına ve Irak'ın bütünlüğünü tehdit eder bir hâle gelmesine neden olmuştur. Irak'ta etnik-sekteryen çatışma ve güç mücadelelerinin artarak devam ettiği bir süreçte 30 Nisan 2014'te genel seçimler sonucunda Maliki'nin Kanun Devleti Koalisyonunun seçimleri tekrar kazanması bu anlamda ülkedeki tartışmaları hararetlendirmiştir. ABD işgalinden bu güne koalisyon güçleri ile çatışan ardından da Maliki ve Şii milislere karşı mücadele veren İŞİD, son dönemlerde Maliki'nin baskılarından ve mezhepçi politikalarından bunalan Sünni Arap aşiretlerinin desteğini almaya başlayarak sahada etkinlik kazanmıştır. Suriye'de yaşanan iç savaş da İŞİD'in etkinliğini Irak'ta artırmıştır. Maliki'nin ABD İşgal komutanı Petraus döneminde uyguladığı Sünni aşiretleri destekleme programının bitirilerek bu aşiretlere yönelik menfi politikalar izlenmesi de İŞİD'e olan desteği artırmıştır.²¹¹

İŞİD, çoğunlukla Irak ve Suriye'de faaliyet gösteren, bu bölgede sözde hilafet devleti kurmak amacıyla güvenlik güçlerine ve sivillere karşı yasadışı eylemler yapan silahlı örgüt

²⁰⁹ "Mısır'da Patlama: 90 Ölü", *Milli Gazete*, 23 Temmuz 2005.

²¹⁰ <http://www.milliyet.com.tr/isid-orgutu-nedir-isid-kimdir--gundem-2214600>, (Giriş. 23.03.2018).

²¹¹ Can Acun, "Neo el-Kaide: Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD)", *Seta Perspektif*, S. 3, 2014, ss. 4-5. http://file.setav.org/Files/Pdf/20140616184404_neo-el-kaide-isid-pdf.pdf, (Giriş. 20.11.2018).

olarak tanımlanmıştır. Genel olarak bu şekilde tanımı yapılan bu örgüt, yakın tarihin en kanlı eylemlerine girişmiş bir terör grubu olarak da bilinmektedir. Örgütün adında ve faaliyet gösterdiği alanlarda, her ne kadar eylemlerinin İslam’la hiçbir alakası olmasa da sürekli İslam, cihat, mücahit, tevhit vb. İslamî kavramları görmek İslamofobinin doğmasına ve kişilerde İslam nefretinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Meşelik Yerleşkesindeki İktisadi İdari Bilimler Fakültesi binasında İHH standına saldırı yapıldı. Saldırıda İHH standının önüne gelen bir öğrenci, başörtülü İHH gönüllülerine; “Burası aydınlık kafaların üniversitesi, IŞİD’ci yardım kuruluşlarına burada yer yok.” dedikten sonra arkadaşlarını yardıma çağırıp saldırıya geçmiştir. Saldırı esnasında başörtülü bir öğrenci tekmelenmiş, İHH Vakfı’nın afişleri yırtılmış ve protesto edilmişti. IŞİD kanalıyla İslamofobi öyle bir pompalanmıştı ki insanların zihinlerine üniversite içerisinde bir yardım kuruluşuna gönüllü olarak yardım eden bir öğrenci tekmelenmek suretiyle darp edilmişti. Saldırıyı gerçekleştiren 9 öğrenci gözaltına alınmış ve polis saldırıyla ilgili soruşturma başlatmıştı.²¹² Gerçekleşen bu elim olayda asıl önemli olan nokta, bir yardım kuruluşunun adının bir terör örgütüyle yan yana zikredilmesidir. Bu yan yana getirilişin kaynağının İslamofobi olduğu açıktır.

Bir internet gazetesinin “IŞİD’ciler bayrak sallaya sallaya gelmiş!” başlığıyla verilen haberinde IŞİD’in İngiltere’nin başkenti Londra’yı kana bulayan saldırısındaki üç failinden birinin polise iki yıl önce ihbar ettiği ve zanlının başkent in göbeğinde IŞİD bayrağı açarken bir belgeselde görüntülediği yazmıştır. IŞİD’in kabul ettiği ve haber sitesinde açık olarak gösterilen bayrağın üzerinde ise “kelime-i Tevhid” yazısı vardı. Ayrıca haberin içeriğinde yer verilen resimlerde IŞİD’ciler olarak gösterilen kişiler namaz kılarken ve sakallı sarıklı şekilde gösterilmiştir.²¹³

²¹² Saldırının görüntüleri için bkz. <http://www.karar.com/gundem-haberleri/eskisehirde-ihh-standina-saldiri-kamerada-video-59069#>, (Giriş. 09.12.2018).

²¹³ Bkz. <https://www.gazeteduvar.com.tr/dunya/2017/06/05/isidciler-bayrak-sallaya-sallaya-gelmis/>, (Giriş. 05.06.2018).

RESİM 18: İŞİD VE KELİME-İ TEVHİD

214

Başka bir internet gazetesinin de yine “Ankara saldırısıyla bağlantılı İŞİD’ciler, emniyetle telefonda görüşüyormuş” başlığıyla verdiği haberin içeriğinde İŞİD için cihatçılar tabirini kullanması yine İslamofobik bir söylemden başka bir şey değildir.²¹⁵

2.16. Muhafazakâr Yönleriyle Ak Parti İmajı ve İslamofobi

Milli Görüş geleneğinden gelen siyasi partilerden en son RP’nin kapanmasıyla beraber Milli Görüşçüler kendi içerisinde çatışma yaşamıştır. Gelenekçi-Yenilikçi ayrışmasına yol açan bu çatışma sonucunda Fazilet Partisinin kurulmasıyla beraber FP’nin Mayıs 2000’deki I. Kongresinde gelenekçileri temsil eden Recai Kutan ile yenilikçileri temsil eden Abdullah Gül arasında bir başkanlık yarışı olmuştur. Necmettin Erbakan tarafından da desteklenen Recai Kutan’ın 112 oy farkıyla seçimi kazanmasıyla Fazilet Partisi, bölünme gerçekleşmemiş Milli Görüş geleneğindeki son siyasi parti olmuştur.²¹⁶

Fazilet Partisinin kapatılma kararından sonra netlik kazanan gelenekçi-yenilikçi çatışması filizlenmiş iki partinin doğmasına neden olmuştur. Yenilikçiler Ak Partiyi kurarak

²¹⁴ Bkz. <https://www.gazeteduvar.com.tr/dunya/2017/06/05/isidciler-bayrak-sallaya-sallaya-gelmis/>, (Giriş. 05.06.2018).

²¹⁵ <http://www.diken.com.tr/ankara-saldirisiyla-baglantili-isidciler-emniyetle-telefonda-gorusuyormus/>, (Giriş. 01.03.2019).

²¹⁶ Mustafa Bölükbaşı, “Milli Görüş’ten Muhafazakâr Demokrasiye: Türkiye’de 28 Şubat Süreci Sonrası İslami Elitlerin Dönüşümü”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 2012, C. 1, S. 2, s. 178.

Milli Görüş çizgisinden ayrıldıklarını ilan etmişler, gelenekçiler ise Saadet Partisi çatısı altında güç kaybı yaşayarak siyaset yapmayı sürdürmüşlerdir.

Ağustos 2001’de kurulan Ak Parti, 15 ay sonra girdiği 2002 seçimlerini % 34.4 (365 milletvekili) gibi yüksek bir oy oranıyla birinci parti olmuş ve tek başına iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisinin, Erdoğan’ın yasaklı olması nedeniyle kimi başbakanlık makamına getireceği merak edilen önemli konular arasında olmuştur. *Milliyet* gazetesinin “Gül ve Diken” başlığıyla manşetten verdiği haberde Erdoğan’ın başbakanlık için düşündüğü ismin Abdullah Gül olduğu fakat Gül’ün eşinin başörtülü olması hasebiyle bu durumun devletin zirvesinde yoğun tartışmalara neden olduğu yazmıştır.²¹⁷ “First Lady Adayları” başlığıyla verilen bir haberde Abdullah Gül’ün eşi Hayrünnisa Gül’ün ev hanımı olduğu ve liseyi ikinci sınıftan terk ettiği, 1997’de dışardan bitirme sınavlarını verip liseden mezunu olduğu yazmıştır. Daha sonra ise 1998’de üniversite sınavını kazandığı ancak eşiyile birlikte gittiği Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nin kapısından içeri alınmadığı, Hayrünnisa Gül’ün üniversite hayatının türbanlı olduğu için okul kapısında son bulduğu haber içeriğinde yer alan bilgiler arasındaydı.²¹⁸

Abdullah Gül’ün 3 Kasım seçimleri sonrasındaki Başbakanlık makamına geçmesi muhtemel isimler arasında adının zikredilişi ve dahi 2007 yılı Cumhurbaşkanlığına aday olması sürecinde eşinin başörtülü olması dolayısıyla gündemin ana konularından biri Hayrünnisa Gül olmuştur. Başörtüsünü bağlama şekline tutun da başörtüsü seçiminde ve yorumunda kimden yardım aldığına²¹⁹ kadar medyada yazılıp çizilmiştir. Abdullah Gül ise bu durumu seçilecek kişinin eşinin değil bizatihi kendisinin olduğunu söylemek suretiyle yorumlamıştır.²²⁰ 28 Şubat sürecinde de sürekli olarak gündemi meşgul eden ve medyaya da “Güllerin türban şovu”²²¹ başlığıyla yer alan türbanofobik yazılar varlığını devam ettirmiştir.

Abdullah Gül, 3 Kasım sonrası başbakanlığı sürecinde kendisi için yazılıp çizilen şeriatı getireceğine dair onlarca habere rağmen başbakan olması sonrasında hiç de korkulunu yapmamış aksine “camiye de Laila’ya da gideceğini” belirterek kendisinin Türkiye Cumhuriyetinin başbakanı olduğunu hatırlatmış ve bu görev neyi gerektiriyorsa onu yapmaya hazır olduğunu belirtmiştir.²²²

²¹⁷ Abdullah Karakuş, “Erdoğan’ın aklındaki isim Abdullah Gül”, *Milliyet Gazetesi*, 6 Kasım 2002.

²¹⁸ Saliha Çolak, “‘First Lady’ adayları”, *Milliyet Gazetesi*, 6 Kasım 2002.

²¹⁹ “Türban için bir araya geleceğiz”, *Hürriyet Gazetesi*, 16 Ağustos 2007, s.18.

²²⁰ “Seçilecek kişi eşim değil benim”, *Hürriyet Gazetesi*, 16 Ağustos 2007, s.18.

²²¹ “Güllerin Türban Şovu”, *Radikal Gazetesi*, 9 Eylül 1998, s. 8.

²²² “Camiye de giderim Laila’ya da”, *Hürriyet Gazetesi*, 25 Kasım 2002.

Tarihler 2007 yılını gösterdiğinde Milli Görüş geleneğinden geldiğini her ne kadar reddetse de böylesine muhafazakâr bir harekettten koparak seçim kazanmış, hükûmet kurmuş ve uzun yıllar sonra Türkiye’yi tek başına yönetmiş bir siyasi hareketin Cumhurbaşkanı da kendi çizgisinden çıkarma olasılığı kimi çevreleri ürkütmüştür. Bu nedenle herkes Erdoğan’ın iki dudağının arasından süzülecek kelimelere odaklanmış ve kendisinin mi yoksa bir başkasının mı aday olacağı hususu tüm kamuoyunun nazarını üzerine çekmişti. Adayın açıklanma zamanı geldiğinde Erdoğan’ın, “Adayım Abdullah Gül kardeşimdir” sözü tüm salonun yankılanmasına yetmiştir.²²³ Tabi Milli Görüş kökenli birisinin Cumhurbaşkanı seçilecek olması yine laikliğe bir tehdit olarak görülmüş ve bunun sonuçları medyaya yansımıştır.

RESİM 19: LAİKLİĞE TEHDİT OLARAK ABDULLAH GÜL

Gül’ün cumhurbaşkanı seçilmesi sonrasında var olan korkuların gerçekleşip gerçekleşmeyeceği konusunun merakı hemen seçim sonrasındaki gazete başlıklarında görmek mümkündür. Abdullah Gül’ün mecliste yaptığı yemin, “İlk konuşma laiklik oldu” başlığıyla verilmiştir. Haberin içeriğinde Gül’ün Cumhurbaşkanı olarak yaptığı ilk konuşmada “laiklik ve demokrasi” vurgusu yaptığı ve kapısının herkese açık olduğunu söylediği belirtilmiştir.²²⁵

²²³ “Adayım Abdullah Gül Kardeşimdir”, *Hürriyet Gazetesi*, 25 Nisan 2007, s.16.

²²⁴ *Posta*, 28 Nisan 2007.

²²⁵ “İlk konuşma laiklik oldu”, *Hürriyet Gazetesi*, 29 Ağustos 2007, s. 20.

TÜRKİYE'NİN 11. CUMHURBAŞKANI ÇANKAYA'DA GÜL DEVRİ

Kayseri Milletvekili Gül, üçüncü turda AKP grubunun oylarıyla Çankaya'ya çıktı. CHP'nin katılmadığı, MHP ve DSP'nin kendi adaylarını desteklediği bu turda Gül 339 oy aldı

TBMM'DEKİ tarihi oylamada bir sürpriz yaşanmadı ve Abdullah Gül, Türkiye'nin 11. Cumhurbaşkanı oldu. Gül, AKP grubundan gelen oylarla Çankaya'ya çıkarken, MHP'li Çakırbağlı 70, DSP'li İçli 15 oy aldı. CHP, oylama sırasında yitmiş oldu. DTP'liler ise boş oyattı. Günlü oy kullanan milletvekillerini teker teker gelip Gül'ü kutladı.

Yemin ederken eşi orada değildi

OYLAMA sonucu açıklanınca AKP'li milletvekilleri, Gül'ü ayağa alarak kutladı. Daha sonra oturuma ara verildi ve Abdullah Gül, Meclis Başkanı Köksal Toprak'ın emriyle marşlarla kutlandı. Gül saat 18.00'de Meclis Cezaevi Kurul'u na tekerrürle yemin etti ve cumhurbaşkanı olarak ilk konuşmasını yaptı. Yemin törenini Gül'ün eşi Hayiyyünnisa Gül izledi. >>> 18'de

Milliyet
BASINDA GÜVEN

www.milliyet.com.tr

29 Ağustos 2007 Çarşamba 30 YKır

Anıtkabir'e veda etti

'Aydınlanma savaşı daima sürecektir...'

GÖREVİ somut eden 10. Cumhurbaşkanı Sezgin Ersoy veda turunda son durak Anıtkabir oldu. Sezgin, özni defterde, "Türkiye Cumhuriyeti, başlatılmış aydınlanma savaşını kınanlıkta sürdürmektedir..." diye yazdı. Sezgin, Gölcük'teki evine geçti. >>> 18'de

Seçilmiş kralı
Gül, bir "seçilmiş kral" olmayacaktır. Önce gelen bir kralın imzalamaya çağırılması da yanlış olur. >>> 18'de

Bir fırsat
Gül ile bir fırsat yakalıyor Türkiye. Bu fırsatın adı, demokrasi. Olgunlaşmaya yaklaşımları olabılır. >>> 18'de

İlk mesajda laiklik tarifi

Komutanlar ilk kez yoktu

GENELKURULUŞ başkanı ve kuvvet komutanları yemin törenine katılmadı. YOK Başkanı ve yurtdışı yargının bir kısmı da Meclis'te yoktu. Komutanlar bugüne kadar tüm yemin törenlerinde vardı. >>> 18'de

Köşk'te şampanyalı kutlama

Gül, Köşk'te kabine üyeleri ve Kayseri milletvekillerine bir resepsiyon verdi. Eğiz mesele yanında, timonata, meyve suyu ve şampanya ikram edildi. Ancak şampanyalar rızbet görmedi. >>> 18'de

Dünya, Gül'ü selamladı

ABC, Rusya gibi önde gelen ülkelerde AB üyeleri Gül'e tebrik mesajları gönderdi. AB yetkilileri, Gül'ün Ankara ve AB arasında yaklaşımları bir etki yaratacağı görüşünü dile getirdi. >>> 18'de

CUMHURBAŞKANI yemininin ardından TBMM'de konuşan Gül,

"Önce vana sires inoer hiçbir ayımı yapma kazın bütün vatandaşlarımızı kucağına alacağım. Tarafsızlığımı tüzülikle koruyacağım ve devlet organlarının ayıyında çalışması için elimden gelen gayreti göstereceğim" dedi.

Farklı hayat tarzları...

Gül, konuşmasında laiklik konusunda şu görüşleri dile getirdi: "Cumhuriyetimizin temel ilkesi olan laiklik, bir hak ve özgürlükler sistemi olan demokratik bir sistemde farklı hayat tarzları için özgürleştirici bir model olduğu kadar, bir sosyal barış kurucudur da..." >>> 18'de

1505 9354 30000 307378 410029

Türkiye'nin 11. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, TBMM'deki yemin törenine, Irak çarşaması ve siyah takım elbise ile geldi. Başbakan Gül'ün yanında, kemal kravatı vardı. Fotoğraf: Sendar Özsoy

Ak Partinin kurucusu olarak Recep Tayyip Erdoğan da yakın Türkiye tarihi açısından son derece önemli bir isimdir. Gerek 1989 yılında aday olduğu Beyoğlu Belediye Başkanlığı seçimi sürecinde ve sonrasında gerek 1994 yılında RP'den aday olup kazandığı İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı sürecinde Türkiye gündeminde adı sıkça duyulan önemli siyasetçilerden biri olmuştur. Türkiye siyasetindeki bu önemi belediye başkanlığı sırasında devam etmiş ve Erdoğan, Türkiye Cumhuriyeti'nde başbakanlık ve cumhurbaşkanlığı gibi görevlerde bulunmuştur. Erdoğan daha 22 yaşında iken İstanbul İl Gençlik Kolları Başkanlığı görevini yürüttüğü ve kendi yeni bir parti kurana kadar da bu siyasi çizgiden gelmesi dolayısıyla

sürekli dikkatleri üzerinde toplamış ve her hareketinin altında farklı İslamî imajlar aranılması gayretini beraberinde getirmiştir. Erdoğan'ın Milli Görüş geleneği içerisindeki bir partinin (RP) il başkanlığını yapmış olması ve bu partiden de İstanbul gibi önemli bir şehrin belediye başkanlığını kazanması medyanın ve tüm objektiflerin dikkatini üzerine çekmiştir. Erdoğan üzerinden İslamofobik birtakım tutumların ortaya çıkmasını siyaset dünyasına girdiği gençlik yıllarına kadar götürmek mümkündür. Ancak, Ziya Gökalp'e ait "Minareler süngü, kubbeler miğfer,/Camiler kışlamız, müminler asker,/Bu ilahi ordu dinimi bekler,/Allah-u Ekber Allah-u Ekber." dörtlüğüyle biten ve siyasi arenada bir başkaldırı olarak görülen şiiri okumasıyla bu durum zirveye çıkmıştır. Çünkü okuduğu bu şiir Erdoğan'ı İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığından azlettirmekle kalmamış siyasi yasaklı ve medyanın tabiriyle "Muhtar bile olmayacak" bir duruma getirmiştir.²²⁷

RESİM 21: MUHTAR BİLE OLAMAZ

228

Erdoğan'ın kurduğu siyasi partinin de (Ak Parti) gündemi meşgul eden önemli konulardan biri olduğu görülebiliyor. Erdoğan'ın Milli Görüş geleneğinde kurulan siyasi partilerden en son Fazilet Partisinin kapanmasıyla kurarak ayrıldığı Ak Parti'nin isim ve amblemini açıklamasıyla medyada isim ve amblemiyle alakalı tartışmaların yer almaya başladığı görülmektedir. "Ampulün Öyküsü" başlığıyla çıkan bir gazete haberinde, ampul geyiği olarak, yeni kurulan Ak Parti'nin amblemi olan ampulün içindeki tellerin rahleye benzetildiği, duya aktarılan kısmın ise imam veya sarığa benzediği öne sürülmüştür. Partiyeye

²²⁷ "Siyasi hayatı bitti", Hürriyet, 24 Eylül 1998.

²²⁸ Hürriyet, 24 Eylül 1998.

koyulan isim ise Erdoğan'ın aralarında bulunduğu "Milli Görüşçüler" in siyasi köklerini akıllara getirdiği ve 12 Eylül askeri darbesiyle kapatılan Milli Selamet Partisi ile dolaylı olarak da olsa alakalı olan 'Akıncılar'ın 'Ak Gençlik' adını kullandığını hatırlara getiriyordu. Yine İskenderpaşa cemaatine ait irticai yayın yaptığı iddia edilen AK-TV de yine Ak Parti ismiyle alakası kurulanlardan bir tanesiydi.²²⁹

RESİM 22: AMPULÜN ÖYKÜSÜ

Ampulün öyküsü

ilham uçakta gelmiş

...VE AMPUL GEYİĞİ

Ak Gençlik AK-TV AK Parti...

Öteki ilham

YENİLİKÇİ PARTİ OLMADI

ERDOĞAN ÇİZİRTİMİ

AYÇİÇEĞİ YANAR DÖNER

RECEP Tayyip Erdoğan'ın kurduğu Adalet ve Kalkınma Partisi'nin amblemi olan ampule, vatandaşlar değişik benzetmeler yapıyor;

► Bazı vatandaşlar, ampulün içindeki telleri Kuran konulan rahleye benzetirken, bazıları ampulün duya takılan kısmının imam veya padişah şağını anımsattığını öne sürüyor.

► Sarı renkli ampul en çok da, Uşak'ta bir süre önce görülen uzaylıya benzetiliyor.

► Amblemin san kısmını balona, duya giren bölümünü ise sepete benzetilenler de yok değil.

► Saadet Partisi'ne mensup bazı partililer, ev, işyeri ve parti binalarındaki ampulleri floresan ile değiştirmeye başlamışlar.

► Saadet Partisi Genel Başkanı Recai Kutan'ın, rakip partinin amblemindeki ampulu görünce, evinde bütün ampulleri kırmış ve salı gecesini karanlıkta geçirmiş.

► Yine Kutan bir iç yazışmayla, partililerin ampul kullanmasını yasaklamış.

■ DHA

TAYYİP Erdoğan'ın partisine koyduğu "Ak Parti" adı, Erdoğan'ın da aralarında bulunduğu "Milli Görüşçüler" in siyasi köklerini akıllara getirdi. Necmettin Erbakan'ın 12 Eylül'de kapatılan partisi Milli Selamet'in gençlik örgütü olan "Akıncılar" da "Ak Gençlik" adını kullanıyordu. Erdoğan, "Ak Gençlik" içinde aktif olarak yer almadı, ancak sonuçta Akıncılar'ın da dolaylı olarak bağlı olduğu Milli Selamet'in Beyoğlu Gençlik Kolları Başkanlığı'nı yaptı. "Ak" adı, "Ak Gençlik" in yanı sıra, Erdoğan'ın da yakın olduğu Ünlü Nakşi Dergahı, İskenderpaşa Cemaati'nin geçen yıl Avustralya'da geçirdiği trafik kazasında ölen Prof. Dr. Esat Coşan'a ait "AK-TV" yi de akıllara getirdi. İrticai yayın yaptığı gerekçesiyle büyük tepki çeken AK-TV, RTÜK'ün de gündemine gelmiş, ancak "zaman aşımına uğradığı" gerekçesiyle bu yayınlardan ceza almaktan kurtulmuştu.

AYYIP Erdoğan'ın, partisinin ambleminde kullandığı "ampul"ün ilhamını THY'nin "SkyLife" (Gökyüzünde yaşam) adlı dergisinden aldığı ortaya çıktı. Erdoğan, sık sık çıktığı gezileri sırasında zaman geçirmek için karşılaştığı SkyLife Dergisi'nde gördüğü bir ampul resminden etkilendi. Erdoğan, partisinin kuruluş günlerinde hazırladığı amblem seçenekleri arasında ampulü de koydurdu. Erdoğan'ın yerden binlerce metre yüksekte ilhamını aldığı "ampul" amblemi böylece, partinin ad ve ambleminin kesinesibilmesi için pazartesi günü akşam saatlerinde İstanbul Milletvekili İsmail Kahraman'ın Meclis Lojmanı'ndaki evinde yapılan son toplantının gündemine taşınmış oldu. Kahraman'ın evindeki toplantıda, partinin adı için önerülen seçenekler elendi ve en sonunda "Adalet ve Kalkınma" ile "Yenilikçi Parti" olarak ikiye indirildi. Erdoğan, "Adalet ve Kalkınma" hareketinin ikinci önemli adamı Abdullah Gül de "Yenilikçi Parti" adından yana ağırlık koydu.

Erdoğan, aradığını, sık sık yaptığı yolculuklar sırasında okuduğu THY'nin SkyLife adlı dergisinde buluyor. Bir ampul fotoğrafı görüyor dergide ve o an kafasındaki ışık yanıyor. Çizimini bizzat Erdoğan'ın yaptırdığı ampuldeki 7 çizgi, yedi ayrı bölgeyi temsil ediyor.

organları kullanarak bunlarla karşırsın" eleştirilerine hedef oldu. Bunun üzerine teraziden de vazgeçti. Sonuçta finale ampul ile ayçiçeği kaldı.

AYÇİÇEĞİ YANAR DÖNER

Erdoğan ile Gül'ün iki seçenek arasında da birbirleriyle teraziden de vazgeçti. Sonuçta finale ampul ile ayçiçeği kaldı.

Erdoğan'ın da amblem olarak gönlünden geçen ayçiçeği figürü ilgili eleştirilen hedef oldu. Toplantıda söz alan milletvekilleri ayçiçeği için, "Ayçiçeği iyidir, güzeldir, hoşdur ama, sabit bir yönü yoktur, her yöne döner" dediler. Bu sözcükler başlayan tartışmada, "Döner bir sadece işi döner, bu da bizim siyasi amacımıza uygun" karşı görüşü de ortaya konuldu.

Bütün bu tartışmaların sonu yapılan oylamada yine Erdoğan ağırlık ortaya çıktı ve oylama katılan milletvekillerinin büyük bölümü ampul figürünün amblem olarak belirlenmesi yönünde oy kullandı. Ampul figürü amblem olarak belirlenince bu kez de "5 bu çizimi biraz değiştirip, hiç olmazsa SkyLife Dergisi'ndeki ampul resmindeki gibi daha estetik bir görünüme verelim. Mesela terazi aslı bir ampul figürü olabilir" görüşleri de ortaya konuldu. Ancak Erdoğan, çizimini bizzat kendisinin yaptırdığı ampul figürü için "karar verilmiştir" dedi ve amblem terazi seçmesine son noktayı koydu.

Turan YILMAZ ANKARA

²²⁹ "Ampulün öyküsü", *Hürriyet Gazetesi*, 16 Ağustos 2001.

²³⁰ *Hürriyet*, 16 Ağustos 2001.

Erdoğan'ın partisinin kuruluşu nedeniyle Bilkent'te düzenlenen toplantıya katılan kurucular arasında yer alan Sema Ramazanoğlu'yla beraber yanında kendisi gibi başörtülü olan bir bayanın fotoğrafının çekilerek "Neşeli türbanlılar" başlığıyla medyada servis ediliyor olması yine akıllara türban olaylarını getiriyordu.²³¹ Erdoğan ise artık "Milli Görüş elbisesi"ni çıkardıklarını söyleyerek partisinin Milli Görüş geleneğinin devamı bir parti olmadığı, aksine Ak Partinin Demokrat Partinin devamı niteliğinde bir parti olduğu yönünde söylemler içerisindeydi.²³² Ak Partinin ilk kabinesinin kurulmasından sonra kabine üyelerinin eşleriyle ilgili olarak da çıkan haberde 25 hükümet üyesinden 14'ünün eşinin türbanlı olması ve hatta birisinin de çarşafı olması dikkat çekmiş olacak ki ilk sayfadan haber konusu ediliyor ve dikkatler bu yöne çekiliyordu.²³³

RESİM 23: MUHAFAZAKÂR BİR DEMOKRAT OLARAK ERDOĞAN

İlk ve son defa konuşuyorum

Herkes soruyor: Sen nesin?

Ben muhafazakâr bir demokratım

Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan, bugüne kadar cevapsiz kalan hakkındaki tüm soruları, Hürriyet'e yanıtladı:

Sorular ve yanıtları

Din devleti düşünmedim
"Tayyip Erdoğan olarak ben ve arkadaşlarım kesinlikle dini esaslara dayalı bir devlet şeklini düşünmüyoruz. Gerçek laiklik herkesin ama herkesin dîminîdânîsâzlığını en özgür şekilde yansıtmayı bir düzendir."

Olay yaratan kaset
"1992'deki konuşma, bir tepki konuşmasıydı. Görüşlerimden çok, zıt kutupların çatıştığı bir soğuk savaş döneminde tepkilerimi ifade etmişim. 1992'de de, şimdi de samimiyim! Her iki görüşümü de kabul ediyorum."

Aldıkaçtı'dan özür dilerim
"Şimdi samimiyeti şunu söyleyeyim. Benim Aldıkaçtı ile olan ifadem hakikaten biraz maksadı aşan bir ifade olmuş. Üzülüm. Bunda da sözleştim ve kendilerinden de özür dilerim. Adada kendilerini ziyaret etmedim."

Kriz, güven sorunu
"Global ekonomiyi, kimliği-mize halel getirmedikçe tamamen benimseriz. Türkiye dünyaya entegre olamıyız. Millet hükümeti güven duyduğumuz için ekonomik kriz ile bir türlü baş edemiyoruz."²³⁴ **7. sayfa**

Başkanlığımıza hukuksal engel yok
Yıldız Parti'nin Çedir Köşkü'nde sorularımıza yanıtlayan Erdoğan, "Eğer parti liderliğiniz için bir hukuksal engel olarsa, ne yapacağız?" sorusuna şu karşılık verdi: "Böyle bir şey düşünmüyorum zaten."

Röportaj: Cüneyt Ülsever

²³¹ "Dilsiz değiliz konuşuruz", *Hürriyet Gazetesi*, 15 Ağustos 2001.

²³² Abdullah Karakuş, "Milli Görüş'ü terk ettiler", *Milliyet Gazetesi*, 17 Mayıs 2003.

²³³ "15 bakan eşi türbanlı", *Milliyet Gazetesi*, 22 Kasım 2002.

²³⁴ *Hürriyet*, 27 Ağustos 2001

CHP Genel Başkanı Deniz Baykal (1938-...), aralarında iki bakanın da bulunduğu AKP'lilerin Hilton Oteli'nde toplu namaz kılması ve TBMM Başkanı Bülent Arınç'ın (1948-...) türbanlı eşinin protokole katılması üzerine: "İktidar sahipleri kendilerine çekidüzen vermeli. Ülkenin ağzının tadı kaçırılmasın. Dün bir, bugün iki." diyerek tepki göstermiştir. Baykal, Hilton'daki toplu namaza ilişkin de şu değerlendirmeyi yapmıştır:

"İbadetin gösteri haline dönüştürülmesi uygun değil. Bu tip oldubittilerle, bu tip sahnelerle sık karışılacağımız tablo içine giriyoruz. Toplumda tepkiyi tahrik ediyor. İbadet meydan okuma haline dönüştürülmemeli. İbadetin yeri var. Bunların olması, uzlaşmacı çağrımıza yardımcı olmuyor. Giderek yalnız kaldığımızı hissediyoruz. Ülkeyi sakınmak istiyoruz."²³⁵

Baykal'ın bu iki tavrını namazofobik İslam ve türbanofobik İslam olarak değerlendirmek mümkündür. Çünkü Baykal, Arınç'ın dininin İslam olmasına bir şey dememiştir. "Bülent Arınç neden Müslüman?" gibi sorular sormamış, aksine Arınç'ın Müslüman olduğunu bilmesine rağmen namaz ve başörtüsüyle alakalı eleştirisini dile getirmiştir. Yani burada da nefretin direkt olarak İslam'a değil de İslam'ın bazı rükünlerine olduğu görülmektedir.

2.17. Din Eğitimi mi, Şeriat Eğitimi mi?

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı Alpaslan Durmuş'un seminer dönemindeki öğretmenlere EBA üzerinden yaptığı açıklama ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders müfredatı hakkında bazı bilgileri paylaştı. Yeni müfredat henüz tam olarak açıklanmasa da aktarılan bir bilgi üzerine bundan sonra Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders müfredatında artık "Muamelat ve Ukubat" adlı bir ünitenin yer alacağı öğrenildi. Bu husus medyada kıyasıya eleştirilerek artık öğrencilerimizin bu derslerde, şeriata göre el kol kesme cezası, kısas cezası, diyet, recm ve sopa vurma cezasını, evlilikte eş sayısını, şeriata göre eş boşamayı (talak) öğrenmeye başlayacakları yazıldı. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin yeni müfredatının laik hukuka ağır bir darbe vurması anlamına gediği ifade edildi. Bu durumun aslında anayasal bir suç olduğu ve cari anayasayı çiğnemek olduğu ayrıca ifade edilen konular arasındaydı.²³⁶

Özlem Konur Usta ise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin müfredatıyla alakalı durumu, "5. Sınıf Arapça dersi resmen şeriat eğitimi!" başlıklı yazısında eleştirmiş ve bu yazısında İslamofobik bir söylem içerisine girmiştir. Konur Usta, daha yazısının başında şu

²³⁵ "Oldubittiye getirdiler", *Milliyet Gazetesi*, 22 Kasım 2002

²³⁶ Cemil Kılıç, "Okullarda artık şeriat eğitimi verilecek", *Oda tv*, 22 Haziran 2017, <https://odatv.com/okullarda-artik-seriat-egitimi-verilecek-2206171200.html> (Giriş: 09.03.2019).

ifadelere yer vermiştir:

“Milli Eğitim Bakanlığı’nın (MEB) bu yıl ilkokul ve ortaokul müfredatına eklediği Arapça dersinde kullanılacak olan ders kitapları hazır. Öğrenciler; “5 vakit namaz”, “İslam benim dinimdir.”, “Ben Müslümanım.”, “Allah’ı Seviyorum” konularıyla Arapça öğrenecek.”²³⁷

Konur Usta’nın cihat konusunun işlendiği Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi müfredatının 2017/2018 öğretim yılında uygulanmayacak olmasıyla alakalı yazısı, “MEB cihatlı din dersi müfredatında çark etti” başlığıyla verildi. Haberin içeriğinde bu durumun *Aydınlık*, *Ulusal Kanal* ve *Sözcü* gibi yayın organlarının başarısı olduğu yazmıştır.²³⁸ Bu haberlerde net olarak görülüyor ki günümüzde insanların cihat kavramından korkmalarının asıl nedeni bu kavramın ne anlama geldiğini bilmemeleridir.

Artık 2015 Türkiye’inde hâlâ insanların İslam dininin bir emri olmasına rağmen sürekli olarak başörtüsünü hedef göstermeye çalışmaları ve başörtüsü kanalıyla insanlara İslamofobiye aşılama gayretleri gözler önündeydi. İşin anlaşılması zor noktası Mehveş Evin, “Laikliğe El-Fatiha” başlıklı yazısında insanların inanç özgürlüğünün olduğunun ve insanlara üniversitelerde başörtüsü serbestisi verilmesi taraftarı olduğunu söylerken “9 yaşındakilere de mi?” diyerek olayı farklı boyutlara çekmektedir. Evin, yazısında meselenin artık dindarlıktan çıkıp dinciliğe evrilmesini eleştirmiş ve asıl konunun din ve inanç özgürlüğü olmayıp, aksine devletin eğitimde tek bir inancı referans alarak laik devleti tamamen silmesi olduğunu belirtmiştir. Bunun adının ise “Yeni Türkiye” olduğunu ifade etmiştir.²³⁹

2.18. 28 Şubat’tan 15 Temmuz’a Bir İhanetin Dönüşümü

249 Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının yaşamını yitirdiği ve aynı şekilde 2 bin 196 yurttaşın da yaralandığı 15 Temmuz Darbe Girişimi sonrasında insanlar, kendilerinin cemaatçi olmadıklarını anlatma yarışına girmişlerdi.²⁴⁰ Birçok haberin içeriğinde hükûmetin darbe girişiminden sonra “Cemaatçiler”i hedef aldığı yazıyordu.²⁴¹ “Cemaat” ifadesiyle kastedilenin her ne kadar “Fethullahçılar” olduğu bilinse de “cemaat” ifadesi bir korku unsuru haline getirilmeye çoktan başlamıştı. Gerçekleşen olayların baş sorumlularını tanımlamanın bir aracı

²³⁷ Özlem Konur Usta, “5. Sınıf Arapça dersi resmen şeriat eğitimi!”, *Aydınlık Gazetesi*, 8 Ekim 2016.

²³⁸ Özlem Konur Usta, MEB cihatlı din dersi müfredatında çark etti, *Aydınlık*, 09.09.2017. <https://www.aydinlik.com.tr/meb-cihatli-din-dersi-mufredatinda-cark-etti-egitim-eylul-2017>. (Giriş: 23.01.2019).

²³⁹ Mehveş Evin, “Laikliğe El-Fatiha”, *Diken*, 29 Eylül 2014. <http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/mehves-evin/laiklige-el-fatiha-1947250/>. (Giriş: 04.04.2019).

²⁴⁰ “Tatbikat diye gitti”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 16 Temmuz 2016, s.6.

²⁴¹ “Kamuda büyük tasfiye”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 19 Temmuz 2016, s.5.

olarak bu ifade medyada sürekli kullanılıyordu.²⁴²

Ulusal bir gazetenin darbeye direnen halkla ilgili yaptığı ve manşetten “Cadı avı başladı” başlığıyla verdiği haberinde yayınladığı fotoğrafta Türk bayrağıyla 3 hilal bulunan bir bayrak birlikte aynı karede bulunmaktadır. Bayrakları ellerinde tutan kişiler sarıklı şalvarlı ve cüppeli; kimisi kot pantolonlu tişörtlü. Ülkesinin zor durumda olduğuna inanarak bu zor durumu bertaraf etmeye çalışan sivil halk. Burada dikkat çeken önemli nokta, fotoğraf karesinin yanında yapılan yorumda yer alan ifadede meydanlarda dinî sloganların atıldığı ve demokrasi vurgusunun yapılmadığı yazmaktadır. Ayrıca gazetede sarıklı cüppeli kişilerin zikir gösterileri yaptığı ve bu gösterilerin darbeden kurtuluş sevincine gölge düşürdüğü ifadeleri de yer alan bilgiler arasındadır.²⁴³

RESİM 24: 3 HİLAL VE TÜRK BAYRAĞI

“Fethullahçılar” olarak bilinen grubun teşebbüsüyle yaşanan 15 Temmuz Darbe girişimi, bazı medya gruplarınca İslamcılar tarafından yapılan bir darbe gibi lanse edilmeye çalışılmıştır. Bu başarısız darbe girişiminin sonrasında hedefin Fethullah Gülen ve takipçileri

²⁴² Soner Yalçın, “Gerçek kazandı”, *Sözcü Gazetesi*, 19 Temmuz 2016, s. 10.

²⁴³ “Cadı avı başladı”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 19 Temmuz 2016.

²⁴⁴ *Cumhuriyet*, 19 Temmuz 2016.

olması gerekirken hedef yine İslam ve Müslümanlar olmuştur. 15 Temmuz Darbesinin yakın tarihini ele alan Behlül Özkan, darbeyi ve darbeye giden yolda Müslümanların tutumunu, Türkiye sağı içindeki mücadelenin kazananının İslamcılar olduğunu söyleyerek 2002 sonrasında İslamcıların adım adım devletin tüm kademelerini fethettiklerini ifade etmiştir. Üstelik bu fetih kavgasında İslamcıların her şeyin mubah olduğuna inanarak bazen sınav sorularını çaldıklarını bazen de ele geçirmek istedikleri mevkide oturan ve kendilerinden olmayanlara kumpas kurarak içeri attıklarını ifade etmiştir. Hatta bu grubun işi, seks kasetleri yayımlayacak noktaya kadar götürdüklerinin de altı çizilmiştir.²⁴⁵

Bir internet gazetesi, “15 Temmuz mağduru: Siyasal İslamcılar dinden, kitaptan, namazdan soğuttu” başlığıyla bir haber yayımlamıştır. Haberde, 15 Temmuz’daki darbe girişimi sırasında Kayseri’de trafik polisi olarak görev yapan ve ismi S.Ç. olduğu belirtilen birisinin eşinin el işi yaparak biriktirdiği 5 bin lirayı Bank Asya’ya yatırdığı için meslekten ihraç edildiği öne sürülmüştür. Eş F.Ç bu durum üzerine şöyle bir açıklamada bulunmuştur:

“Böyle zalimlik, vicdansızlık olmaz. Bu siyasal İslamcılar bizi dinden soğuttu. Nefret ettiğim Atatürk’e artık hayranım.”²⁴⁶

Burada da yine dikkat çeken iki husus vardır: Birincisi, bu darbeyi gerçekleştiren “İslamcılar” mıydı, “Fethullahçılar” mı? İkincisi bu durumun Atatürk’le alakası nedir?

“Fethullahçılar”, dindar bir yapı olarak göründükleri halde siyasi alanda hiçbir zaman kendisini “İslamcı” olarak görmemişlerdir. Grubun sözde lideri Fethullah Gülen, kendisini Kasım Gülek’le ilişkilendirmiştir. Kasım Gülek ise CHP’nin eski genel sekreteri olmasının yanı sıra Gülek’in babası, Adana İttihat ve Terakki İl Başkanlığı yapmıştır. Gülen’in, kendisini ilişkilendirdiği diğer bir isim de CHP’nin 1950 öncesi son başbakanı Şemsettin Günaltay (1883-1961)’dir. Ancak, televizyon ekranlarında “Fethullahçılar”, “ideal cemaat” gibi tarif edilmiştir. 15 Temmuz sonrasında ise “Cemaatlerin, camiaların hatta tarikatların varacağı yer eninde sonunda burasıdır, her cemaat darbeci bir terör örgütü olmaya adaydır” türündeki bir algı operasyonu ile “Fethullahçılar”ın darbeci yanı sıra cemaat olma yanı sıra ilişkilendirilmiştir. Peşinden tarikat-cemaat farkı gözetilmeden Türkiye’de bütün İslamî yapılara yönelik bir

²⁴⁵ Behlül Özkan, “15 Temmuz’un ardından: İslamcılık cinnet geçirirken”, Bir Gün gazetesi, 31.07.2016. <https://www.birgun.net/haber-detay/15-temmuzun-ardindan-islamcilik-cinnet-gecirirken-122244.html>. (Giriş: 23.01.2019).

²⁴⁶Tunca Öğreten, “15 Temmuz mağduru: Siyasal İslamcılar dinden, kitaptan, namazdan soğuttu”, *Diken*, 19.10.2016. <http://www.diken.com.tr/15-temmuz-magduru-siyasal-islamcilar-dinden-kitaptan-namazdan-soguttu>. (Giriş: 23.01.2019).

itibarsızlaştırma operasyonu başlatılmıştır.²⁴⁷

15 Temmuz darbe girişimi, küçük bir terör grubu tarafından yapılmış olmasına rağmen bu kanalla İslamofobi kamçılanmaya çalışılmıştır. Bu darbe girişimi medyada “15 Temmuz: İslamcıların kanlı hesaplaşması”²⁴⁸ başlığıyla haber yapılarak bunun bir kanlı hesaplaşma olduğu iddia edilmiştir. Yine bir başka internet gazetesinde Aydın Engin (1941-...)’in yazısının “Siyasal İslam’ın intikamıdır bu...” olan başlığı kimseyi şaşırtmayacaktır.²⁴⁹Hatta bu darbe bazı medya organlarında öylesine İslam’a yıkılmaya çalışılacaktı ki durum bir internet gazetesinde Adnan Gümüş’ün (1965-...) yazısına “Şeriatçı darbe: “Bindik bi alamete gedeyoz giyamete” başlığını atmasına kadar gidecekti.²⁵⁰ Fethullah Gülen’in darbe girişimi medyada “şeriatçı darbe” olarak gösteriliyordu.

Tabi bunların aksi olacak şekilde haber yapan, bu darbenin İslamcılar tarafından değil de İslam’a yapılan bir darbe olduğunu savunan medya organları da yok değildi. Bir internet haber sitesinde Lübnan Trablus Üniversitesi Rektörü, şair ve yazar Prof. Dr. Refet Muhammed Reşit El-Mikati’nin şu sözünü görmek mümkündür:

“15 Temmuz, bütün İslam âleminin kalbine, nabzına vurulan bir darbeydi. İslam’ın dejenere edilmiş şeklini Türkiye’ye uygulamak için yapılan bir girişimdi.”²⁵¹

Bir internet haber sitesinde Mustafa Solak, “15 Temmuz’dan laiklik dersleri” başlığıyla kaleme aldığı yazıda, 15 Temmuz’un basit bir darbe girişimi olmaktan öte Türk-Amerikan savaşının bir aşaması olduğunu ifade ediyordu. Üstelik bu savaşın bugün de Suriye, Ege, Kıbrıs, PKK/PYD, FETÖ üzerinden sürdürüldüğünü söyleyerek 15 Temmuz darbesinin emperyalizm destekli laiklik düşmanı bir yapının yani “tarikatin”, millete kendi inancını mermiyle, bombayla dayattığı bir girişim olduğunu iddia ediyordu.²⁵²

²⁴⁷Abdülkadir Turan, “15 Temmuz ve Türkiye’de Dinde Yenilik Tartışmaları”, *Doğru haber*, 17.04.2018, <https://dogruhaber.com.tr/yazar/abdulkadir-turan/10412-15-temmuz-ve-turkiyede-dinde-yenilik-tartismalari>. (Giriş: 23.01.2019).

²⁴⁸Ali Ateş, “15 Temmuz: İslamcıların kanlı hesaplaşması”, *Gazete Manifesto*, 16.07.2017, <https://gazetemanifesto.com/2017/pusula-15-temmuz-İslamcilarin-kanli-hesaplamasi-105710/>, (Giriş: 03.02.2019).

²⁴⁹Aydın Engin, “Siyasal İslam’ın intikamıdır bu”, *T24*, 12.07.2017, <https://t24.com.tr/haber/aydin-engin-siyasal-İslamın-intikamidir-bu,413863>. (Giriş: 23.01.2019).

²⁵⁰Adnan Gümüş, “Şeriatçı darbe: “Bindik bi alamete gedeyoz giyamete”, *Evrensel*, 14 Temmuz 2017, <https://www.evrensel.net/yazi/79488/seriatci-darbe-bindik-bi-alamete-gedeyoz-giyamete> (Giriş: 14.05.2019).

²⁵¹Hilal Uştuk, “15 Temmuz İslam âleminin kalbine vurulan bir darbeydi”, *Anadolu Ajansı*, 14.07.2017, <https://www.aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/15-temmuz-İslam-aleminin-kalbine-vurulan-bir-darbeydi/861206>. (Giriş: 23.01.2019).

²⁵² Mustafa Solak, “15 Temmuz’dan laiklik dersleri”, *Oda tv*, 16.07.2018, <https://odatv.com/15-temmuzdan-laiklik-dersleri-16071843.html>. (Giriş: 23.01.2019)

Yine *Yeni Şafak* Gazetesinin haberinde “15 Temmuz İslam âleminin de zaferiydi” başlığı görülmektedir.²⁵³ *Yeni Akit* gazetesi de aynı başlıkla haberi veren gazeteler arasındaydı.²⁵⁴ *Aljazeera Türk*’ün internet haber gazetesinde ise “15 Temmuz ve ‘İslamsız Müslümanlığın’ öteki yüzü” başlığı altında Mustafa Çalık, Fethullah Gülen’in ve 15 Temmuz’un ana gayesinin “İslamsız Müslümanlık” anlayışının yaygın hâle getirilmeye çalışılması olduğunu yazmış ve şu şekilde eklemiştir:

“Gülen Cemaati bugün için belki ‘öldü’, ama bilmeliyiz ki, ruhu istikametten çok keramete meraklı diğer bütün cemaat ve dergâhlarda ve onların ‘Gassâl elinde meyyit’ olmaya can atan müntesipleri arasında ‘kol geziyor’!.. Dürüstçe çalışıp, ter dökerek kazanıp haysiyetiyle alını açık, başı dik gezmek, yürümek yerine herhangi bir kanatlı hayvan gibi havalarda uçmanın hayâliyle eteğine yapışacak “ermiş” arayan bunca miskin bulduğu yerde, ‘the Cemaat’ gider, ‘another Cemaat’ gelir; Gülen gider, yerine başka bir soytarı ‘Mehdi’liğe soyunur!..”²⁵⁵

Milli Gazete yazarlarından Siyami Akyel de bu geceyi FETÖ’yle Mücadele gecesi olarak yorumlayanlar arasındaydı. Akyel, Fethullah Gülen’in İslam’da reform için misyonerlik projesi “Dinler arası Diyalog” marifetiyle “Peygambersiz bir İslam” türetmek istediğini ve bunun için kurduğu Abant Platformu ve KADİP gibi kuruluşlar vasıtasıyla dinimizde tahrifata yeltendiğini ifade etmiştir.²⁵⁶

Yeni Şafak gazetesinin yazarlarından İsmail Kılıçaslan da gazetesindeki köşesinde “Alfabetik 15 Temmuz sözlüğü” başlığıyla yazdığı ve bazı kelimelerin 15 Temmuzla beraber yeni anlamlar kazandığını iddia ettiği yazısında “Fethullahçı” ve “Fethullah Gülen” kelimelerinin yeni anlamlar kazandığını iddia etmiştir.²⁵⁷

SONUÇ

Kavramlar, üretildikleri toplumların sosyo-kültürel bağlamlarının yanı sıra zaman içerisinde anlam kaymalarına maruz kalmaktadır. Buna binaen, İslamofobi kavramının Batı dünyasında kendi siyasi, dinî, kültürel ve ekonomik şartlarında İslam’ı ve Müslümanları kötölemenin ideolojik dili olarak gündeme getirilmiş olduğu söylenebilir. Buradan hareketle,

²⁵³ “15 Temmuz İslam âleminin de zaferiydi”, *Yeni Şafak*, 03.09.2016, <https://www.yenisafak.com/gundem/15-temmuz-islam-aleminin-de-zaferiydi-2521510>. (Giriş: 23.01.2019).

²⁵⁴ “15 Temmuz İslam âleminin de zaferiydi”, *Yeni Akit*, 03.09.2016, <https://www.yeniakit.com.tr/haber/15-temmuz-islam-aleminin-de-zaferiydi-208519.html>. (Giriş: 23.01.2019)

²⁵⁵ <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/15-temmuz-ve-islam-siz-muslumanligin-oteki-yuzu>, (Giriş: 01.12.2016). (Giriş: 23.01.2019).

²⁵⁶ <https://www.milligazete.com.tr/makale/1656120/siyami-akyel/15-temmuz-gecesi-ve-fetoye-mucadele>, (Giriş: 16.07.2018).

²⁵⁷ İsmail Kılıçaslan, “Alfabetik 15 Temmuz Sözlüğü”, *Yeni Şafak*, 09.08.2016, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ismailkilarcarlan/alfabetik-15-temmuz-sozlugu-2031020>. (Giriş: 23.01.2019).

İslamofobinin İslam dininde gerçekte var olmadığı halde varmış gibi gösterilen kimi korkunç hadiselerin İslamî birçok değerle özdeşleştirilerek toplum nazarında İslam'a karşı oluşturulmaya çalışılan bir korku ve nefretin adı haline geldiği görülmektedir. Bu nefretin yaygınlaştırılmasında medya önemli rol üstlenmiştir. Çalışma boyunca ele alınan yayın organlarında İslam'a karşı oluşturulmaya çalışılan algının kuvvet kazanması için günümüz kitle iletişim aracı olan medyanın her alanda kullanıldığı görülmüştür.

Medya için İslamofobi yeni bir kavram değildir. Batıda Hollywood yapımı filmlerde Müslümanlara olan bakış, medyada İslam'a karşı oluşturulmaya çalışılan algının temellerini oluşturmaktadır. Bu filmlerin çoğunda Müslümanlar; kötü, tehlikeli, şiddete başvuran, öldürücü, terörist vs. gösterilerek İslamofobinin yaygınlaştırılması sağlanmıştır. Dünyada şiddet, korku ve nefret unsuru olarak İslamofobi, bu tarz filmler ve medya aracılığı desteklenmektedir. Özellikle Amerika'da 11 Eylül olaylarından sonra İslam ve Müslümanlara karşı gardını alan ABD'nin mevcut yönetimi, her fırsatta İslam'ı kötülemek adına milyar dolarlar harcayıp İslamofobik filmler yapmıştır. Yapmaya da devam etmektedir. Yalnız bu durum Türkiye'de farklı bir şekilde tezahür etmektedir. Çalışma aralığı olarak alınan 1997-2017 yılları arasında Türkiye'de kullanılan özellikle siyasi ifadelerde bireyler karşıt düşüncüyü eleştirirken sürekli olarak İslam'ı ve İslamî kavramları araçsallaştırmıştır. Bu araçsallaştırmada kullanılan İslamî kavramlar, islamofobik unsura dönüşerek bir nefret olgusunun ortaya çıkmasına neden olunmuştur.

Çalışmanın başlangıç tarihi olarak alınan 1996-97 yılları arasında Refah Partisinin ve bu partiye oy veren kitlenin şeriatçı olarak nitelendirildikleri; buna binaen de rejim düşmanı, Atatürk düşmanı, mürteci, Cumhuriyet düşmanı vs. yaftalamalarına maruz kaldıkları görülmüştür. Bu yaftalamalar, RP'ye oy verenler üzerinden değil de İslam ve Müslümanlar üzerinden yapılmış ve İslamofobik bir tutumun ortaya çıkmasına neden olunmuştur. Dolayısıyla, kendilerini Atatürk ilke ve değerlerinin savunucuları olarak addeden bir kesim, Refah Partisinin yapmış olduğu faaliyetlerin laik devlet düzenine aykırı olduğunu savunmuş ve RP'yi İslam'la özdeşleştirerek İslam'ı ve İslamî kavramları eleştiri bombardımana tutmuştur. Yapılan bu eleştiriler, çoğu zaman eleştiri sınırını aşarak hakaret boyutuna varmıştır. Bu eylemler gerçekleştirilirken de medya önemli derecede kullanılmış ve insanlarda islamofobik bir tutumun ortaya çıkması sağlanmıştır. Sonuç olarak Türk toplumu arasında toplumsal birliktelik zedelenmiş ve toplumda ayrışmalar başlamıştır. Toplum arasında bir ben ve öteki tasavvurunun ortaya çıkmasına veya bu düşüncesinin kamçılanmasına neden olunmuştur. Bu öteki anlayışının sonucunda kendinden olmayana düşman nazarıyla bakılmaya başlanmış ve bu doğrultuda söylemler geliştirilmiştir.

Refah Partisi sadece bir örnektir. Zira RP öncesi dönemlerde de RP sonrasında Fazilet Partisi, Saadet Partisi, Adalet ve Kalkınma Partisi dönemlerinde de siyasi partiler eleştirilirken İslam ve İslamî kavramlar kullanılmış İslamî simgelerin birer İslamofobik kavram haline dönüştürülmesine neden olunmuştur. 2002 yılında Ak Partinin tek başına iktidara gelmesiyle kabineyi oluşturan bakanların büyük çoğunluğunun eşlerinin kapalı olması hatta birinin eşinin de çarşafli olması nedeniyle Ak Parti eleştiri yağmuruna tutulmuştur. Medyada İslamofobik söylemler hız kesmeden yer almaya devam etmiştir. Aynı tartışmalar, 2007 yılında eşi başörtülü olan Abdullah Gül'ün Cumhurbaşkanı adaylığı olması döneminde de FETÖ tarafından gerçekleştirilen 15 Temmuz darbe girişiminde de var olmuştur. Bir terör örgütü olan FETÖ eleştirilirken dahi saldırılan kavram yine İslamî kavramlar olmuştur.

21. yüzyılın daha henüz başındayken 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'ye yapılan saldırılarla beraber başlayan terör olayları İslamofobinin hem Türkiye mediasında hem de dünya basınında zirveye çıkmasına neden olmuştur. Ortadoğu'da ortaya çıkan bir takım terör gruplarının yaptığı bu saldırılarla beraber medyada sürekli "İslamî terör" ifadesi kullanılmaya başlanmış ve "İslam" ile "terör" ifadeleri sürekli olarak yan yana kullanılmıştır. Bununla beraber terörün sanki İslam'dan kaynaklı olduğu algısı ortaya çıkmaya başlamıştır. Yakın bir zamanda Türkiye'yi ziyaret eden Almanya Başbakanı Angela Merkel, "İslamî terör" ifadesini kullanmış ve Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, bu ifadenin yanlış olduğunu belirterek Merkel'den düzeltilmesini istemiştir.

Genel bir sonuç olarak bakıldığında; Refah Partisi dönemi, 28 Şubat öncesi ve sonrası, Cezayir seçimleri, İran rejimi üzerinden İslam imajı, Kur'an-ı Kerim kursları, İmam hatip okulları, irtica hareketleri, türban meselesi ve daha birçok olayda özellikle kitle iletişim araçları kullanıldığı görülmüştür. Bahsedilen tüm bu hadiseler, kullanılan kitle iletişim araçları vasıtasıyla halkın zihninde İslam'a karşı bir tavrın oluşmasına neden olmuştur. Özellikle türban meselesi Türkiye'de çok farklı grupları yan yana getirdiği gibi birçok farklı grubu da karşı karşıya getirmiştir. Bütün bu çabalar ve karalamalar sonucu insanların zihinlerinde İslam'ın korku, şiddet, nefret içerikli bir din olduğu yayılmaya başlamış ve İslamofobi ortaya çıkarılmıştır. Bunun yanı sıra 1997-2017 yılları arasında medya organlarında çıkan haberler gösteriyor ki, İslamofobinin ortaya çıkmasındaki ana nedenlerin başında İslam dininin bilinmemesi/tanınmaması gelmektedir. Dolayısıyla da bilinmeden/tanınmadan ortaya çıkan önyargının sonucunda Müslümanlar soyut, kültürel bir işkenceye maruz bırakılmaktadır.

Medyanın toplumun dinî anlayış şekline olan etkisi nedeniyle insanların zihin dünyasında İslamofobik bir tavrın oluşması kaçınılmaz hâle gelmiştir. Bunun sonucunda

toplum içerisinde İslam'a ve İslamî değerlere karşı bir korku ve nefret algısı oluşmaya başlamıştır. Bu korku ve nefret algısıyla beraber halkın birlik içinde yaşama duygusu hasar görmüştür. Bu durum, özellikle siyasi partilerin söylemleri başta olmak üzere birçok sahada varlığını idame ettirmeyi başarmıştır. 28 Şubat sürecindeki islamofobik söylemlerin neticesinde ortaya çıkan meşruiyet kriziyle beraber Refah-Yol hükûmetinin görevden el çektilmesi, çarşıda çarşafli veya sarıklı gezen bir insana yapılan terörist muamelesi, bir zulmü dile getirmek için üniversite kampüsünde stant açan başörtülü öğrencilere "İŞİDCİ" denilerek saldırılması vs. bu durumu örnekler nitelikteki olaylardır. Tabii durum sadece İslam ve İslamî değerler için geçerli olmayıp tam tersi anlayışa sahip insanlar için de söz konusu olmuştur. Bu duruma örnek olarak da bir meczubun minibüste mini etekli bir kıza yaptığı saldırı gösterilebilir. Bu tarz insani olmayan sorunların çıkmasının ana nedeni de yine İslamofobidir.

Son bir değerlendirme olarak bu çalışmada, İslamofobinin aslında İslam karşıtı kişi ve odakların ortaya attığı bir şayia olduğu görülmüştür. Çalışmada, İslam'a karşı takınılan tavır 1997-2017 arasında kronolojik bir düzlemde ve bütünsellik içerisinde incelenerek anlaşılmaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

1. MEDYA KAYNAKLARI

“Bu evlilik değil boşatma rehberi”, *Milliyet*, 31 Ocak 2002.
<http://www.milliyet.com.tr/2002/01/31/guncel/gun02.html>. (Giriş: 03.03.2019)

“Madrid saldırılarını El Kaide üstlendi ama kuşkular sürüyor”, *Milliyet*, 12 Mart 2004,
<http://www.milliyet.com.tr/2004/03/12/son/sondun02.html>, (Giriş: 03.03.2019)

“Sibel’den Bomba: 11 Eylül Olayları Önceden Biliniyordu”, *Milliyet*, 3 Nisan 2004,
<http://www.milliyet.com.tr/2004/04/03/dunya/dun01.html>, (Giriş: 03.03. 2019).

Ateş, Ali, “15 Temmuz: İslamcıların kanlı hesaplaşması”. *Gazete Manifesto*, 16.07.2017,
<https://gazetemanifesto.com/2017/pusula-15-temmuz-İslamcilarin-kanli-hesaplasmasi-105710/>.

Bila, Fikret, “Gül: Ortam Sisli”. *Milliyet Gazetesi*. 16.02.1997
<http://www.milliyet.com.tr/1997/02/16/siyaset/gul.html>, (Giriş: 09.03.2019).

Bila, Fikret, “Güreş: Başları Ezilir”, *Milliyet Gazetesi*, 7 Şubat 1997
<http://www.milliyet.com.tr/1997/02/07/siyaset/gures.html>, (Giriş: 09.03.2019).

Cıvaoğlu, Güneri, “İran dersleri”, *Milliyet Gazetesi*, 11 Mayıs 1997
<http://www.milliyet.com.tr/1997/05/11/>, (Giriş: 09.03.2019).

Cıvaoğlu, Güneri, “Merve ve Zehra”. *Milliyet Gazetesi*, 1 Mayıs 1999
<http://www.milliyet.com.tr/1999/05/01/yazar/civaoglu.html>, (Giriş: 09.03.2019).

Çakır, Ruşen-Can, Kemal (1997) “Tüm Gözler Radikallerde”, *Milliyet Gazetesi*, 22 Ağustos 1997, <http://www.milliyet.com.tr/1997/08/22/>, (Giriş: 09.03.2019).

ÇAKIRÖZER, Utku- BEKTAŞ, Ümit, “Cezayir Korku Tüneli“. *Milliyet Gazetesi*, 4 Haziran 1997, <http://www.milliyet.com.tr/1997/06/04/>, (Giriş: 09.03.2019).

ÇAKIRÖZER, Utku-BEKTAŞ, Ümit, “Bomba Altında Seçim”. *Milliyet Gazetesi*, 3 Haziran 1997, <http://www.milliyet.com.tr/1997/06/03/>, (Giriş: 09.03.2019).

Çevikcan, Serpil, “Köşk kamu alanı başörtü takılamaz”, *Milliyet Gazetesi*, 22 Ekim 2003,
<http://www.milliyet.com.tr/2003/10/22/siyaset/asiy.html>, (Giriş: 09.03.2019).

Çolak, Saliha , “‘First Lady’ adayları”, *Milliyet Gazetesi*, 6 Kasım 2002.

Donat, Yusuf, “Kozmik Kasadaki On Mektup”, *Milliyet Gazetesi*, 11 Haziran 1997, <http://www.milliyet.com.tr/1997/06/11/>, (Giriş: 09.03.2019).

Ecer, Sema B., “15 bin kuran kursu”. *Milliyet Gazetesi*, 17 Mayıs 1997, <http://www.milliyet.com.tr/1997/05/17/>, (Giriş: 09.03.2019).

Emiroğlu, Sema, “Gül’e Şeriat Sorgusu”, *Milliyet Gazetesi*, 26 Şubat 1997, <http://www.milliyet.com.tr/1997/02/26/siyaset/gul.html>, (Giriş: 09.03.2019).

Emre, Akif, “Naklen Savaştan Naklen Teröre”. *Yeni Şafak*, 13 Eylül 2001, <https://www.yenisafak.com/arsiv/2001/eylul/13/aemre.html>, (Giriş: 04.02.2019).

Engin, Aydın, “Siyasal İslam’ın intikamıdır bu”, *T24*, 12.07.2017, <https://t24.com.tr/haber/aydin-engin-siyasal-İslamın-intikamidir-bu,413863>, (Giriş: 04.02.2019).

Ercan, Özcan, “Asker olmak istemiştım”, *Milliyet*, 5 Nisan 1998, <http://www.milliyet.com.tr/1998/04/05/>, (Giriş: 04.02.2019).

Erol, Erdem, “Bu da Türbancı Savcı”, *Milliyet*, 15 Ekim 1998, <http://www.milliyet.com.tr/1998/10/15/>, (Giriş: 04.02.2019).

Evin, Mehveş, “Laikliğe El-Fatiha”, *Diken*, 28 Eylül 2014, <http://www.diken.com.tr/mehves-evin-laiklige-el-fatiha/>, (Giriş: 04.02.2019).

Gümüş, Adnan, “Şeriatçı darbe: “Bindik bi alamete gedeyoz giyamete”, *Evrensel*, 14.07.2017, <https://www.evrensel.net/yazi/79488/seriatci-darbe-bindik-bi-alamete-gedeyoz-giyamete>, (Giriş: 14.05.2019).

<http://www.aljazeera.com.tr/gorus/15-temmuz-ve-İslamsiz-muslimanligin-oteki-yuzu>, (Giriş: 01.12.2016).

http://www.bbc.co.uk/turkish/pressreview/story/2005/07/printable/050708_pressreview.shtml, (Giriş: 02.12.2018).

<http://www.diken.com.tr/ankara-saldirisiyla-baglantili-isdiciler-emniyetle-telefonda-gorusuyormus/>, (Giriş: 01.03.2019).

<http://www.karar.com/gundem-haberleri/eskisehirde-ihh-standina-saldiri-kamerada-video-59069#>, (Giriş: 09.12.2018).

<http://www.milliyet.com.tr/1997/02/03/siyaset/aktuna.html>, (Giriş: 09.03.2019)

<http://www.milliyet.com.tr/isid-orgutu-nedir-isid-kimdir--gundem-2214600>, (Giriş. 23.03.2018).

<http://www.milliyet.com.tr/isid-orgutu-nedir-isid-kimdir--gundem-2214600>, (Giriş. 23.03.2018).

<https://dogruhaber.com.tr/haber/254702-15-temmuz-basarili-olsaydi-Islam-alemi-icin-buyuk-bir-yikim-olacakti/>, (Giriş. 13.07.2018).

<https://terortakvimi.wordpress.com>, (Giriş. 02.12.2018).

<https://www.dunyabulteni.net/genel/erdogan-Islamî-teror-olmaz-h151499.html>, (Giriş. 16.02.2019).

<https://www.gazeteduvar.com.tr/dunya/2017/06/05/isidciler-bayrak-sallaya-sallaya-gelmis/>, (Giriş. 05.06.2018).

<https://www.haberturk.com/gundem/haber/481-iste-maHâlle-aralarindaki-kacak-kuran-kurslari>, (Giriş.08.03.2019).

<https://www.milligazete.com.tr/haber/839002/chp-nin-din-dusmanligi>, (Giriş.08.03.2019).

<https://www.milligazete.com.tr/makale/1656120/siyami-akyel/15-temmuz-gecesi-ve-fetoyle-mucadele>, (Giriş.16.07.2018).

<https://www.mynet.com/dincer-8-yillik-egitimin-amacini-acikladi-110100617364>.(Giriş. 23.02.2019).

<https://www.timeturk.com/necmettin-erbakan/biyografi-724097>, (Giriş: 09.03.2019)

<https://www.yenisafak.com/video-galeri/gundem/erdogan-Islamî-teror-diyen-merkeli-boyle-uyardi-2126287>, (Giriş. 02.03.2019).

Hür, Ayşe, “Erbakan, Milli Görüş, 28 Şubat”, *Radikal Gazetesi*, 02.03.2014, <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/ayse-hur/erbakan-milli-gorus-28-subat-1179069/>, (Giriş.08.03.2019).

Ilıcak, Nazlı, “Mhp, Kur’an kursu ve gerçekler”, *Yeni Şafak*, 27 Temmuz 1999, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/nazliilicak/mhp-kuran-kursu-ve-gercekler-43098>, (Giriş.08.03.2019).

Karakuş, Abdullah, “Erdoğan’ın aklındaki isim Abdullah Gül”, *Milliyet*, 6 Kasım 2002.

Karakuş, Abdullah, “Milli Görüş’ü terk ettiler”, *Milliyet*, 17 Mayıs 2003.

Kılıç, Cemil, “Okullarda artık şeriat eğitimi verilecek”, *Oda TV*, 22 Haziran 2017, <https://odatv.com/okullarda-artik-seriat-egitimi-verilecek-2206171200.html>, (Giriş.08.03.2019).

Kılıçarslan, İsmail, “Alfabetik 15 Temmuz Sözlüğü”, *Yeni Şafak*, 09.08.2016, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ismailkilicarslan/alfabetik-15-temmuz-sozlugu-2031020>, (Giriş.08.03.2019).

Kohen, Sami, “Ne Haçlı Seferi Ne Cihat”, *Milliyet*, 19 Eylül 2001, <http://www.milliyet.com.tr/2001/09/19/yazar/kohen.html>, (Giriş.08.03.2019).

Koru, Fehmi, “Hain Oyun”, *Yeni Şafak*, 13 Eylül 2001.

Kul, Murat, “Erbakan’ın ‘şura’ planı”, *Milliyet Gazetesi*, 26 Mayıs 1997, <http://www.milliyet.com.tr/1997/05/26/>, (Giriş.08.03.2019).

Kuşçuoğlu, Cengiz, “Ecevit: Güç birliğine hazırız”, *Milliyet Gazetesi*, 10 Şubat 1997, <http://www.milliyet.com.tr/1997/02/10/siyaset/ecevit.html>, (Giriş.08.03.2019).

Öğreten, Tunca, “15 Temmuz mağduru: Siyasal İslamcılar dinden, kitaptan, namazdan soğuttu”, *Diken*, 19.10.2016, <http://www.diken.com.tr/15-temmuz-magduru-siyasal-islamcilar-dinden-kitaptan-namazdan-soguttu>, (Giriş.08.03.2019).

Özalp, Güven, “Uzmanlar İslamcı teröre dikkat çekti”, *Milliyet*, 12 Mart 2004, <http://www.milliyet.com.tr/2004/03/12/guncel/agun.html>, (Giriş.08.03.2019).

Özkan, Behlül, “15 Temmuz’un ardından: İslamcılık cinnet geçirirken”, *Bir Gün*, 31.07.2016, <https://www.birgun.net/haber-detay/15-temmuzun-ardindan-islamcilik-cinnet-gecirirken-122244.html>, (Giriş.08.03.2019).

Özkan, Yusuf, “İrtica tehlikesi kamufle ediliyor”, *Milliyet Gazetesi*, 12 Haziran 1997, <http://www.milliyet.com.tr/1997/06/12/>, (Giriş.08.03.2019).

Öztürk, Ramazan, “Cezayir’de Seçmen Olmak”, *Sabah Gazetesi*, 22 Ekim 1997.

Sazak, Derya, “Merve Krizi”, *Milliyet Gazetesi*, 1 Mayıs 1999, <http://www.milliyet.com.tr/1999/05/01/yazar/sazak.html>, (Giriş.08.03.2019).

Solak, Mustafa, “15 Temmuz’dan laiklik dersleri”, *Oda tv*, 16.07.2018, <https://odatv.com/15-temmuzdan-laiklik-dersleri-16071843.html>, (Giriş.08.03.2019).

Taşgetiren, Ahmet, “Masum Değiliz Hiçbirimiz”, *Yeni Şafak*, 13 Eylül 2001, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ahmettasgetiren/masum-degiliz-hic-birimiz-2031199>, (Giriş.08.03.2019).

Tokuş, Zafer, “Refahyol’un Öğretmenleri”, *Milliyet*, 7 Haziran 1997, <http://www.milliyet.com.tr/1997/06/07/>, (Giriş.08.03.2019).

Turan, Abdülkadir, “15 Temmuz ve Türkiye’de Dinde Yenilik Tartışmaları”, *Doğru haber*, 17.04.2018, <https://dogruhaber.com.tr/yazar/abdulkadir-turan/10412-15-temmuz-ve-turkiyede-dinde-yenilik-tartismalari>, (Giriş.08.03.2019).

Usta, Özlem K., “5. Sınıf Arapça dersi resmen şeriat eğitimi!”, *Aydınlık*, 8 Ekim 2016.

Usta, Özlem K., “MEB cihatlı din dersi müfredatında çark etti”, *Aydınlık*, 09.09.2017, <https://www.aydinlik.com.tr/meb-cihatli-din-dersi-mufredatinda-cark-etti-egitim-eylul-2017>, (Giriş.08.03.2019).

Uştuk, Hilal, “15 Temmuz İslam âleminin kalbine vurulan bir darbeydi”, *Anadolu Ajansı*, 14.07.2017, <https://www.aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/15-temmuz-İslam-aleminin-kalbine-vurulan-bir-darbeydi/861206>, (Giriş.08.02.2019)

Üreten, Orhan, “Menteşe: Koalisyon emrivaki Haline geldi”, *Milliyet Gazetesi*, 9 Şubat 1997, <http://www.milliyet.com.tr/1997/02/09/siyaset/mentese.html>, (Giriş.08.03.2019).

Yalçın, Soner, “Gerçek kazandı”, *Sözcü, Gazetesi*, 19 Temmuz 2016.

Yurtsever, Ali H., “‘Onun arabası var’ İran’da”. *Milliyet Gazetesi*. 31 Mayıs 1997, <http://www.milliyet.com.tr/1997/05/31/>, (Giriş.08.04.2019).

YURTSEVER, Ali H., “Haşimi: Sisteminize Saygı Duyuyorum”, *Milliyet*, 06 Haziran 1997.

Yurtsever, Ali H., “Kadınların ‘glasnost’u”, *Milliyet Gazetesi*, 3 Haziran 1997
<http://www.milliyet.com.tr/1997/06/03/>, (Giriş.08.03.2019)

Yurtsever, Ali H., “Özgürlük olmadan asla”, *Milliyet Gazetesi*, 26 Mayıs 1997
<http://www.milliyet.com.tr/1997/05/26/yasam/ozgur.html>, (Giriş.08.03.2019).

GENEL KAYNAKLAR

Acun, Can, “Neo el-Kaide: Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD)”, *Seta Perspektif*, S. 53, Ankara, 2014, http://file.setav.org/Files/Pdf/20140616184404_neo-el-kaide-isid-pdf.pdf, (Giriş. 20.11.2018).

Bölükbaşı, Mustafa, “Milli Görüş’ten Muhafazakâr Demokrasiye: Türkiye’de 28 Şubat Süreci Sonrası İslami Elitlerin Dönüşümü”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, C. I, S. 2, 2012, ss. 166-187.

Akarcalı, Sezer, “İslamî Değerler Üzerinde Medyanın Etkisi”, *İslamî Değerlerin Geleceği (1-3 Aralık 1995, Ankara)*, TDV Yayınları, Ankara, 1997, ss. 149-152.

Akgül, Mehmet, “Medya ve Din: Radyo İletişimi ve Gözyaşı FM Örneği”, *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, S.6, 2008, ss. 39-86.

Aydın, Mehmet Zeki-Yardım, Müşerref, “Belçika’da İslamofobi ve Müslümanlara Yönelik Ayrımcılık”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. XII, S. 1, 2008, ss. 7-32.

Bayraklı, Enes-Yerlikaya, Turgay, “Müslüman Toplumlarında İslamofobi: Türkiye Örneği”, *İnsanlığın İslamofobi ile İmtihanı*, ed. Ejder Okumuş, Eskiye Yayınları, Ankara, 2018.

Berger, Peter L., *Kutsal Şemsiye*, çev. Ali Coşkun, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2015.

Bilgin, Beyza, “Türkiye’de Din ve Laiklik”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. XLII, 2001, ss. 42-44.

Bodur, H. Ezber, “Dini Motifli Terör Fenomeni ve İslam’ın Siyasal İstismarı”, *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. III, S. 5, 2005, ss. 65-88.

Bodur, Hüsnü Ezber, “Batı’da İslam Karşıtlığının İcat Edilmiş Dili Olarak İslamofobi (Çatışmacı Sosyolojik Perspektif)”, *İlahiyat Akademi: Altı Aylık Uluslararası Akademik Araştırma Dergisi*, S. 6, 2017, ss. 69-86.

Canatan, Kadir, “İslamofobi ve Anti-İslamizm: Kavramsal ve Tarihsel Yaklaşım”, *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, ed. Kadir Canatan-Özcan Hıdır, Eskiyei Yayınları, Ankara, 2007, ss. 19-62.

Delibaş, Kayhan, “İslamî Fundamentalizmden İslam Fobisine: Batı Dünyasında Gelişmekte Olan İslamophobia Yeni Bir Eşitsizlik Kaynağı Olarak Görülebilir mi?”, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi* 9, 2004.

Güler, Halit, “Medyada İslam ve İmajı”. *Gençlik ve Din Sempozyumu (TDV Kadın Kolları Konferans ve Panelleri: 1996-97)*, TDV Yayınları, Ankara, 1998, ss. 33-62.

Kalın, İbrahim, *İslam ve Batı*, İSAM Yayınları, Ankara, 2007.

Kalın, İbrahim, *Ben, Öteki ve Ötesi*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2017.

Kalın, İbrahim, “İslamofobi ve Çok kültürlülüğün Sınırları”, *Bir Korku ve Nefret Söylemi Olarak İslamofobi*, ed. İbrahim Kalın-John L. Esposito, çev. İsmail Eriş, İnsan Yayınları, Ankara, 2018.

Kalın, İbrahim, *Barbar, Modern, Medeni*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2018.

Kalın, İbrahim-Esposito John L., *Bir Korku ve Nefret Söylemi Olarak İslamofobi*, çev. İsmail Eriş, İnsan Yayınları, Ankara, 2018.

Kızılkaya, Ahmet, “Geçmişten Günümüze İslamofobi: Kökeni, Tarihsel Gelişimi ve Bugünü”, *Orta Asya’da İslam -Temsilden Fobiye*, ed. Muhammed Savaş Kafkasyalı, C. I, 2012, ss. 621-639.

Lean, Nathan, *İslamofobi Endüstrisi*, çev. İbrahim Yılmaz, DİB Yayınları, Ankara, 2015.

Luckmann, Thomas, *Görünmeyen Din*, çev. Ali Coşkun-Osman Coşkun- Fuat Aydın, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2016.

Okumuş, Ejder, “ABD’de İslamofobi ve Anti-İslamizm: 11 Eylül Öncesi ve Sonrası”, *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, ed. Kadir Canatan-Özcan Hıdır, Eskiyei Yayınları, Ankara, 2007.

Okumuş, Ejder, *Toplumsal Değişim ve Din*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2015.

Okumuş, Ejder, “İslamofobik Oyunda Müslümanlar”. *Bartın Üniversitesi Uluslararası İslamofobi ve Terör Sempozyumu, 01-02 Aralık 2016 Bildiriler Kitabı*, 2017.

Okumuş, Ejder, “Müslümanların İslamofobi ile İmtihanı”, *İnsanlığın İslamofobi ile İmtihanı*. ed. Ejder Okumuş, Eskiye Yayınları, Ankara, 2018.

Okumuş, Ejder, *Türkiye'nin Laikleşme Serüveninde Tanzimat*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2017.

Özbolat, Abdullah, “Sinema ve Din İlişkisinde Sempatik İslam: Uzak İhtimal ve Kelebek Filmleri Yerli Bir İslamofobi Örneği midir?”, *İnsanlığın İslamofobi ile İmtihanı*, ed. Ejder Okumuş, Eskiye Yayınları, Ankara, 2018.

Özdemir, Nebi, “Türk Hediyeleşme Geleneği ve Medya”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 1, S.4, 2008, ss. 467-480.

Said, Edward W., *Medyada İslam*, çev. Aysun Babacan, Metis Yayınları, İstanbul, 2008.

Şeriati, Ali, *İnsanın Dört Zindanı*, çev. Ejder Okumuş, Fecr Yayınları, Ankara, 2017.

Şeriati, Ali, *Bilinç ve Eşekleştirme*, çev. Murat Demirkol, Fecr Yayınları, Ankara, 2015.

Uzun, Nihat, *Avrupa'da İslamofobi: İngiltere Örneği*, Pınar Yayınları, İstanbul, 2012.

Yavuzer, Nurgül, “İnsanın Saldırgan ve Yıkıcı Doğasını Anlamak”. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi*, İstanbul, 2013.

Zengin, Ülkü Nur, *28 Şubat Sürecinde Sendikaların Rolü*, Neyir Matbaacılık, Ankara, 2016.